

Съвет на
Европейския съюз

Брюксел, 2 юли 2024 г.
(OR. en)

11809/24
ADD 1

Междуетноститутуционално досие:
2024/0144 (COD)

CODIF 7
CODEC 1631
AGRI 551

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

От:	Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от г-жа Martine DEPREZ, директор
Дата на получаване:	20 юни 2024 г.
До:	Г-жа Thérèse BLANCHET, генерален секретар на Съвета на Европейския съюз
№ док. Ком.:	COM(2024) 255 final
Относно:	ПРИЛОЖЕНИЯ към Предложение за РЕГЛАМЕНТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА относно икономическите сметки за селското стопанство в Съюза (кодифициран вариант)

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2024) 255 final – Annexes 1 to 4.

Приложение: COM(2024) 255 final – Annexes 1 to 4

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 20.6.2024 г.
COM(2024) 255 final

ANNEXES 1 to 4

ПРИЛОЖЕНИЯ

към

Предложение за

РЕГЛАМЕНТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

**относно икономическите сметки за селското стопанство в Съюза (кодифициран
вариант)**

ПРИЛОЖЕНИЕ I
ИКОНОМИЧЕСКИ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
(ИССС)

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор

- I. Основни характеристики на сметките
 - A. Въведение
 - Б. Основна единица и селскостопански отрасъл
 - 1. Основна единица
 - 2. Селскостопански отрасъл
 - 3. Неделими неселскостопански вторични дейности
 - В. Измерване на продукцията
 - Г. Последователност на сметките
 - 1. Последователност на сметките, предвидена в ЕСС 2010
 - 2. Последователност на сметките при ИССС
 - Д. Източници на данни и методи на изчисление при съставянето на икономическите сметки за селското стопанство (ИССС)
 - Е. Класификация
 - 1. Основни положения
 - 2. Определение на характерните дейности на селското стопанство
 - 3. Определение на характерните единици на селското стопанство
 - 4. Наблюдения, касаещи някои показатели
 - 5. Несъответствие между ИССС на селскостопанския отрасъл и на селскостопанския отрасъл в централната рамка на националните сметки
 - II. Транзакции с продукти
 - A. Основни правила
 - 1. Референтен период
 - 2. Единици
 - 3. Време на отчитане
 - Б. Продукция
 - 1. Основни бележки върху понятието продукция в ЕСС 2010 и икономическите сметки за селското стопанство
 - 2. Продукция от селскостопанска дейност: количества
 - 3. Продукция на неделимите неселскостопански вторични дейности

4. Продукция на селскостопанския отрасъл
5. Оценяване на продукцията
- В. Междинно потребление
 1. Определение
 2. Елементи на междинното потребление
 3. Оценяване на междинното потребление
- Г. Бруто образуване на капитал
 1. Бруто образуване на основен капитал
 2. Промяна в стоковата наличност
 3. Отчитане на животните като бруто образуване на основен капитал или промени в стоковите наличности
- III. Разпределителни транзакции и други потоци
 - А. Определение
 - Б. Общи норми
 1. Референтен период
 2. Единици
 3. Време за отчитане на разпределителните транзакции
 4. Общи коментари за добавената стойност
 - В. Възнаграждение на наетите
 - Г. Данъци върху производството и вноса
 1. Данъци върху продукцията
 2. Данък добавена стойност
 3. Други данъци върху производството
 - Д. Субсидии
 1. Субсидии за продукцията
 2. Други субсидии за производство
 - Е. Доходи от собственост
 1. Определение
 2. Лихви
 3. Рента (на земя и подпочвени активи)
 4. Доход от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици (невключени в ИССС)
 - Ж. Трансфери на капитал
 1. Инвестиционни субсидии
 2. Други трансфери на капитал
 3. Потребление на основен капитал

- IV. Разход за труд в селското стопанство
 - V. Показатели за дохода в селското стопанство
 - A. Определение на дохода и балансиращите позиции
 - Б. Разглеждане на дохода на единиците, организирани на корпоративна основа
 - В. Определение на показателите за доход в селското стопанство
 - Г. Агрегиране на показателите за доход за Съюза
 - Д. Дефлация на показателите за доход
 - VI. Оценка на икономическите сметки за селското стопанство
 - A. Мерки за цени и обеми
 - Б. Принципи и методи за съставяне на икономическите сметки за селското стопанство по постоянни цени
 - 1. Избор на формулата на индекса
 - 2. Базова година
 - 3. Представяне на динамичните редове по отношение на референтната година
 - 4. Изчисляване на добавената стойност по фиксирани годишни цени
 - 5. Разбивка на данъците и субсидиите за производство на компоненти на обема и цената
-

↓ 2022/590, чл. 1, т. 4 и
Приложение I, точка 1

- VII. Регионални икономически сметки за селското стопанство (РИССС)
 - A. Общи принципи
 - 1. Въведение
 - 2. Регионална икономика, регионална територия
 - 3. Основна единица при съставянето на РИССС
 - 4. Методи на съставяне на РИССС
 - 5. Понятия за резидентност и територия
 - 6. Селскостопански отрасъл и характерни единици
 - Б. Операции с продукти
 - 1. Продукция
 - 2. Междинно потребление
 - 3. Бруто капиталообразуване
 - В. Разпределителни операции и други потоци
 - 1. Общи правила
 - 2. Добавена стойност
 - 3. Потребление на основен капитал

4. Субсидии
5. Данъци
6. Възнаграждения на наетите лица
7. Нетен опериращ излишък
8. Лихви, наеми
9. Предприемачески доход в селското стопанство: общи правила за изчисляване
- Г. Кратък преглед на изпълнението
1. Въведение
2. Определяне на регионалното селско стопанство
3. Измерване на селскостопанската продукция
4. Неделими неселскостопански второстепенни дейности
5. Междинно потребление

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 3

ПРЕДГОВОР

Прегледът на Европейската система от сметки (ЕСС 2010)¹ доведе до съответен преглед на основната методология, използвана за ИССС, за да се гарантира съгласуваността с ЕСС, за да е възможна хармонизацията на ИССС както между държавите членки, така и с централната рамка на националните сметки, и за да се гарантира осъществимостта на промените, които трябва да се извършат. Това ръководство е съставено, като се вземат предвид тези съображения, тъй като освен за понятията, принципите и основните правила за съставяне на ИССС то се отнася и за приспособяването към специфичните характеристики в областта на селското стопанство.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква б)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква а)
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква б)
→₄ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква в)

I. ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СМЕТКИТЕ

A. ВЪВЕДЕНИЕ

- 1.01. Системата от обобщени икономически сметки следва да осигурява систематичен, сравним и възможно най-пълнен поглед върху стопанската

¹ Европейска система от национални и регионални сметки — ЕСС 2010, Люксембург 2013.

дейност, което може да послужи за основа на анализи, прогнози и политически решения. По тази причина огромното количество и разнообразието от икономически трансакции и единици, обхванати от системата, трябва да бъдат класифицирани в съответствие с основни критерии и изложени ясно и в достъпна форма в една последователна система от сметки и таблици.

- 1.02. Европейската система от интегрирани икономически сметки, която е разработена на основата на ревизираната система от национални сметки на ООН ($\rightarrow_1$ СНС 2008 $\leftarrow$) $\rightarrow_2$ ² $\leftarrow$, беше създадена в отговор на специфичните нужди на Европейския съюз. Тази система определя понятията, дефинициите, счетоводните правила и общите класификации, които следва да се използват от държавите - членки.
- 1.03. Икономиката на една страна е сума от дейността на много голям брой единици, ангажирани в различни видове трансакции с цел производство, финансиране, застраховане, разпределение и потребление. Единиците и групите от единици, разглеждани в контекста на системата от национални сметки, трябва да бъдат дефинирани от гледна точка на разглежданите икономически модели $\rightarrow_3$ ЕСС 2010 се характеризира с използването на два вида единици и два съответстващи начина на подразделяне на националната икономиката. $\leftarrow$
- 1.04. За да се анализират потоците, свързани с дохода, капитала, финансовите трансакции и активите, важно е да се изберат единици, които онагледяват взаимодействието между икономическите оператори (институционални единици). С цел да се анализира процесът на производство, от решаващо значение е да се изберат единици, които илюстрират технико-икономическите отношения (а именно стопански единици по видове дейност на местно ниво и единици с еднородно производство).
- 1.05. Следователно икономиката може да бъде разделена по два различни начина:
 - i) на институционални сектори или подсектори, които представляват групи от институционални единици;
 - ii) на отрасли, които обхващат групи от стопански единици по видове дейност на местно ниво (отрасъл) или единици с еднородно производство (отрасъл).
- 1.06. Основната цел на ИССС е да анализират производствения процес и основния доход, получен от него. По такъв начин сметките се основават на понятието отрасъл.
- 1.07. ИССС са сателитни сметки, предоставящи допълнителна информация и понятия, пригодени към особения характер на селскостопанския отрасъл. Въпреки че тяхната структура е в голяма степен подобна на тази на националните сметки, тяхното съставяне изисква формулирането на подходящи правила и методи.
- 1.08. Следва да се прави разграничение между дохода от селскостопанско производство и дохода на селските домакинства, като последните включват освен доход от селскостопанска дейност и доход от други източници (от собственост, социални плащания и др.), с който могат да разполагат селските домакинства. $\rightarrow_4$ Тези два вида доход (доход, получен от селскостопанско

² Система от национални сметки, 2008 г. Съвместна публикация на Организацията на обединените нации, Европейската комисия, Международния валутен фонд, ОИСР и Световната банка.

производство, и доход на селските домакинства) се измерват за две различни цели, които изискват два различни метода на класификация на икономиката: първият, за ИССС, е основан на производствените единици, които се определят в зависимост от принадлежността към икономическа дейност; вторият е основан на домакинствата (т. е. институционалните единици), чийто главен източник на доход е самостоятелната селскостопанска дейност. ←

Б. ОСНОВНА ЕДИНИЦА И СЕЛСКОСТОПАНСКИ ОТРАСЪЛ

1. Основна единица

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква г)

- 1.09. С цел анализиране на потоците, възникващи при производствения процес, както и при използването на стоки и услуги, е необходимо да се изберат единици, които да подчертават връзките от технико-икономически тип. Това изискване означава, че по правило институционалните единици трябва да се подразделят на по-малки и по-хомогенни единици по отношение на вида производство. Местните единици по видове дейност (местни ЕВД) целят да отговорят на това изискване като оперативен подход (ЕСС 2010, точка 2.147)³.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква д)

- 1.10. Местната единица по видове дейност (местна ЕВД) е част от дадена ЕВД, която съответства на местна единица. Местната ЕВД се нарича поделение в СНС 2008 и ISIC Rev. 4. ЕВД включва всички части на една институционална единица в качеството си на производител, допринасящ за извършването на дейност на ниво клас (ниво от четири цифри) на NACE Rev. 2 (референтната класификация за икономическите дейности, вж. Точка 1.55), и съответства на едно или повече оперативни подразделения на институционалната единица. Информационната система на институционалната единица трябва да бъде в състояние да определя или изчислява за всяка местна ЕВД поне стойността на продукцията, междинното потребление, компенсацията на наетите лица, опериращия излишък, заетостта и бруто образуването на основен капитал (ЕСС 2010, точка 2.148). Местната единица е институционална единица или част от институционална единица, произвеждаща стоки или услуги и разположена на определено географско място.

³ Следва да се отбележи, че независимо от това, че ЕСС 2010 дава предимство на местните ЕВД, единицата, която е най-подходяща за анализа на производствения процес, е единицата за хомогенно производство (ЕХП). Тази единица се използва за анализиране на вложените ресурси и продукцията, тъй като тя съответства точно на вид дейност. Поради това институционалните единици се делят на толкова ЕХП, колкото дейности съществуват (различни от спомагателните). Чрез групирането на тези ЕХП е възможно да се раздели икономиката на „чисти“ (хомогенни) отрасли. По правило ЕХП не може да бъде директно наблюдавана. По тази причина сметките на хомогенните отрасли не могат да се съставят на база на групи от ЕХП. ЕСС описва метод за съставянето на тези сметки. Той включва причисляването на вторичното производство и съответните разходи за дейността на отраслите към подходящи хомогенни отрасли (ЕСС 2010, 2.153 — 2.156, 9.52 — 9.63).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква е)

- 1.11. Въпреки че местната ЕВД може да съответства на институционална единица или част от институционална единица в качеството ѝ на производител, тя никога не може да принадлежи на две различни институционални единици. Тъй като на практика повечето институционални единици, произвеждащи стоки и услуги, са заети с редица други дейности наведнъж (основна дейност и една или повече второстепенни дейности), те могат да бъдат класифицирани на същия брой местни ЕВД, ако е налична необходимата информация. Спомагателните дейности (покупка, продажба, маркетинг, осчетоводяване, транспорт, складиране, поддръжка и др.; вж. точка 1.27) обаче не могат да доведат до създаването на местни ЕВД, освен ако се осъществяват на отделно място, разположено в регион, различен от този на местната ЕВД, която обслужват (ЕСС 2010, точка 3.13).
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква ж)

- 1.12. По принцип следва да се регистрират толкова местни ЕВД, колкото второстепенни дейности съществуват, но може да се получи така, че статистическата (счетоводната) информация да не позволява да се разделят второстепенните дейности на местна ЕВД или части от тези дейности от основните ѝ дейности. В случай че дадена институционална единица, произвеждаща стоки или услуги, има основна дейност, както и една или няколко второстепенни дейности, тя се подразделя на същия брой ЕВД, като второстепенните дейности се класифицират в рубрики, различни от тези на основната дейност. Спомагателните дейности не се отделят от основните или второстепенните дейности. Но тези ЕВД, които се отнасят към определена рубрика на класификационната система, могат да произвеждат продукти извън хомогенната група поради второстепенните дейности, с които са свързани и които не могат да бъдат идентифицирани отделно според наличните счетоводни документи. Следователно дадена ЕВД може да извършва една или няколко второстепенни дейности. (ЕСС 2010, точка 2.149).
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква з)

- 1.13. Може да се каже, че се извършва дадена дейност, когато ресурси, като оборудване, труд, техника за производство, информационни мрежи или продукти се обединяват и водят до създаването на конкретни стоки или услуги. Една дейност се характеризира чрез вложените продукти (стоки и услуги), чрез производствения процес и чрез произведената продукция. Основната дейност на местна ЕВД е тази дейност, при която добавената стойност надвишава добавената стойност на която и да било друга дейност, извършвана в същата единица. Класификацията на основната дейност се определя в съответствие с NACE Rev. 2, първо на най-високото ниво на класификацията, а след това на по-детайлизираните нива (ЕСС 2010, точка 3.10).

↓ 138/2004 (адаптиран) → ₁ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 4, буква и)

2. *Селскостопански отрасъл*

- 1.14. Чрез групирането на всички местни стопански единици по видове дейност става възможно да се обособи понятието отрасъл. Това прави възможно да се класифицира икономиката по отрасли. Класифицирането на тези отрасли зависи от основната дейност на единиците, групирани по този начин. →₁ На най-детайлизирано ниво на класификацията, както е определено от ЕСС 2010, точка 2.150, отрасълът се състои от всички местни ЕВД, които спадат към един-единствен клас (ниво от четири цифри) на NACE Rev. 2. и които следователно са ангажирани със същата основна дейност по NACE Rev. 2. ←
- 1.15. Въпреки че селскостопанският отрасъл преди беше определян като групиране на единици с еднородно селскостопанско производство, местните стопански единици по видове дейност бяха избрани като основна единица за описание на икономическите сметки за селското стопанство (ИССС), така че (i) да доближат ИССС до икономическото състояние на селското стопанство, а именно да се приеме съществуването на някои неделими неселскостопански вторични дейности в обща сметка, когато се измерва цялостната продуктивна дейност на селскостопанските единици; и (ii) да се запази съвместимостта с националните сметки. Това представлява отклонение от аналитичния подход, основаващ се на понятието единица с еднородно производство и еднороден отрасъл, в посока към статистически подход, основаващ се на понятията стопанска единица по видове дейност на местно ниво и отрасъл.
- 1.16. Неделимите неселскостопански вторични дейности са такива дейности, чиито разходи не могат да се разглеждат отделно от тези на селскостопанската дейност. Примери за такива дейности са преработката на селскостопански продукти във фермите, лесовъдството, сеченето и извозването на дървени трупи, туризмът. Продукцията на селскостопанския отрасъл е резултат на два вида дейности:
- i) аграрни дейности (основни или вторични), осъществявани от селскостопански единици;

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 4, буква й)
--

- ii) неселскостопански неделими второстепенни дейности на селскостопанските единици.

↓ 138/2004 (адаптиран)
 ➔₁ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 4, буква и)
 ➔₂ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 4, буква л)
 ➔₃ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 4, буква м)

- 1.17. Аграрният холдинг, който е единицата, понастоящем използвана за статистически изследвания на селското стопанство (преброяване на населението, проучвания на структурата на аграрните холдинги), е местната стопанска единица по видове дейност, която е най-подходяща за селскостопанския отрасъл (въпреки че някои други единици, такива като кооперативи за производство на вино, зехтин или единици, осъществяващи работа на акорд и др., следва да се включат в нея). Въпреки това трябва да се отбележи, че разнообразните селскостопански дейности, които могат да се извършват в аграрните холдинги, ги правят един специален вид местна стопанска единица по видове дейност. ➔₁ Стриктното прилагане на правилото на ЕСС 2010 към единиците и техните групи трябва всъщност да доведе до разделянето на аграрния холдинг на няколко отделни местни ЕВД в случаите, когато няколко дейности от четирицифрения клас на NACE Rev. 2 се извършват в същия холдинг и изискваната съгласно точка 1.10 информация е налична. Приемането на аграрния холдинг като местна ЕВД на селскостопанския отрасъл в националните сметки и ИССС се основава на статистически подход. ←
- 1.18. По такъв начин сметките за селскостопанския отрасъл са по същество подобни на сметките на аграрните холдинги (сметка „производство“ и сметка „формиране на доход“). За да се избегне двусмисленост обаче, трябва да се отбележи, че селскостопанските сметки не са сметки на предприятия, чиято основна дейност е селскостопанска: първо, те не включват всички неселскостопански дейности на холдингите (онези, които могат да се отделят от селскостопанските дейности, се изключват). Нещо повече, те включват селскостопанските дейности на предприятия, чиято основна дейност не е селскостопанска. Следователно приемането на аграрния холдинг за основна единица за ИССС не променя факта, че селскостопанските сметки са сметки на селскостопанския отрасъл.
- 1.19. ➔₂ Тъй като съгласно ЕСС 2010 отрасълът се състои от група единици, осъществяващи като своя основна дейност еднакви или подобни видове дейност, определението на селскостопанския отрасъл в ИССС зависи от идентифицирането на характерните дейности и единици в този отрасъл. ← Произтичащият от това избор на характерни селскостопански дейности и единици може да доведе до някои различия между ИССС в селскостопанския отрасъл и националните сметки (вж. точка 1.90).

1.20. ➔₃ Селскостопанският отрасъл се разглежда като групиране на всички ЕВД на местно ниво, които осъществяват следните икономически дейности като основна или второстепенна (вж. точки 1.60 — 1.65 за точното определение на селскостопанския отрасъл): ←

- отглеждане на посевни култури; зеленчукопроизводство и овощарство; градинарство (включително производството на вино и зехтин от грозде и маслини, отгледани от същата единица),
- животновъдство,
- отглеждане на посевни култури, свързано със развъждането на животни,
- селскостопанска работа на акорд,
- лов, развъждане на дивеч, включително свързаните с тях обслужващи дейности.

1.21. Освен аграрните холдинги селскостопанският отрасъл обхваща единици, съставени от групи производители (например кооперативи), които произвеждат вино и зехтин, а също специализирани единици, които доставят машини, материали и работна ръка за извършването на работа на акорд.

1.22. Специализираните единици, които доставят машини, оборудване и персонал за извършването на работа на акорд при производството на селскостопанска продукция (търговски предприятия, заети с работа на акорд, или селскостопански собственици, предоставящи услуги като предприемачи), се разглеждат като част от селскостопанския отрасъл. Съгласно една по-стриктна интерпретация тези единици, които трябва да се включат в селскостопанския отрасъл, следва да извършват работа, която а) е част от селскостопанския процес на производство, б) е свързана с производството на селскостопански продукти, в) обикновено се извършва от аграрните холдинги, и г) е фактически осъществявана изцяло от специализирани единици, предоставящи машини, материали и работна сила.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 3

1.23. Ако все пак работата на акорд не се извършва изцяло от специализирани единици (например ако собствениците наемат машини, но използват свои работници), тази дейност трябва да се впише в раздел 77 от NACE Rev. 2 (наемателни и лизингови дейности); в този случай сумите, изплатени на работещи с договор предприятия от собствениците, трябва да се отразяват като „други стоки и услуги“ на показателя „междинно потребление“ (вж. точка 2.109).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква н)

1.24. Тъй като целта на ИССС е да се измери, опише и анализира формирането на дохода от селскостопанска икономическа дейност (която в държавите — членки, е почти изключително търговска дейност), беше решено да се изключат единици, за които селскостопанската дейност представлява

единствено работа в свободното време⁴. За разлика от тях единиците, занимаващи се със земеделие за собствени нужди, са включени в ИССС. Следва да се отбележи, че селскостопанската продукция за собствено крайно потребление на аграрните холдинги трябва да се отчита в ИССС.

↓ 138/2004

3. *Неделими неселскостопански вторични дейности*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква о)

- 1.25. Използването на местната ЕВД като основна единица за селскостопанския отрасъл налага отчитането на неаграрните второстепенни дейности, когато те не могат да се отделят от основната селскостопанска дейност.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква п)

- 1.26. Неделимите неселскостопански второстепенни дейности на местните селскостопански ЕВД се определят в ИССС като дейности, тясно свързани със селскостопанското производство, за което информацията по отношение на продукцията, междинното потребление, компенсацията на наетите лица, вложения труд или брутото образуване на основен капитал (GFCF) не може да се отдели от информацията за основната селскостопанска дейност, извършвана през периода на статистическото наблюдение.

↓ 138/2004

- 1.27. Главните характеристики на тези неделими неселскостопански вторични дейности са следните:
- те трябва да са предназначени за продажба или разменна търговия (през отчетния период или по-късно, след складирането), за собствено крайно потребление от производителя или плащане в натура (включително компенсации в натура, раздавани на персонала),

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква р)
(адаптиран)

- те не трябва да са спомагателни дейности. Спомагателните дейности не са самостоятелни дейности, които да формират отделни единици, нито са отделени от основните или второстепенните дейности или единици, които обслужват. Съответно спомагателните дейности трябва да бъдат обединени с местните ЕВД, които обслужват, освен ако са организирани в отделни единици и са разположени в друг регион. Спомагателните

⁴ Тези малки единици, произвеждащи за собствено потребление, а не за продажба, извършват селскостопански дейности, без да са икономически зависими от тях.

дейности остават в рамките на същия отрасъл като местната ЕВД, която обслужват, и те представляват допълнителни дейности (например продажба, маркетинг, складиране, транспорт за собствена сметка; вж. ЕСС 2010, точки 3.12 и 3.13, и СНС 2008, точки 5.35 — 5.44), извършвани от предприятие с цел да се създадат условия за осъществяване на основните или второстепенните дейности. Обикновено продукцията на спомагателните дейности се представя като вложени ресурси в различните видове производствена дейност,

↓ 2022/590, чл. 1, т.4 и
Приложение I, точка 2

- по правило те не могат да включват дейности, свързани с GFCF на неселскостопански продукти (като сгради и машини) за собствена сметка. Посочените дейности, свързани с GFCF на неселскостопански продукти, предназначени за собствено крайно използване, по презумпция могат да бъдат отделни дейности и се отчитат като производство на дадена местна ЕВД. Услугите по настаняване, предоставяни на наетите лица като възнаграждение в натура, трябва да се разглеждат по подобен начин (те се отчитат като възнаграждение в натура в сметка „Формиране на дохода“),

↓ 138/2004 (адаптиран)

- те трябва да са характерни за аграрните холдинги, т. е. те трябва да имат значително икономическо значение за значително количество холдинги,
- селскостопанската работа на акорд не се явява неселскостопанска дейност, тъй като тя е характерна дейност (селскостопански услуги) за селскостопанския отрасъл.

1.28. Само тази част от дадена неселскостопанска вторична дейност, която е неделима, трябва да се включва. Вследствие на това дадена неселскостопанска дейност ще бъде включена в селскостопанския отрасъл, ако е невъзможно тя да се отдели от главната селскостопанска дейност на местна стопанска единица по видове дейност, но ще бъде изключена, ако тя може да се отдели от главната селскостопанска дейност, като в този случай вторичната дейност поражда неаграрна местна стопанска единица по видове дейност. Критерият за избор на неделимите неселскостопански вторични дейности е не толкова характерът на продукта, колкото видът дейност⁵. Например услугите, свързани със селския туризъм, предоставяни от ферма, следва да се включат само ако те не могат да се отделят от селскостопанските ѝ дейности. Това не се отнася за случая, когато тези дейности станат важни. По такъв начин неселскостопанските продукти, произведени от селскостопанския отрасъл, могат да варират географски и във времето.

⁵ За отбелязване е обаче фактът, че някои вторични дейности винаги се смятат за отделими от селскостопанската дейност, като например даване под наем на сгради и помещения.

1.29. Два основни вида неделими неселскостопански второстепенни дейности могат да се разграничат:

1. дейности, които представляват продължение на селскостопанска дейност и които използват селскостопански продукти. Този вид дейност може да се наблюдава в повечето държави — членки. Обработката на селскостопански продукти е типична дейност на тази група:

Обработка на селскостопански продукти

- мляко в масло, сметана, сирена, йогурт и други млечни продукти,
- плодове и зеленчуци в плодови сокове, консерви, алкохолни напитки и други продукти,
- грозде, гроздов сок и вино в алкохолни продукти (например шампанско и спиртни напитки, като коняк),
- плетене на растителни материали/текстил/вълна,
- производство на различни видове пастети, пастет от гъши дроб и други продукти от преработено месо,
- обработка на други селскостопански продукти.

Сортиране и пакетиране на селскостопански продукти, например яйца и картофи.

2. Дейности, свързани с аграрния холдинг и неговите средства за селскостопанско производство (оборудване, съоръжения, сгради, работна сила). Тези дейности основно включват:

- селски туризъм — къмпинг, кетъринг, хотели, различни видове настаняване и др.,
- магазини към земеделски стопанства — търговия на дребно с продукти, различни от тези на холдинга. Преките продажби на селскостопански продукти, суровини или обработени продукти, се отчитат в продукцията от съответните продукти,
- спорт и почивка в селски райони — използването на земя за дейности като голф, езда, лов, риболов и др.,
- услуги за трети лица — например наем и ремонт на селскостопански машини, проекти за напояване, консултантски услуги в сферата на селското стопанство, съхранение на продуктите, поддръжка на селскостопанските сгради, търговски услуги, свързани със селскостопанските продукти, транспорта им и др. Тези услуги се отчитат като второстепенни дейности само ако се извършват за трети лица, а когато се извършват за собствена сметка, те са спомагателни дейности, които не се отчитат в сметките (вж. точка 1.27),

- услуги по озеленяване – косене на трева, подстригване на жив плет, почистване на сняг, оформяне, садене и поддържане на зелени площи и други подобни,
- рибовъдство,
- други дейности, свързани с използване на земята и средствата за селскостопанско производство. Тези други дейности няма да включват научноизследователската и развойната дейност, ако не се извършва от отделни местни ЕВД и ако е възможно да се оцени.

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 1.30. Списъкът от неселскостопански вторични дейности (вж. точка 1.29) обаче е даден за илюстрация и не се прилага във всички страни. Обратно, всяка страна трябва да съставя свой собствен списък от неделими неселскостопански вторични дейности в зависимост от характеристиките на нейното селско стопанство. Списъкът следва да се състави в сътрудничество с органите, изготвящи националните сметки, така че да се осигури сравнимостта на ИССС със сметките на селскостопанския сектор и сметките за тези неселскостопански дейности, съставени за целите на националните сметки (т. е. да е сигурно, че никоя дейност не е пропусната или дублирана).
- 1.31. Аграрните вторични дейности на неселскостопанските единици са незначителни и се регистрират като нула по договореност. Селскостопанското производство, извършвано от неселскостопанска единица, всъщност се счита винаги за делимо от гледна точка на счетоводните данни заради специфичните черти на продуктите и средствата за селскостопанско производство, както и източниците на данните и методите, използвани за съставяне на резултатните ИССС (вж. раздел Е от глава I и раздели Б и В от глава II). За да се подчинят ИССС на концепцията за отрасъла, производството на всички селскостопански продукти, с изключение на онези, които са резултат на вторични дейности на неселскостопански местни стопански единици по видове дейност, трябва да се измери. Тъй като дейностите по споразумение се считат нулеви, цялото селскостопанско производство се регистрира (с изключение на производството на единици, за които селскостопанската дейност представлява само работа в свободното време; вж. точка 1.24).
- 1.32. Неселскостопанските стоки и услуги, произведени от аграрните холдинги, не са включени в ИССС, освен ако те не са резултат от неделими вторични дейности. Например ако единиците включват няколко вертикално свързани производствени процеса (такива като предприятия, занимаващи се с клане, пакетиране и вакуумиране на птици, сортиране, почистване и пакетиране на картофи и други зеленчуци, сортиране, подготвяне и продажба на семена; кооперативи, които предоставят помещения за складиране и реализират продукти и др.), селскостопанският отрасъл включва само тази част от дейността им, която е свързана със селскостопанското производство, както е описано в точки 1.62 и 1.63, и с неделимите неселскостопански вторични дейности.

В. ИЗМЕРВАНЕ НА ПРОДУКЦИЯТА

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква т)
(адаптиран)

- 1.33. Съгласно ЕСС 2010 продукцията на отрасъла обхваща всички продукти, произведени през даден отчетен период от всички единици на отрасъла, с изключение на стоки и услуги, произведени и потребени през същия отчетен период от същата единица. Измерването на селскостопанската продукция се основава на адаптирането на това правило на ЕСС 2010, което се изразява във включването в селскостопанската продукция на част от продукцията, потребена от самите селскостопански единици (вж. точки 2.032 — 2.036). По такъв начин в ИССС селскостопанската продукция представлява сумата на продукцията от всички единици в отрасъла (с изключение на продукцията за междинно потребление от същата единица) плюс продукцията, използвана като междинно потребление от същата единица, при условие че тази продукция засяга две различни главни дейности (като посеви, отглеждани за храна на животните) и отговаря на определени критерии (вж. точка 2.055).
-

↓ 138/2004 (адаптиран)
→ 1 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 1.34. Правилото на ЕСС 2010 е адаптирано към специфичния характер на селскостопанския отрасъл:
- количеството селскостопанска продукция, използвана в същата единица като междинно потребление, е по-голямо в селското стопанство в сравнение с другите икономически сектори,
 - аграрният холдинг включва голямо разнообразие от селскостопански дейности, които са тясно свързани помежду си (една дейност е основа за или продължение на друга дейност, като например житни растения и фураж за храна на животните; тесни връзки при използването на производствените фактори, като оборудване и машини). Разнородното съдържание на аграрния холдинг, без да се поставя под въпрос охарактеризирането му като местна стопанска единица по видове дейност, го прави много специален случай в сравнение с местните стопански единици по видове дейност в другите части на икономиката (вж. точка 1.17). Целта на сметките при разделянето на икономиката на отрасли е отчасти да отразяват потоците вътре в производствения процес: създаване, преобразуване, търговия и трансфер на икономическата стойност. Различните дейности, извършвани в даден аграрен холдинг, не биха могли да бъдат взети изцяло предвид само чрез измерване на продукцията, напускаща холдинга.
- 1.35. Приспособяването на правилото на ЕСС 2010 изисква специално разглеждане за някои продукти, такива като селскостопански продукти, предназначени за използване като храна на животните, грозде, използвано за производство на вино и маслини за производство на зехтин, а също селскостопански продукти,

предназначени за използване в междинното потребление за неделимите неселскостопански вторични дейности.

- 1.36. Търговията с живи животни между аграрните холдинги и вносът на живи животни са обект на специално разглеждане, тъй като те се смятат за текуща дейност (вж. глава II). 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 1, буква а)

Г. ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ НА СМЕТКИТЕ

1. *Последователност на сметките, предвидена в ➔_I ECC 2010 ←*
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква у)

- 1.37. ИССС се основават на последователност от взаимосвързани сметки. В ECC 2010 пълната последователност от сметки се състои от текущи сметки, сметки с натрупване и баланси (ECC 2010, точки 1.113, 1.114 и 1.115). Благодарение на тези различни сметки е възможно отчитането на операциите и другите потоци, свързани със специфични аспекти на икономическия цикъл (например производството), в структурирана рамка. Тези операции варират от формиране на дохода през натрупване на дохода под формата на активи до неговото разпределение и преразпределение. Балансиращите позиции, които са получени от тях, след това се използват като агрегати за измерване на икономическите резултати.
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква ф)

- 1.38. Текущите сметки се отнасят за производството и свързаното с него формиране, разпределение и преразпределение на дохода и неговото използване под формата на крайно потребление; те позволяват да се изчислят „спестяванията“, които са основен компонент на натрупването. Сметките с натрупване анализират промените в активите и пасивите на различните единици и дават възможност да бъде отразено изменението на нетната стойност (разликата между активите и пасивите). Балансите показват общо активите и пасивите на отделните единици в началото и в края на отчетния период, заедно с нетната им стойност. Потоците за всяка позиция за активи и пасиви, отразени в сметките с натрупване, се виждат отново в сметката „Изменения в баланса“ (ECC 2010, точки 8.02 — 8.09 и таблица 8.1).
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква х)

- 1.39. Последователността на сметките, посочена по-горе, се прилага за институционалните единици, секторите и подсекторите и сектор „Общо за икономиката“. В ECC 2010 се приема, че няма смисъл от изготвянето на цялата последователност от сметки за местна ЕВД и за отрасъла, тъй като тези единици рядко имат способността да задържат стоки или активи на свое име или да получават и разпределят доход.

↓ 138/2004 (адаптиран)
 ➔₁ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 1, буква а)

2. Последователност на сметките при ИССС

1.40. Тъй като ИССС се основават на понятието отрасъл, последователността на сметките в съответствие с ➔₁ ЕСС 2010 ◀ трябва да се ограничи до първите сметки на текущите сметки:

- сметка „производство“ и
- сметка „формиране на доход“,

чиито балансови показатели са съответно добавената стойност и опериращият излишък (вж. таблици 1 и 2).

1.41. Въпреки това се смята, че поради специфичните черти на селското стопанство би следвало да е възможно да се съставят други сметки, поне частично, дотолкова доколкото съответните потоци несъмнено могат да бъдат отнесени към тях. Разглежданите сметки (вж. таблици 3 и 4) са следните:

- сметка предприемачески доход (част от текущата сметка) и
- капиталова сметка (част от набирателната сметка).

1.42. Обсъжда се разширяването на последователността от сметки, за да се включат определени показатели (потоци) в сметка „други промени в активите“ на набирателните сметки (т. е. някои пера в показателя „други промени в обема на активите“ и сметка „преоценка“) и в баланса.

1.43. Въз основа на таблиците и структурата на сметките в ➔₁ ЕСС 2010 ◀ последователността на сметките в ИССС може да бъде наблюдавана в таблици от 1 до 4.

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 4, буква ц) (адаптиран)

А. Текущи сметки					
Таблица 1: сметка „Производство“					
Използване			Ресурси		
P.2	Междинно потребление	50	P.1	Продукция	100
B.1g	Брутна добавена стойност	50			
P.51c	Потребление на основен капитал	10			
B.1n	Нетна добавена стойност	40			

Таблица 2: сметка „Формиране на дохода“					
Използване			Ресурси		
D.1	Компенсация на наетите лица	10	B.1n	Нетна добавена стойност	40
D.29	Други данъци върху производството	5			
D.39	Други субсидии върху производството	– 10			
B.2n/B.3n	Нетен опериращ излишък/нетен смесен доход	35			
Таблица 3: сметка „Предприемачески доход“					
Използване			Ресурси		
D.4	Доход от собственост	10	B.2n/B.3n	Нетен опериращ излишък/нетен смесен доход	35
D.41	Лихви	5			
D.45	Рента	5	D.4	Доход от собственост	1
			D.41	Лихви	1
			D.42	Разпределен доход на корпоративните предприятия	
			D.43	Реинвестирана печалба от преки чуждестранни инвестиции	
			D.44	Друг доход от инвестиции	
			D.45	Рента	
B.4n	Нетен предприемачески доход	26			

Б. Сметки с натрупване

Таблица 4: капиталова сметка

Изменения в активите			Изменения в пасивите и нетната стойност		
<i>B.101</i>	<i>Изменения в нетната стойност, дължащи се на спестяване и капиталови трансфери</i>		<i>B.8n</i>	<i>Нето спестяване</i>	
			D.9r	Капиталови трансфери за получаване	10
			D.92 г.	Инвестиционни субсидии за получаване	5
			D.99 г.	Други капиталови трансфери за получаване	5
			<i>D.9p</i>	<i>Дължими капиталови трансфери</i>	
			<i>D.91p</i>	<i>Дължими данъци върху капитала</i>	
			<i>D.99p</i>	<i>Други дължими капиталови трансфери</i>	
P.51g	Бруто образуване на основен капитал (GFCF)	100	<i>B.101</i>	<i>Изменения в нетната стойност, дължащи се на спестяване и капиталови трансфери</i>	
P.511	Придобиване минус отписване на дълготрайни активи (GFCF в дълготрайни активи)	89			
P.511a	GFCF в растениевъдството	10			

P.511b	GFCF в животновъдство	15			
P.511c	GFCF машини и оборудване	20			
P.511d	GFCF в транспортно оборудване	20			
P.511e	GFCF в селскостопански сгради	20			
P.511f	GFCF в други дейности освен подобрения на земята (други сгради, конструкции)	0			
P.511g	Основните подобрения върху земите	4			
P.511h	Научноизследователска и развойна дейност	0			
P.511i	Друго GFCF (например компютърни програми, права за производство)	0			
P.512	Разходи по прехвърляне на собствеността върху произведени активи	1			
P.51c	Потребление на основен капитал	10			
P.52	Изменение на запасите	5			
P.53	Придобиване минус отписване на ценности				

<i>NP</i>	<i>Придобиване минус отписване на непроизведени активи (земя и др.)</i>				
<i>B.9</i>	<i>Нето предоставени (+)/Нето получени (-) заеми</i>				
<i>K.1</i>	<i>Възникване в икономически смисъл на активи</i>				
<i>K.2</i>	<i>Отпадане в икономически смисъл на непроизведени активи</i>				

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква ч)
(адаптиран)

1.44. Следва да се има предвид, че операциите и запасите, обозначени с курсив в таблици 3 и 4, са позиции, които:

- не са от значение за ИССС, тъй като се използва понятието „отрасъл“ и последователността на сметките е непълна. Съответните позиции са D.42 Разпределен доход на корпоративните предприятия, D.43 Реинвестирана печалба от преки чуждестранни инвестиции, D.44 Друг доход от инвестиции и D.45 Рента в „Ресурси“ от таблица 3 и позиции B.8n Нето спестяване, B.101 Изменения в нетната стойност, дължащи се на спестяване и капиталови трансфери, и B.9 Нето предоставени (+)/Нето получени (-) заеми в таблица 4 или
- не се отчитат било заради отсъствие на надеждна информация, било защото понастоящем са предмет на ограничен интерес с оглед целите на ИССС. Въпросните позиции са D.9p Дължими капиталови трансфери, D.91p Дължими данъци върху капитала, D.99p Други дължими капиталови трансфери, P.53 Придобиване минус отписване на ценности, NP Придобиване минус отписване на непроизведени активи (земя и други непроизведени активи), K.1 Възникване в икономически смисъл на активи и K.2 Отпадане в икономически смисъл на непроизведени активи в таблица 4. Някои от тях (например D.91, K.1 и K.2) могат да се отчитат в ИССС на по-късна дата.

- 1.45. Сметка „производство“ отчита транзакции, свързани с производствения процес. Тя включва продукцията в „ресурс“ и междинното потребление в „използване“. Добавената стойност, т. е. балансовият показател, може да се пресметне или преди, или след потребление на основен капитал (брутна или нетна добавена стойност). Тъй като продукцията се оценява по базисна цена и междинното потребление по покупната цена, добавената стойност включва субсидии, намалени с данъци върху продуктите.
- 1.46. Сметката „формиране на доход“ се отнася за формирането на дохода, резултат на производствения процес, и неговото отнасяне към фактора „труд“ и държавно управление (под формата на данъци и субсидии). Оперираният излишък, т. е. балансовият показател, съответства на дохода, който формират единиците чрез използването на производствените си активи. → 1 Що се касае до некорпоративните предприятия в сектор „Домакинства“, балансиращата позиция на тази сметка съдържа по подразбиране елемент, съответстващ на възнаграждението за работа, извършена от собственика или от членове на неговото семейство. Този доход от самостоятелна заетост притежава характеристиките на работна заплата и на печалба, получена от работа, извършена като предприемач. Този доход, който сам по себе си не представлява нито точно заплата, нито само печалба, се посочва като „смесен доход“ (ЕСС 2010, точка 8.19). ←
- 1.47. Сметката „доход от предприемаческа дейност“ позволява да се измери доходът, който е подобен на понятието „текуща печалба“ преди разпределение и данъци върху дохода, както обикновено се използва това понятие в бизнес счетоводството.
- 1.48. Капиталовата сметка позволява да се определи степента, до която придобитите активи минус ликвидиране на нефинансови активи е било финансирано от спестяването и капиталовите трансфери. Тя показва средствата, предоставени или взети назаем. Не е възможно да се състави пълна капиталова сметка за селското стопанство, защото въпреки че някои потоци могат да са напълно отнесени към този отрасъл, други показатели (например нетно спестяване, баланс на последователността на текущите сметки) не могат да се изчислят на база отрасъла. Въпреки това чрез регистриране на колкото е възможно повече промени в стойността на нефинансовите активи в отрасъла (дължащи се на придобиване, наличност и потребление на основен капитал) и капиталовите трансфери, получени от отрасъла, се получава ценна информация за икономическото и балансово състояние (плюс информация за дохода, формиран в производствения процес).

Д. ИЗТОЧНИЦИ НА ДАННИ И МЕТОДИ НА ИЗЧИСЛЕНИЕ ПРИ СЪСТАВЯНЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (ИССС)

- 1.49. Една от основните характеристики на ИССС е използването на формулата „количество × цена“, когато се измерва производството на голямо количество продукти. Този подход е породен главно от трудностите при съставянето на

селскостопанските сметки, основани на представителни примери на стопански сметки.

- 1.50. Оценяването на производството от посевни култури може като правило да се основава на ресурса, т. е. оценка на произведени количества (прибрани като реколта) на основата на оценка на засетите площи с посевни култури или реколтата или на основата на използване, т. е. на основата на оценки на покупките от отрасли - потребители на селскостопански продукти, износ нето от внос, към който трябва да се прибавят някои количества, използвани за междинно потребление от селскостопанския отрасъл, изменение на запасите на производител и използването за своя сметка (по-голямата част от които е собствено крайно потребление). Последният подход може да бъде твърде подходящ в случаи, при които купувачите на тези селскостопански продукти могат лесно да се идентифицират и четирите други компонента на използване са ограничени (например продукти, изискващи предварителна обработка преди да могат да се използват, като захарно цвекло, тютюн и др.). Въпреки това балансът на физическите обеми е необходим, за да се удостовери съвместимостта и надеждността на данните.
- 1.51. Статистиката на изкланите животни, износа/вноса на живи животни и големината на стадата са главните източници на данни за измерване на производството на животни. Производството на животински продукти (главно мляко) основно се оценява, като се използват продажбите на отраслите - потребители (мандри, консервни фабрики) заради специфичното използване на тези продукти.
- 1.52. Едно по-подробно описание на методите на изчисление е дадено в глава II.
- 1.53. Много междинни стоки могат да се използват главно в селското стопанство (семена и посадъчен материал, торове, пестициди и др.). В този случай покупките от страна на селското стопанство се основават на данни, свързани с продажбите на отраслите, които доставят тези междинни стоки (след включване на външната търговия).
- 1.54. Приложението на това правило обаче носи определени рискове. В действителност продажбите от страна на производителите на стоки за междинно потребление, които основно се използват в селското стопанство, не съответстват обезателно на покупките на тези стоки от страна на аграрния сектор, защото торовете, пестицидите и др. могат също така да бъдат закупени за други цели (запаси на търговските единици, потребление от страна на други единици, такива като обществени паркове, домакинства и др.).

Е. КЛАСИФИКАЦИЯ

1. Основни положения

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 4

- 1.55. ИССС са съществена част от ЕСС 2010 и по тази причина за съставянето им се използва общата класификация на икономическите дейности на Евростат (NACE Rev. 2). NACE Rev. 2 е четиристепенна номенклатура на дейностите, която беше съставена през 2006 г. Тя всъщност представлява ревизия на общата отраслова класификация на икономическите дейности в

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 1
→₂ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 2

- 1.56. →₁ NACE Rev. 2 ← е една по-подробна версия на →₂ ISIC Rev. 4 ← →₂⁶ ←, адаптирана към специфичните европейски обстоятелства. →₁ NACE Rev. 2 ← също така е свързана със статистическата класификация на продуктите по дейност (CРА) в рамките на Съюза, която от своя страна се основава на централизираната класификация на продуктите (CPC) на ООН.
-

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 5

- 1.57. NACE Rev. 2 е класификация на дейности, която се използва за определяне на отраслите в националните сметки. Тя се основава на четиристепенна кодова система, описана както следва:
- първо ниво, състоящо се от подразделения, идентифицирани с азбучен код (сектори);
 - второ ниво, състоящо се от подразделения, идентифицирани от числов код от две цифри (раздели);
 - трето ниво, състоящо се от подразделения, идентифицирани от числов код от три цифри (групи); както и
 - четвърто ниво, състоящо се от подразделения, идентифицирани от числов код от четири цифри (класове).
-

↓ 138/2004

- 1.58. Всяко ниво в класификацията на икономическите дейности може като правило да се определи от неговите характерни стоки или услуги. По такъв начин класификацията на продуктите по дейност (CРА) се използва, за да се опишат в подробности различните икономически дейности в селскостопанския отрасъл с допълнителна двуцифрена диференциация, предоставяща по-подробно определение на подразделенията.
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква щ)

- 1.59. Съгласно ЕСС 2010 отрасълът се състои от група местни ЕВД, които са ангажирани с един и същ или сходен вид дейност. На най-детайлизирано ниво на класификацията отрасълът се състои от всички местни ЕВД, които спадат

⁶ →₂ ISIC Rev. 4 ←: международен стандарт за класификация на отраслите на всички икономически дейности, разработен от ООН.

към един-единствен клас (ниво от четири цифри) на NACE Rev. 2. и които следователно са ангажирани с дейността, която е определена в същата номенклатура (ЕСС 2010, точка 2.150). Поради тази причина определянето на селскостопанския отрасъл изисква прецизно посочване на:

- характерните дейности,
- характерните единици на ИССС.

↓ 138/2004

2. *Определение на характерните дейности на селското стопанство*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква аа)
(адаптиран)

- 1.60. Селскостопанския отрасъл, както е описан в ИССС, съответства по принцип на разделение 01 в NACE Rev. 2 с разликите, показани в точки 1.62 — 1.65.

↓ 138/2004
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)
→₂ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 1

- 1.61. ИССС са сателитна сметка в рамката на националните сметки, чиито основни понятия, принципи и правила се основават на →₁ ЕСС 2010 ←. Последната обаче предоставя само общата рамка за икономиката като цяло и следва да бъде приспособявана към специфичните изисквания за селското стопанство. Тези специфични изисквания произтичат главно от специфичните цели на ИССС, наличността на източници за данните и специалния характер на селскостопанските единици и техните икономически дейности. Специфичният характер на сателитните сметки изисква съставянето на списък от характерни селскостопански дейности на ИССС, които задължително следва да се основават на →₂ NACE Rev. 2 ←.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 6

- 1.62. За целите на националните сметки селскостопанският отрасъл се определя като всички единици, извършващи самостоятелно или заедно с други вторични икономически дейности такива дейности, които се класифицират в раздел 01 от NACE Rev. 2 „Производство на посеви и животни, лов и услуги за подобни дейности“ 2 Раздел 01 обхваща⁷:
- Група 01.1: Отглеждане на нетрайни насаждения;
 - Група 01.2: Отглеждане на многогодишни посевни култури;

⁷ Вж. също така „Обяснителни бележки“: Евростат: NACE Rev. 2, Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност, Тема 2, Серия Д, Люксембург, 2007 г.

- Група 01.3: Разсаждане на растения;
- Група 01.4: Животновъдство;
- Група 01.5: Смесени ферми;
- Група 01.6: Подкрепящи дейности към земеделските дейности и дейностите след събиране на реколтата;
- Група 01.7: Лов, залагане на капани и услуги, свързани с тези дейности.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква бб)
(адаптиран)

- 1.63. Списъкът на характерните селскостопански дейности на ИССС съответства на тези седем групи дейности (от 01.1 до 01.7), но със следните различия:
- включването на производството на вино и зехтин (изключително с използване на грозде и маслини, отгледани в рамките на същия холдинг),
 - изключването на определени дейности, които в NACE Rev. 2 се считат за селскостопански услуги (например работата на напоителните системи — тук се взема под внимание само селскостопанската работа по договор).

↓ 138/2004

3. *Определение на характерните единици на селското стопанство*

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 8 (адаптиран)

- 1.64. Всички единици, които извършват характерни дейности на селскостопанския отрасъл на ИССС, трябва да бъдат включени. Разглежданите единици извършват дейностите, включени в следните групи в NACE Rev. 2:
- Групи 01.1 и 01.2. Отглеждане на нетрайни и трайни насаждения;
 - семепроизводство: само единици, заети с размножаване на семената,
 - Група 01.3: Разсаждане на растения
 - Група 01.4: Животинска продукция,
 - Група 01.5: Смесени ферми,
 - Група 01.6: Подкрепящи дейности към земеделските дейности и дейностите след събиране на реколтата
 - с изключение на единици, които извършват дейности, свързани със селскостопански услуги, различни от работа на акорд (а именно единици, работещи с напоителни системи или обработка на семена за засяване),
 - Група 01.7: Лов, залагане на капани и услуги, свързани с тези дейности.

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 1.65. От списъка може да се види, че освен аграрните холдинги другите характерни единици на селското стопанство са: сдружения от производители на вино и зехтин и специализирани единици, извършващи селскостопанска работа на акорд (вж. точки 1.20 и 1.21). Трябва да се напомни, че единици, за които селскостопанската дейност представлява единствено работа в свободното време, не се включват в характерните единици на селското стопанство (вж. точка 1.24).

4. Наблюдения, касаещи някои показатели

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 10 (адаптиран)

- а) групите 01.1, 01.2 и 01.3: Отглеждане на нетрайни и трайни насаждения, разсаждане на растения
-

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 11 (адаптиран)

- 1.66. Групи 01.1, 01.2 и 01.3 включват систематична класификация, позволяваща да се класифицират всички дейности, свързани с производството на посевни култури в държавите-членки.
-

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 1.67. С цел да бъде регистрирано, производството на зърнен фураж трябва да бъде част от тази икономическа дейност.
- 1.68. В номенклатурата на ИССС селскостопанските семена се групират под заглавие „семена“ с изключение на семената за житните растения (включително ориз), маслодайни, протеинови растения и картофи, които се регистрират съответно под отделни заглавия – житни, маслодайни, протеинови и картофи.⁸ Производството на семена всъщност включва няколко вида производствена дейност: изследователска дейност (т. е. получаване на семенни прототипове от първо поколение), размножаване (извършва се от аграрния холдинг по договор) и сертифициране (т. е. оценяване и пакетиране от специализирани производствени единици). Само размножаването на семената е специфична селскостопанска дейност, докато изследователската дейност и сертифицирането се извършват от изследователски и производствени институти и не са част от традиционната селскостопанска дейност (а именно експлоатация на природни ресурси с цел производството на растения и животни). Ето защо производството на семена в ИССС засяга само размножаването им. Междинното потребление на семена съответства на (i) първо поколение семена, закупени с оглед тяхното размножаване; и

⁸ Причината за това отклонение от общото правило е, че в тези специални случаи значителна част от семената се добиват в резултат на производството на съответните житни, маслодайни, протеинови растения или картофи, докато в другите случаи те се произвеждат в специални холдинги.

(ii) сертифицирани семена, закупени от селскостопанските производители с цел производство на посевни култури.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 13 (адаптиран)

- 1.69. В съответствие със споразумение, прието от NACE Rev⁹, когато самостоятелно произведените селскостопански продукти се преработват от същата производствена единица, то те също се отнасят към селското стопанство. Например гроздовата мъст, виното и зехтинът се разглеждат като хранителни продукти в класификацията на продуктите по дейност (CPA). NACE Rev. 2 класифицира производството на вино и зехтин в раздел В „Производство“ (класове 11.02 „Производство на вина от грозде“ и 10.41 „Производство на масла и мазнини“). Единствено производството на винено грозде и маслини е включено в селското стопанство (клас 01.21 „Отглеждане на грозде“ и 01.26 „Отглеждане на маслодайни плодове“). Все пак според споменатото споразумение виното и зехтинът, произведени съответно от грозде и маслини, отгледани от същата производствена единица се отнасят към селското стопанство.

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 1.70. Производството на вино от единици, тясно свързани с аграрни холдинги, също се разглежда като характерна селскостопанска дейност в ИССС. Единици, притежаващи силни връзки с аграрни холдинги, включват сдружения на производители (например кооперативи, отглеждащи винени сортове грозде). Тяхното включване в селскостопанския отрасъл се диктува от характера на тези организации, които исторически представляват разширяване на аграрните холдинги (на обща основа, свързана с производство и маркетинг) и които са тяхна собственост. За сравнение производството на вино (зехтин) от агро-промишлени предприятия се изключва от ИССС (тъй като то е очевидно отраслово производство в основата си).
- 1.71. Производството на суровина от грозде върви заедно с производството на вино в списъка на характерните дейности, тъй като гроздето може да бъде продадено или изнесено в сурово състояние или добавено към запасите, преди да бъде продадено или изнесено за директна консумация или за производство на вино в един следващ период.
- 1.72. Тъй като виното, зехтинът и гроздето (последното само ако не се превръща във вино през съответния период) са резултат от селскостопанско производство под формата на преработване на грозде и маслини, отгледани от същата единица, нито грозде, предназначено за производство на суровина от грозде или вино, нито маслини, предназначени за производство на зехтин (т. е. базисни продукти) не следва да се включват в продукцията. Те се разглеждат като потребление вътре в единицата, което не се измерва като отраслова продукция (вж. точка 2.052). Гроздов материал, който не се превръща във вино през съответния период, следва да се включи в продукцията за този период. През периода на превръщане във вино той следва да се регистрира като

⁹ Вж. „Уводни насоки“ към NACE Rev. 2. Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност, Тема 2, Серия Д, Люксембург, 2007 г.

междинно потребление (вътрешно-отраслово потребление), балансиращ съответния спад в запасите. Виното, получено в резултат на обработката на гроздовия материал, следва да се регистрира като компонент на производството.

- 1.73. Масиви с насаждения (например лозя и овощни градини) са стоки от основния капитал (основни средства) и тяхното установяване следва да се регистрира в показателя „производство“. Създаването на масиви за своя сметка, самостоятелно, образува „основни средства, произвеждани самостоятелно“. Когато създаването на масиви от насаждения се извършва от специализирани единици на договорна основа, съответната стойност се смята за „продажби“.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение точка 14

б) група 01.4: животинска продукция

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 212/2008, чл. 1 и Приложение точка 16
→₂ 2019/280, чл. 1 и Приложение I точка 4, буква вв)

- 1.74. Както при производство на посевни култури (вж. точка 1.66), тази група включва систематична класификация на всички живи животни и животински продукти, произведени в държавите - членки.
- 1.75. Развъждането на коне е характерна дейност на ИССС, независимо от това какво е крайното предназначение (размножаване, производство на месо или услуги). →₁ Следва да се отбележи обаче, че дейностите по отглеждане на расови коне за състезания и училища по езда не са характерна селскостопанска дейност (те са част от „Спортна дейност, както и дейности за отдих и развлечение“: раздел 93) (вж. точка 2.210). ← →₂ Поради това потоците към земеделските стопани от такива дейности трябва да се изключат от ИССС. ← Освен това отглеждането на състезателни коне или коне за езда, което не е част от селскостопанския производствен процес, се изключва от ИССС. Подобно третиране се прилага по отношение на биковете, отглеждани за борба с бикове.
- 1.76. В икономическите сметки вторичните продукти¹⁰, които автоматично произлизат от производството на определени селскостопански продукти, не се регистрират под същите заглавия, както самият продукт. Те се появяват отделно в края на всяка група от производствени дейности, класифицирани по вид. При производството на посевни култури например примерите включват слама, листата на цвеклото, на зелето, шушулките от граха и боба и др.; във винопроизводството — утайката и суровият винен камък; в производството на зехтин — остатъчният материал от маслините; и в случая на животновъдството — кожи, козина на дивеч, а също восък, естествена тор. Казано най-общо, нито един от тези продукти не е първостепенна цел на производството, което

¹⁰ Вторичен продукт е продукт, който технически е свързан с производството на други продукти. Той може да бъде изключителен, особен, когато е свързан с други продукти от същата група, но чието производство е нехарактерно за тази група или обичаен, когато е свързан с други продукти, но чието производство не е особено за една група.

обяснява защо статистическите данни за тези продукти не са надеждни. В самото селско стопанство тези продукти се използват главно за храна на животните или обогатяване на почвата. В отделни случаи обаче тези вторични продукти се продават на икономически сектори извън селското стопанство, при което стойността на производството следва да се отчете в ИССС.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 17

в) Група 01.6: Подкрепящи дейности към земеделските дейности и дейностите след събиране на реколтата

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 18 (адаптиран)

1.77. Дейностите в група 01.6 могат да се разделят на две категории:

- селскостопански услуги под формата на работа на акорд на етап производство (т. е. селскостопанска работа на акорд),
- „други“ селскостопански услуги (работа на напоителни системи, обработка на семената за посев, и т.н.).

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение
точка 19

1.78. Селскостопанските услуги от втората категория не се разглеждат като характерни дейности в ИССС (въпреки, че те се регистрират в селскостопанските сметки на националните сметки), тъй като те не са традиционни или типични селскостопански дейности.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 20

Селскостопанска работа на акорд

1.79. Като част от процеса на икономическа специализация аграрните холдинги и домакинствата са далеч от отхвърлянето на определени функции, които са поемани от нарастващ брой специализирани професионалисти, притежаващи свои собствени производствени единици. Това разделяне на функции засяга главно обработката на селскостопански продукти (клане и производство на месо, смилане на зърнените култури, производството на хляб, масло и сирене, а също обработката на семена от нови сектори) и на по-късен етап някои транзакции от областта на маркетинга. Това става главно в контекста на основните структурни промени, засягащи селското стопанство — нарастващо използване на огромни машини и селскостопански дейности, които пряко се внедряват в растениевъдството и животновъдството и преминават с нарастващи темпове към специализирани единици.

- 1.80. Следва да се отбележат следните такива дейности: наторяване, обогатяване на почвата с калциеви соли, оран, плевене, унищожаване на вредители, защита на растенията, косене на сено, вършитба и стригане на овце.
- 1.81. Характерна черта на всички тези дейности е, че те са необходими главно като част от производствения процес на селскостопански продукти и са свързани с тяхното производство.
- 1.82. Дейности, които не са пряко свързани с производството на селскостопански продукти, т. е. които не се случват на етап селскостопанско производство (транспортиране за сметка на трети лица и доставки на мляко до мандрите са примери за неселскостопанска дейност, съставляваща част от друг отрасъл) не са отличителен белег и не се отчитат в ИССС (освен ако те са дейности, които са неделими от основната селскостопанска дейност; вж. точка 1.12).
- 1.83. Следва да се има предвид, че тази класификация се прилага само в случаи, в които разглежданите дейности са изключително за сметка на специализираните единици. ➔ Ако от друга страна, фермерът наема машини без обслужващ персонал или само с няколко от нужните оператори, като продължава да извършва дейността като такава с помощта на машините, то тази дейност се отчита в раздел 77 от NACE Rev. 2. ⬅ Този случай се отнася главно към по-прости машини, изискващи малки ремонтни работи, и главно в най-натоварените периоди, когато машините са много търсени (вж. точка 1.23).
- 1.84. Работата на акорд, извършвана на етап селскостопанско производство, изисква използването на скъпи машини и оборудване. Тази работа може да се извършва от:
- а) специални единици, за които тези дейности са основни (предприемачи на акорд в истинския смисъл);
 - б) аграрни холдинги.
- Работата на акорд от арендаторите обикновено се извършва чрез следните форми:
- дотолкова, доколкото се засяга допълнителният доход на фермерите, най-гъвкавата форма е предоставяне на непостоянна помощ на съседите. Тази категория също така включва предоставяне на помещения за добитък и главно за прасетата и пилетата — отглеждане срещу възнаграждение (и по-специално угояване). Помещения за подслон могат да се предоставят за животни, притежание на друг фермер или животните могат да са собственост на отраслово предприятие, обикновено доставчик (например производител или търговец на фураж) или купувач (например собственик на кланица),
 - под формата на повече или по-малко самостоятелен машинен парк, което представлява една систематизирана форма на взаимопомощ между съседи. Високата цена на машините и ниската степен на използваемост от отделния холдинг карат холдингите, които притежават тези машини, да оформят машинни паркове, които се предоставят на разположение на други холдинги заедно с необходимия персонал. С нарастващи темпове фермерите извличат своя главен селскостопански доход от работата на акорд за сметка

на лица, за които селското стопанство е не повече от една вторична дейност и които в някои случаи са просто собственици на земята,

- аграрни машинни кооперативи¹¹. Те представляват огромни кооперативи с платен персонал; те са подобни на специализираните предприемачи;

- в) предприятия, заети с допълнителна, следваща фаза на производство, които прибират реколтата от плодове или зеленчуци и после ги преработват (например консервни фабрики, преработващи грах на акорд);
- г) предприятия, заети с предшестваща фаза на производство. Те включват търговци на селскостопанска техника, които извършват работа на акорд. Въпреки че други случаи могат да изглеждат малко вероятни от гледна точка на ИССС, теоретически е възможно за производител на пестициди да приложи продукта си сам. Ако това обаче се случи, като се използва най-модерна техника, то не е обезателно работа на акорд на етап селскостопанско производство и несъмнено не е, ако работата не се извършва редовно от фермера (например въздушно пръскане против паразити).

- 1.85. В случаите, когато трябва да се реши дали една дейност следва да се разглежда като работа на акорд (т. е. работа, която в контекста на селскостопанския производствен процес обикновено би се извършвала от самите аграрни холдинги), трябва да се има предвид, че не само характерът на дейността, но също така специфичният контекст, в който тя се извършва, т. е. „селскостопанският производствен процес“, е важен.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение точка 21
→₁ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 1, буква а)

- 1.86. Животновъдство, извършвано във фермите срещу възнаграждение (предоставяне на земя за добитък), е селскостопанска работа на акорд, тъй като тя е част от селскостопанския производствен процес. Това подразделение обаче не включва частното развъждане и отглеждане на ездитни коне, тъй като тези дейности не представляват производство на стоки, а действителна услуга по смисъла на →₁ ECC 2010 ← (раздел C от NACE Rev. 2).

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 1.87. Видът на възнаграждението, плащано на лицата, извършващи работа на акорд, не е важен. В никакъв случай то не трябва да е фиксирано възнаграждение (т. е. заплата в строгия смисъл на думата); възнаграждението може без проблеми да бъде под формата на участие в печалбата или да бъде от смесен вид (например фермер, който угоява телета и в резултат за възнаграждение получава фиксирана сума за всяко животно плюс дял в нетната печалба). Възнаграждението също така може да приеме форма на специфичен дял от продукцията.

¹¹ Оборудването и машините принадлежат на кооператива за разлика от машинен парк, който обикновено е собственост на отделен холдинг.

- 1.88. Въпреки това работата трябва винаги да се извършва от независими предприятия: работата, извършвана от платени работници на холдинг, не спада към тази категория. От гледна точка на холдинга възнаграждението за такава работа (например работа, извършена от платен пастир) е разход за заплата и се появява под заглавие „компенсация на работниците“. За разлика от този случай работата, извършена от предприятие, което осъществява доене на договорна основа за друг аграрен холдинг, се отчита в ИССС едновременно като производство (предоставяне на услуги) от гледна точка на предприемача, доставчика на услугата, и като междинно потребление (купуване на услуги) от гледна точка на аграрния холдинг.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение,
точка 22

- г) група 01.7: Лов, залагане на капани и услуги, свързани с тези дейности.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение,
точка 23

- 1.89. Тази група се състои от следните дейности: i) лов и залагане на капани на търговска основа; ii) улов на животни (мъртви или живи) за храна, козина или кожи, или за научноизследователска дейност, в зоологически градини или като домашни любимци; iii) производство на кожи с косъм или кожи на влечуги или птици, резултат на лов или залагане на капани. Следва да се отбележи, че добиването на обработени и необработени кожи от кланици и в резултат на лов, упражняван като спорт или развлечение, не се смятат за характерни дейности от селскостопанския отрасъл. Освен това разглежданата група не включва развъждането на дивеч в холдингите, което трябва да се отчита в клас 01.49 „Отглеждане на други животни“.

↓ 138/2004

5. *Несъответствие между ИССС на селскостопанския отрасъл и на селскостопанския отрасъл в централната рамка на националните сметки*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 4, буква гг)
(адаптиран)

- 1.90. Селскостопанският отрасъл в рамките на ИССС, както е определен в точки 1.62 — 1.65, се различава в някои аспекти от определението на селскостопанския отрасъл за целите на националните сметки. Различията се отнасят до определянето на характерните дейности и на единиците. Те могат да се обобщят, както следва:

Селскостопански отрасъл в рамките на ИССС = селскостопански отрасъл в рамките на националните сметки (NACE Rev.2 разделение 01)

- производството на единиците, предоставящи свързани селскостопански услуги, различни от селскостопанската работа по договор (например работата на напоителните системи)

- единиците, за които селскостопанската дейност представлява само дейност, извършвана през свободното време, и които са включени в националните сметки, вж. ЕСС 2010, точка 3.08
- + производството на единиците, произвеждащи вино и зехтин (изключително с използване на грозде и маслини, отгледани в рамките на същата единица (групи производители, кооперативи и др.)
- + отделни второстепенни селскостопански дейности на единици, чиято основна дейност не е селскостопанска (вж. точка 1.18)

↓ 138/2004 (адаптиран)
 → 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 1, буква а)

II. ТРАНЗАКЦИИ С ПРОДУКТИ

- 2.001. Транзакциите с продукти предоставят данни за сметката относно произхода и използването на продуктите. Продуктите са стоки и услуги, създадени по време на производствения процес. Главните категории транзакции с продукти, дефинирани от →₁ ЕСС 2010 ←₁, са: продукция, междинно потребление, разходи на крайното потребление, действително крайно потребление, бруто образуване на капитал, износ на стоки и услуги и внос на стоки и услуги.
- 2.002. Както беше споменато в точки 1.40 и 1.41, само продукцията, междинното потребление и бруто образуване на капитал се вземат предвид в ИССС. Продукцията се отчита като ресурс, а междинното потребление като използване в сметка „производство“. Бруто образуване на капитал се отчита като използване (промяна в активите) в капиталовата сметка.

A. ОСНОВНИ ПРАВИЛА

1. Референтен период

- 2.003. За икономическите сметки за селското стопанство референтният период е календарната година.

2. Единици

а) Количества

- 2.004. Количествата следва като правило да се показват в хиляди тонове (в 10000 хектолитра за гроздов материал и вино) с точност до първия десетичен знак. За животните се използва живо тегло.

б) Цени

- 2.005. В икономическите сметки за селското стопанство цените следва да се дават за тон (за 10 хектолитра за виното и гроздето).

↓ 2022/590, чл. 1, т. 4 и
 Приложение I, точка 3

- 2.006. В ИССС цените се закръгляват до най-близкото цяло число или до първия или втория десетичен знак в зависимост от статистическата надеждност на

наличните ценови данни. Съответната информация за цените на вложените ресурси и на продукцията е необходима за съставяне на ИССС.

↓ 138/2004

в) Стойности

2.007. Стойностите следва да се отразяват в милиони единици на националната валута.

3. *Време на отчитане*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква а)
(адаптиран)

2.008. ЕСС 2010 (точки 1.101 — 1.105) отчита потоци (по-специално операции с продукти и разпределителни операции) на начислена база, т. е. във времето, когато икономическата стойност, задължението или вземането възниква, се трансформира, отпада или престава да съществува, а не във времето, когато в действителност се осъществява плащането.

↓ 138/2004

а) Продукция

2.009. Продукцията следва да се оценява и отчита във времето, когато тя се формира. По тази причина продукцията трябва да се отчита, когато се произвежда, а не когато се плаща за нея от купувача.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква б)
(адаптиран)

2.010. В ЕСС 2010 производството се разглежда като непрекъснат процес, в който стоки и услуги се превръщат в други стоки и услуги. Този процес може да се осъществява през различни периоди в зависимост от продуктите, а периодите могат да надвишават един отчетен период. Тази характеристика на производството заедно с принципа на начислена база води до отчитане на продукцията под формата на незавършено производство. Съответно съгласно ЕСС 2010 (точка 3.54) продукцията от селскостопански продукти се отчита като непрекъснато произвеждана през целия период на производство (а не само при прибиране на реколтата или при клане на животни). Посевите, горите, стадата от животни и рибата, отглеждани за храна, се разглеждат като запаси от незавършено производство по време на процеса и се трансформират в запаси от готови продукти при завършване на процеса. В продукцията не се включват промени при неотглежданите животни и растения, напр. естественият прираст на животни, птици, риби, които живеят в дивата природа, или естественото развитие на гори, но се включва уловът на животни, птици и риби, живеещи в дивата природа.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква в)

- 2.011. Отчитането на продукцията като незавършено производство е желателно и необходимо за икономическия анализ, когато производственият процес се осъществява през период, по-голям от отчетния период. Това позволява да се постигне съгласуваност между отчитането на разходите и продукцията, за да се получат полезни данни за добавената стойност. Тъй като ИССС се основават на календарната година, отчитането на незавършеното производство може да се прилага само към продукти, чийто производствен процес не е завършен в края на календарната година (но също така в случаите, когато общото равнище на цените претърпява много бързи промени през отчетния период).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква г)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква д)

- 2.012. За селскостопанските продукти обаче, чийто производствен процес е по-кратък от отчетния период, не е необходимо да се отчита производството като текуща дейност. Отчитането на производството на етап готова продукция, т. е. при прибирането на реколтата (за растениевъдството), в действителност позволява адекватно ниво на съответствие между производството и производствените разходи. Тази ситуация се отнася за по-голямата част от селскостопанското производство, чийто производствен цикъл продължава по-малко от година. Не е необходимо да се отчита като текуща дейност растениевъдството с кратък цикъл, чийто производствен процес се застъпва с втора календарна година (вж. точка 2.173). В тези случаи отглеждането на посеви не се счита за наличност на текуща дейност.
- 2.013. На практика само продукти с дълъг производствен цикъл са засегнати от метода на отчитане под формата на текуща дейност. Такива продукти в частност са живите животни, други продукти като вино (чието отлежаване е неразделна част от производствения процес) и култивираните насаждения. Нормалната тенденция в движението на цените в Съюза всъщност не е от особено значение и не е причина за отчитането на някои продукти като текуща дейност (въпреки че това може да се случи в изключителни случаи, вж. точка 2.173).
- 2.014. Когато продукти с дълъг производствен цикъл, които са отчетени като текуща дейност, се прибират като реколтата (посеви) или заклани животни, производственият процес е завършен и текущата дейност се трансформира в запаси от готова продукция, годна за продажба или използване за други цели.
→₁ По време на производствения процес стойността, която трябва да се отчита всяка година като продукция в рамките на незавършено производство, може да се получи чрез разпределяне на очакваната стойност на готовия продукт пропорционално на направените разходи през всеки един период (СНС 2008, точка 6.112). ←

- 2.015. Животни: животновъдството обикновено изисква определен период от време, който може да отнеме няколко отчетни периода, преди процесът да е завършил. От времето на раждането е възможно и също подходящо да се отчита и вписва всяка фаза на производството, т. е. за всяка възрастова група от отделни животни (частта от производствения процес обаче, предхождаща раждането, не може да се отчита, защото тя не може да бъде изолирана от услугите, извършени при отглеждането на животното родител).
- 2.016. Производственият процес за впрегатните животни формално е завършен с тяхното раждане; след този момент те се отчитат като капиталови активи. Животните, разбира се, тогава не са готови за предназначението си, но индивидуалните различия са такива, че който и да е избор на фиксирана възраст за всички би бил твърде произволен. Моментът на раждането се избира от практическа гледна точка, тъй като последващото използване на животните е вече определено на този етап.
- 2.017. Този случай не се отнася задължително за едрия рогат добитък, прасетата, овцете и други живи животни, които могат да се отглеждат за размножаване или за клане. ➔ Когато е възможно да се направи разлика между младите животни в зависимост от бъдещото им използване, животните, предназначени за използване като производствени фактори, следва да се отчитат като GFCF от момента на раждането им (GFCF за собствена сметка, което се отчита в момента на производство), т. е. те се считат за незавършено производство и прирастът им се отчита като „продукция“, вж. ЕСС 2010, точка 3.134). ← С други думи, животните са включени в потоците като текуща дейност до достигането на зряла възраст и се използват като фактори на производството (например кравите, отглеждани за мляко, животни за размножаване или за други производствени цели, като производство на вълна). Тогава те се отчитат като основен капитал. Животни, които се преместват от стадата за размножаване преди клането, също следва да се отчитат като запаси, а не като капиталови активи.
- 2.018. Производството на пилета също се разглежда по-специално, ако обхваща два отчетни периода. Яйца, излюпени в инкубатори в края на периода, се считат като производство на пилета и се регистрират в ИССС в показателя „производство на домашни птици“ (под формата на текуща дейност) (вж. точка 2.048).
- 2.019. Вино: производството следва да се отчита като текуща дейност, тъй като неговото отлежаване формира част от производствения процес и може да продължи няколко отчетни периода. Подобно на това, ферментирането на гроздето, което не е вече суров гроздов материал и все още не е вино, се разглежда в края на отчетния период по същия начин, както яйцата в инкубаторите, и се отразяват в ИССС като вино под формата на текуща дейност.
- 2.020. Активи, култивирани в масиви от насаждения: стоки, произведени за собствена сметка „бруто образуване на основен капитал“ (различни от живи животни), такива като масиви, в които се отглеждат многогодишни растения, следва да се отчитат като „бруто образуване на основен капитал“ в периода на производството на разглежданите активи.

- б) Междинно потребление
- 2.021. Стоките и услугите следва да се отчитат през периода, когато те постъпват в производствения процес, т. е. когато те в действителност се консумират, а не когато те се купуват или прибират на съхранение.
- 2.022. Потреблението на стоките за даден отчетен период на практика съответства на покупката или придобиването на стоките плюс първоначалните запаси и минус последните запаси в края на периода¹².
- 2.023. Услугите се отчитат през периода на покупката. Тъй като услугите не могат да се складираат, времето на покупката е също така времето на потреблението.
- 2.024. Изключение от това правило са следните услуги:
- услуги, свързани с покупка на стоки, такива като търговски и транспортни услуги, се отчитат като междинно потребление във времето, когато разглежданите услуги се консумират (вж. точка 2.112),
 - услуги, считани за постоянни, такива като застрахователните услуги. Те се регистрират на пропорционална основа в края на отчетния период в съответствие с пропорцията на плащането, дължимо за година или част от годината. Съответно количествата, които се отчитат, не съответстват задължително на застрахователните премии, платени през разглеждания период.
- в) Бруто образуване на основен капитал
- 2.025. Бруто образуване на основен капитал се отчита във времето на прехвърлянето на собственост на дълготрайни активи към единица, възнамеряваща да ги използва за производствени цели. Въпреки това съществуват две изключения от този принцип: първо, активи, придобити чрез финансов лизинг, се отчитат, ако този, който ги използва, стане собственик, когато стоките са на разположение на ползвателя за използването им (вж. точка 2.123). Второ, „бруто образуване на основен капитал“ за собствена сметка се отчита във времето на производство на разглежданите активи (с изключение на едрия рогат добитък, прасета, овце и други живи животни, бъдещото използване на които не може ясно да се дефинира, тъй като тези животни са включени в запасите като текуща дейност, вж. точка 2.017).
- 2.026. Съответно в случая на създаване на овощни градини и лозя (стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка), при положение че не цялата необходима работа е завършена към края на отчетния период, стойността на консумираните материали и услуги, оказани през отчетната година, се регистрира като „бруто образуване на основен капитал“ в края на периода.
- 2.027. Купуването и продажбата на земя, както и свързаните с това разходи се отчитат във времето на прехвърлянето на собствеността. Нетното придобиване на земя обаче не се включва в „бруто образуване на основен капитал“, понеже земята е непроизведен актив. Нетното придобиване на земя (и други непроизведени материални активи) се отчита в капиталовата сметка (сметка „придобиване на нефинансови активи“).

¹² Вж. точки 2.029, 2.030 и 2.031 за времето, в което запасите се отчитат.

г) Изменение на запасите

- 2.028. Изменението на запасите съответства на разликата между стоките, постъпващи в запасите, и стоките, изтеглени от запасите през отчетния период.
- 2.029. Стоките, постъпващи в запасите, са или стоки, предназначени за потребление в производствения процес по-късно (вложени стоки) — в този случай те се отчитат през периода на трансфера на собственост — или ако те са стоки от отрасъла, които са за бъдещо използване, например чрез продажба или трансфер към основния капитал на единицата (производствени запаси), те се отчитат като запаси, когато тяхното производство е завършено.
- 2.030. В случая на незавършени продукти от отрасъла (отчетени като текуща дейност) стойността на консумираните материали и предоставените услуги през отчетния период също се отчитат като запаси в края на този период (с изключение на трайните насаждения с кратък цикъл, вж. точка 2.012; в резултат на това част от консумираните материали и предоставените услуги през отчетния период би била консумирана без компенсиращо увеличение в стойността на запасите).
- 2.031. Стоките, изтеглени от запасите, са в случая на вложените запаси стоки, постъпващи в производствения процес или в случая на производствените запаси — стоки, напускащи отрасъла, за да бъдат продадени или да послужат за някои други цели. В първия случай стоките се изваждат от отрасловите запаси през периода на тяхното действително междинно потребление в производствения процес; във втория случай те се изваждат от запасите през периода на тяхната продажба или друг начин на използване.

Б. ПРОДУКЦИЯ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква е)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 3.07 — 3.54)

↓ 138/2004
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

1. Основни бележки върху понятието „продукция“ в →₁ ЕСС 2010 ← и икономическите сметки за селското стопанство

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ж)

- 2.032. Продукцията е общото количество продукти, които са създадени през отчетния период (ЕСС 2010, точка 3.14). Важно е да се запази разграничението между понятията „продукция“ и „производство“, тъй като, докато първото означава получените стоки и услуги, второто представлява процесът.

↓ 138/2004 (адаптиран)
 ➔₁ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 1, буква а)
 ➔₂ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 5, буква а)
 ➔₃ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 5, буква и)

- 2.033. Съгласно ➔₁ ЕСС 2010 ◀ продукцията също така включва (i) стоки и услуги, доставени от една местна стопанска единица по видове дейност на друга, принадлежаща към същата институционална единица, (ii) стоки, произведени от една местна стопанска единица по видове дейност и намиращи се още в запасите в края на отчетния период, в който те са произведени, независимо от това какво последващо предназначение имат те. Обаче стоки и услуги, произведени и консумирани през същия отчетен период от същата местна стопанска единица по видове дейност, не се отчитат отделно. ➔₂ Следователно те не се отчитат като част от продукцията или междинното потребление на тази местна ЕВД. ◀
- 2.034. Понятието „продукция“, използвано в ИССС, което е свързано с понятието „обща продукция“, се основава на адаптирането на ➔₁ ЕСС 2010 ◀, тъй като някои селскостопански стоки и услуги, произведени и консумирани през същия отчетен период в същата селскостопанска единица, се отчитат в продукцията на цялостната селскостопанска дейност. Критериите за включването на тези стоки и услуги в продукцията на селскостопанския отрасъл, са описани в точка 2.055. Разликата между ➔₁ ЕСС 2010 ◀ и метода, възприет от ИССС, се изразява в елементите на вътрешното потребление, чиято стойност е включена едновременно в продукцията и междинното производство. По такъв начин добавената стойност остава идентична, независимо от това кой метод е използван.
- 2.035. Както беше упоменато в точка 1.34, това адаптиране на правилото на ЕСС 2010 се основава на специфичния характер на селскостопанската дейност и аграрния холдинг (като местна стопанска единица по видове дейност). Нещо повече, тя позволява:
- да се подобри икономическият анализ на селскостопанските сметки и по-специално определението на техническите коефициенти и процентът на добавената стойност (съотношението между продукция и междинно потребление),
 - да се подобри сравняването на техническите коефициенти и процентите на добавената стойност между подотрасли на икономическа дейност и страни. В действителност продукцията, консумирана вътре в единицата, е основно ограничена до няколко специфични продукта (такива като житни растения, протеини и маслени продукти, фуражни продукти и мляко за изхранване на животни) и стойностите на вътрешното потребление варират значително в зависимост от икономическия отрасъл и страната,
 - да се повиши съответствието между сметки „продукция“, „формиране на доход“ и „доход от предприемаческа дейност“: необходимото съответствие между транзакции с продукти (продукция, междинно производство и др.) и транзакции, свързани с разпределение

(компенсация на работниците, субсидии, данъци, ренти, лихви и др.), се повиши, тъй като реформата на общата селскостопанска политика през 1992 г. в субсидиите (някои от които засягат продукти, обект на вътрешно потребление) понастоящем играе важна роля във формирането и движението на селскостопанския доход.

- 2.036. ➔₃ Въпреки че не е предложено от ЕСС 2010, правилото, възприето от ИССС, е заложено в СНС поради специфичния характер на селското стопанство, а също и в методологическото ръководство на ФАО¹³. ⬅ На последно място това правило позволява разликата между различните измервания на продукцията, произтичаща от избора на основна единица (местна стопанска единица по видове дейност или единица с еднородно производство) да бъде намалена чувствително.

2. Продукция от селскостопанска дейност: количества

- 2.037. При съставянето на ИССС продукцията се класифицира по количества с прогресивно нарастващи величини.

Схематично представяне на ресурсите и използването на селскостопанските продукти

Брутна продукция (1q)						
Загуби (2q)	Използваема продукция (3q)					Начални запаси (IS) (4q)
	Разполагаеми ресурси, общо (5q)					
	Вътрешно потребление (6q)	Преработване от страна на производители (7q)	Собствено крайно потребление (8q)	Продажби, общо (9q)	S(*) (10q)	Крайни запаси (FS) (11q)
						FS-IS (**) (12q)

(*) S = Стоки от основния капитал (основни средства), произведени за собствена сметка.

(**) FS-IS = Изменение на запасите. В горната диаграма се приема, че крайните запаси са по-големи от началните запаси.

- 2.038. В зависимост от това дали съответните числа за реколтата включват загуби (полски, на реколтата или фермерски), или не, началната точка на това възходящо изчисление е:

- брутна продукция (1q) или
- използваема продукция (3q)

(а) Брутна продукция

Брутна продукция: (1q)

- 2.039. Това е стартова точка за страни, чиято официална статистика на реколтата включва загубите. В съответствие с понятието отрасъл всички продукти на селскостопанските дейности, извършвани от аграрните единици в рамките на отрасъла (както е упоменато в точки 1.62 и 1.63), следва да се измерват. Съгласно споразумението, описано в точка 1.31 (приемащо, че продукцията на вторичните селскостопански дейности на неселскостопанските единици не съществува, защото всички селскостопански дейности по презумпция могат да

¹³ ФАО (1996) Система от икономически сметки за хранителната промишленост и селското стопанство, ООН, Рим.

се отделят и поради това формират основната дейност на собствената си местна селскостопанска единица по видове дейност), цялата селскостопанска продукция следва да се отчита с изключение на продукцията, произведена от единици, за които селскостопанската дейност представлява единствено дейност в свободното време (вж. точка 1.24).

б) Загуби

Загуби: (2q)

- 2.040. Този показател се отнася за повтарящи се загуби на стоки в запасите (вж. точка 2.041). Те включват загуби на полето, при прибирането на реколтата и други загуби във фермите (дължащи се на нетрайния характер на продуктите, влиянието на климатичните условия, като слана, суша и др.). Загубите, получаващи се през различните етапи на реализиране на продукта, а именно по време на транспортирането от фермите, по време на съхранението в складове и преработката или третирането им в преработващата промишленост, не трябва да се включват в този показател. За разлика от тях продуктите, предложени за продажба от производителя, но останали непродадени и поради това негодни за консумация (особено плодовете и зеленчуците) също следва да се включат тук.

Видове загуби

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква й)

- 2.041. Съгласно ЕСС 2010 съществуват три вида загуби, които могат да понесени от производителите: повтарящи се загуби в запасите (ЕСС 2010, точка 3.147), необичайни загуби в запасите (ЕСС 2010, точка 6.13, буква д) и загуби поради катастрофални събития (ЕСС 2010, точки 6.08 и 6.09).

↓ 138/2004
→ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 1

Отчитане на трите вида загуби

- 2.042. За отчитането на загубите на стоки в запасите следва да се прави разграничение между повтарящите се, периодични загуби, от една страна, и извънредните загуби и тези вследствие на бедствия, от друга страна. Но отчитането на загубите също така зависи от метода на изчисляване на продукцията и вида на основния статистически материал на всяка страна.
- 2.043. Когато продукцията се изчислява на основата на данни за началните и крайните запаси, продажбите и възможното друго използване (стоки, произведени от основния капитал за собствена сметка), повтарящите се загуби се получават от измененията в запасите и по-нататъшното им отчитане в показателя „загуби“ би довело до двойно отчитане. За разлика от този случай, когато изчисляването на продукцията не се основава на данни за запасите, а вместо това е резултат на добре обосновано изчисление, като например действителните данни за ражданията, следва да се отчитат повтарящите се загуби в производството през отчетния период, както и загубите на животни, внесени за развъждане или угояване или родени през предходни периоди.

- 2.044. Извънредните загуби и тези, които са резултат на бедствия, касаещи стоки в запасите, следва да се отчитат в набирателните сметки, и по-точно в сметка „други изменения в обема на активите“. В този случай продукцията включва цялата стойност на тези загуби.
- 2.045. Загубите (независимо от това дали са периодични, извънредни или вследствие на бедствия) на дълготрайни активи (такива като млекодайки крави, животни за развъждане и др.) следва да се отчитат в сметка „други изменения в обема на активите“. Те нямат никакво влияние върху стойността на продукцията. Трябва да се наблегне на факта, че загубите, касаещи насаждения, които вече дават продукция, трябва да се отчитат или като „потребление на основен капитал“, или като „други изменения в обема на активите“ в зависимост от вида на загубата.
- в) Използваема продукция
- Използваема продукция: $(3q) = (1q) \text{ минус } (2q) = \text{брутна продукция минус загуби (на етап производител)}$
- 2.046. Това е първият показател, който се регистрира от страните, чиято статистика на добивите не включва загуби. Той представлява разполагаемата продукция за съответния период, която ще се реализира на пазара, ще се използва като средство за производство, ще се преработва от самите производители, ще се консумира в тяхното домакинство, ще се съхранява на склад или, може да бъде използвана като стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка.
- г) Начални запаси
- Начални запаси: $(4q)$
- 2.047. Те представляват готови или полуготови запаси на собствени продукти, намиращи се в аграрните холдинги (т. е. държани от производителите) в началото на отчетната година. Запасите на различните етапи на маркетинга и посредническите запаси не се включват тук. (вж. точка 2.202 и следващите точки, касаещи отчитането на живите животни).
- 2.048. Началните запаси от домашни птици следва също така да включват яйца за мътене в инкубатори в началото на съответния период, тъй като те се считат за полуготов птичи продукт (вж. точка 2.018).
- д) Общи налични ресурси
- Общи налични ресурси: $(5q) = \text{използваема продукция плюс начални запаси } (3q \text{ плюс } 4q)$
- е) Вътрешно потребление
- Вътрешно потребление: $(6q)$
- 2.049. Под заглавието „вътрешно потребление“ се отчитат продукти, произведени вътре в аграрната единица (местна стопанска единица по видове дейност) и използвани от единицата като вложения в производствения процес в рамките на същия отчетен период.
- 2.050. Всички селскостопански продукти (с изключение на живите животни; вж. точки 2.067 и 2.209), продадени от дадена аграрна единица на други произвеждащи аграрни единици, трябва да се отчитат като продажби и после като междинно потребление. Тези продукти включват стоки, обект на

преработка, и техните вторични продукти (например връщане на обезмаслено мляко, трици, кюспе, захарен пулп и листа, както и връщане на семена след обработка).

Класификация на вътрешното потребление

- 2.051. Вътрешното потребление може да се класифицира в съответствие с използването на разглежданите продукти:
- 2.052. Продукти, консумирани в рамките на отрасъла от същата селскостопанска дейност (т. е. същия клас дейност, в Статистическата класификация на икономическите дейности, ➔₁ NACE Rev. 2 ⬅, четирицифрено ниво):
- семена (за зърнени култури, зеленчуци, цветя и др.): използвани повторно за същата продукция;
 - грозде за вино и гроздов материал: използвани в производството на вино;
 - маслини: използвани в производството на зехтин;
 - мляко: използвано за изхранване на живи животни.
- 2.053. Продукти, консумирани в рамките на отрасъла от различна селскостопанска дейност (т. е. различен клас дейност, в Статистическата класификация на икономическите дейности, ➔₁ NACE Rev. 2 ⬅, четирицифрено ниво).

Те са предимно посеви, използвани при изхранването на животни, но също така животински вторични продукти, използвани в производствения процес на друга дейност (торове, използвани за торене на посеви). Посеви, използвани за изхранване на животни, могат да бъдат класирани в съответствие със степента, до която те обикновено се реализират (която се оценява общо):

- нормално продаваеми (търгуеми) продукти за изхранване на животни: житни растения (пшеница, ръж, ечемик, овес, царевица, тропическо житно растение сорго, ориз и други зърнени храни); протеинови насаждения; картофи; растения, съдържащи масло в семената (рапица, слънчоглед, соя и други),
- трудно продаваеми, непробаеми продукти за изхранване на животни:
 - годишни фуражни продукти: кореноплодни растения (захарно цвекло, фуражно цвекло, кърмно цвекло, фуражна ряпа, фуражни моркови, фуражно къдраво зеле и други кореноплодни растения; фуражна царевица и други зелени фуражни растения (пресни, изсушени или консервирани),
 - многогодишни фуражни продукти: постоянни или временни фуражни продукти, резултат от икономическа дейност (пресни, изсушени или консервирани),
 - фуражни вторични продукти (слама, плява, листа от растения и други фуражни вторични продукти).

Определение на вътрешното потребление, което следва да се включи в продукцията на отрасъла.

- 2.054. Селскостопанските продукти, предмет на вътрешно потребление, не се включват в измерването на продукцията на отрасъла, освен ако те не отговарят на някои критерии. Установяването на рестриктивни критерии при отчитането на вътрешното потребление отговаря на две изисквания: първо,

методологическо изискване, тъй като след отклонението от правилото на ЕСС 2010 съществуваше необходимост то да бъде следвано по дух (чрез включването на две отделни дейности); второ, практическо изискване, тъй като критериите, които трябваше да се развият, следваше да служат като прецизна и сравнима рамка за дефинирането на това, кое вътрешно потребление трябва да се отчита, за да се направи този метод на измерване осъществим.

2.055. Тези критерии са следните:

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение,
точка 25

1. Двете упражнени дейности трябва да се отнесат към различни четирицифрени нива от Статистическата класификация на икономическите дейности, NACE Rev. 2 (раздел 01: Производство на посеви и животни, лов и услуги, свързани с тези дейности). По такъв начин прилагането на този критерий изключва например оценяването на семената, произведени и използвани в същия холдинг за посеви (по време на същия отчетен период);

↓ 138/2004 (адаптиран)

2. Селскостопанският продукт трябва да има значителна икономическа стойност за значителен брой фермери.
 3. Данните за цените и количествата трябва да се предоставят на разположение, без да срещат твърде големи затруднения. Този критерий се изпълнява трудно поради някои непродяваеми или трудно продаваеми продукти.
- 2.056. В съответствие с определението за основните критерии за включване на продуктите от вътрешното потребление в измерването на продукцията (вж. точка 2.055) само посевите, използвани за храна на животните (лесно продаваеми или не) следва да се отчитат в селскостопанската продукция на отрасъла.
- 2.057. Когато тези продукти се отчитат в продукцията на отрасъла, те трябва също така да се отчитат и като междинно потребление, като се спазва принципът, че общите количества, произведени и после използвани за различна производствена дейност през съответния период, са взети под внимание (вж. точка 2.055). Когато изменението от продукцията до междинното потребление отнема повече от разглежданата година, тогава съответните количества продукция следва да се отчетат като „крайни запаси“ на разглеждания продукт през съответната година.
- 2.058. Животинските вторични продукти се изключват от вътрешното потребление поради практически трудности, свързани с отсъствието на данни относно количествата и особено цените.
- ж) Преработване от страна на производителите
Преработване от страна на производителите: (7q)

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква к)
(адаптиран)

2.059. В рамките на позицията „преработване от страна на производителите“ се отчитат количествата, произведени за по-нататъшна преработка от селскостопанските производители (например преработено мляко, за да се получи масло или сирене, ябълки, преработени за пюре или сайдер), но само в рамките на преработвателните дейности, които могат да се отделят от основната селскостопанска дейност (на основата на счетоводни документи, вж. точка 1.26). Само сурови продукти (например сурово мляко, ябълки) следва да се отчитат, а не преработени продукти, получени от тях (например масло, ябълково пюре и сайдер). С други думи, работата, включена в преработването на селскостопанските продукти, не се взема под внимание в тази позиция.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 212/2008, чл. 1 и
Приложение, точка 26

2.060. Ако тези преработвателни дейности са неделими неселскостопански дейности, продуктът на тези преработвателни дейности се отчита в стойността на продукцията на селскостопанския отрасъл (вж. точка 1.25). Основни селскостопански продукти, използвани като междинно потребление от тези преработвателни дейности, не се отчитат нито като продукция, нито като междинно потребление. Това правило произтича от факта, че двете дейности (производството на селскостопански продукти и преработването на тези продукти) не могат да се разграничат на основата на счетоводни документи. Съответно разходите за тези два вида дейности се вписват заедно и тяхната продукция се оценява като производство на преработени продукти.

з) Собствено крайно потребление

Собствено крайно потребление: (8q)

2.061. То включва:

- i) продукти, консумирани от домакинствата на фермерите, които ги произвеждат;
- ii) продукти, водещи началото си от селскостопанската единица (холдинг) и използвани за заплащане в натура под формата на възнаграждение, плащано на работниците от холдинга, или продукти, разменяни за други стоки.

2.062. →₁ Селскостопанските продукти, преработени от аграрния холдинг чрез разделяне на дейности (т. е. водещи до формирането на местна неаграрна стопанска единица по видове дейност – KAU) и консумирани от домакинствата на фермерите, се отчитат в продукцията на отрасъла „производство“ (сектор В от Статистическата класификация на икономическите дейности – NACE Rev. 2) като собствено крайно потребление. ← За разлика от него селскостопанското потребление от страна на домакинствата на селскостопански продукти, преработени без разделяне на дейности (т. е. продукцията на неделимите неселскостопански преработвателни дейности), се отчита като собствено

крайно потребление на тези дейности (вж. точка 2.080) и се включва в продукцията на селскостопанския отрасъл.

↓ 212/2008, чл. 1 и Приложение,
точка 27

- 2.063. Стойността на наема на единица със собствени жилищни помещения не се отчита тук, а в отрасъл „даване под наем и използване на собствено или наето недвижимо имущество“ (клас 68.20 от Статистическата класификация на икономическите дейности – NACE Rev. 2). Наемането на жилищна площ е неселскостопанска дейност, която винаги се счита за отделима от селскостопанската дейност.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква л)

и) Продажби

Продажби: (9q)

- 2.064. Този компонент включва продажбите на селскостопански продукти, извършени от селскостопански единици на други единици (селскостопански или единици от други отрасли), включително продажби на складове и посреднически центрове с изключение на разпореждането с дълготрайни активи. Те се разделят на вътрешни продажби извън отрасъла, вътрешни продажби на други селскостопански единици и продажби зад граница.
- 2.065. Следователно за дадена единица продажбите съответстват на оборота, получен от реализирането на неговата продукция. →₁ Следва да се отбележи, че продажбите на животни, класифицирани като дълготрайни активи, които се извеждат от продуктивното стадо (за износ или за кланици), не се отчитат като продажби. ← Животни, класирани като дълготрайни активи, които се извеждат от продуктивното стадо, се прехвърлят в запаси преди тяхната продажба, но продажбите на тези животни (за кланици или за износ) се появяват в сметките, отразяващи напускането на запасите, могат да се видят само в капиталовата сметка. Съответната продукция вече е включена като част от стоките от основния капитал, произведени за собствена сметка¹⁴, по-късно регистрирани в сметка „производство“.
- 2.066. Живи животни, считани за запаси: разпореждането с живи животни, считани за запаси на друг холдинг, представлява продажба в съответствие с определението, дадено в точка 2.064. Тази продажба може да бъде компенсирана с преместване от запасите, ако тези живи животни са отчетени като запаси в началото на отчетния период (в противен случай се отчитат само продажбите).
- 2.067. Придобиването на животни се вписва в запасите, ако те не се препродават през отчетния период. Придобитите животни обаче не могат да се разглеждат като

¹⁴ Продукцията при тези животни се изчислява чрез събиране на стоките от основния капитал, произведени за собствена сметка (= постъпления минус ликвидиране на активи), и продажбите (= пласиране).

междинно потребление, защото по дефиниция стоките за междинното потребление са предназначени да изчезнат (или поне да претърпят значителна трансформация) по време на производствения процес. Тези животни се смятат за текуща дейност, тъй като производственият процес при тях не е напълно завършен (производственият процес завършва в кланицата). Придобиването в този случай се отчита като вписване в запасите на текуща дейност/продукти и по тази причина се отчита като „отрицателни“ продажби, а не като междинно потребление. В случая на търговия между резидентни холдинги, продажбите и съответно покупките взаимно се компенсират (с изключение на разходите при прехвърляне на собственост)¹⁵. С оглед на това специално разглеждане на търговията с живи животни между селскостопанските единици не се отчита никакво междинно потребление в показателя „живи животни и животински продукти“¹⁶.

- 2.068. Животни, класирани като дълготрайни активи: търговията с животни, третиранни като дълготраен актив, не се отчита в продажбите, както беше упоменато по-горе, а като търговия с активи (отчетена в капиталовата сметка като бруто образуване на основен капитал на селското стопанство). В случая на търговия между резидентни холдинги продажбите и съответните покупки взаимно се компенсират (с изключение на разходите по прехвърлянето).
- 2.069. Отчитане на вноса на живи животни (които не са предназначени непосредствено за кланиците): както в случая на търговия между резидентни холдинги, животните, разглеждани като запаси (различни от тези, предназначени непосредствено за кланици), и внесени от селскостопанските единици през отчетния период, се отчитат като запаси на текуща дейност и по тази причина се приспадат от продажбите.
- 2.070. Въпреки това, тъй като на практика често е трудно да се правят разграничения между различните категории животни на базата на разполагаемите източници на данни за ЕС (между животни, класирани като дълготрайни активи, и тези, класирани като запаси), смята се, че целият внос е на животни, предназначени за запаси, и стойността на всички внесени животни (с изключение на тези, които са предназначени непосредствено за кланиците) се приспадат от стойността на продажбите. Този метод на отчитане гарантира разглеждането на външната търговия с живи животни по подобен начин на този, възприет при изчисляването на брутната местна продукция в статистиката на животновъдството.
- й) Стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка
Стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка: (10q)
- 2.071. Те включват само:
- работа, извършвана от селскостопанските единици (например използване на труд, машини и други средства за производство, включително запаси от съоръжения), за създаването за собствена сметка на овощни градини и

¹⁵ Когато се оценява търговията, разходите при прехвърлянето на собственост (търговски надбавки и транспортни разходи) се включват в стойността на придобитите активи. В случая на търговия между резидентни холдинги продажбите и покупките взаимно се компенсират с изключение на разходите по прехвърлянето, които се разглеждат при изчисляването на продукцията като „отрицателна продажба“.

¹⁶ По подобен начин се разглеждат и други селскостопански продукти, имащи характер на запаси.

лозя, насаждения с ягоди, малини и др., насаждения с хмел. Най-общо казано, работата за собствена сметка в овощни градини, лозя и др. е съставена от голямо количество операции, свързани с индивидуална работа, които не могат да се сумират в отделни количества,

- животни, произведени в селскостопански единици и прехвърлени в техния основен капитал (вж. точка 2.161). Това са животни, отглеждани заради продукцията, която те доставят редовно (главно животни за развъждане, за мляко, впрегатни животни, овце и други животни, отглеждани заради тяхната вълна; вж. точка 2.203).

к) Крайни запаси

Крайни запаси: (11q)

2.072. Това са запаси от готови продукти или текуща дейност в холдингите на отрасъла (т. е. държани от производителите) в края на отчетната година. Запасите на различни етапи от маркетинга (и по-специално резерви, държани от дилъри и преработвателни фирми), както и посреднически запаси не се включват тук.

2.073. Продукти, които само временно са държани като запаси и са консумирани на един по-късен етап в рамките на отрасъла (зърнени култури за хранене, семена за засяване и др.) също трябва да се вписват тук, тъй като крайното използване на продукта не е известно по времето на тяхното вписване в запасите.

л) Използване, общо

Използване, общо: (12q) (не включва вътрешно потребление) = (7q) + (8q) + (9q) + (10q) + (11q) = преработването от страна на производителите плюс собствено крайно потребление плюс продажби плюс стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка плюс крайни запаси.

2.074. Това регистриране представлява сумата на колоните от 7q до 11q.

м) Изменение на запасите

Изменение на запасите: (12q) = (11q) минус (4q) = прираст на запасите (П) минус намаление на запасите (Н)

2.075. Изменението в запасите в отрасъла (с изключение на запасите на различните етапи на маркетинга) през отчетната година се измерва чрез изчисляване на разликата между вписванията и изважданията в запасите или разликата между началните и крайните запаси. В последния случай другите изменения в обема и доходите на холдинга (нето от загубите) следва да се изваждат при изчисляването на стойностите (вж. точка 2.180 и следващите).

н) Продукция на селскостопанските дейности

Продукция на селскостопанските дейности = (6q, продукти, служещи за изхранване на животните) + (7q) + (8q) + (9q) + (10q) + (12q)

2.076. В съответствие с понятието за продукция и правилата за отчитане на вътрешното потребление (вж. точка 2.049 и следващите), преработването на селскостопански продукти (вж. точки 2.059 и 2.060) и собственото крайно потребление (вж. точки 2.061, 2.062 и 2.063) продукцията на селскостопанските дейности може да се опише, както следва:

Ресурси	Използване	Селскостопанска продукция на аграрния отрасъл
Брутна продукция	Продажби (общо, с изключение на търговията с животни между аграрните холдинги)	X
	Изменение на запасите (с производители)	X
- Загуби	Стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка (площи, засадени с многогодишни растения, продуктивни животни)	X
	Собствено крайно потребление	X
= Използваема продукция	Преработване от страна на производители (на селскостопански продукти, отделими дейности)	X
	Вътрешно потребление: - за същата дейност (семена, мляко за хранене на телета, винено грозде, маслини за зехтин, яйца за мътене)	
	- за отделна дейност: посеви, използвани за храна на животни (житни, слънчогледови, фуражни култури, лесно продаваеми или непродаетаеми, и др.)	X
	Животински вторични продукти, използвани в растениевъдството (естествени торове и др.)	

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква м)

2.077. Понятието „обща продукция“ за измерване на продукцията на селскостопанската дейност включва търговията със селскостопански стоки и

↓ 138/2004 (адаптиран)

3. *Продукция на неделимите неселскостопански вторични дейности*

2.078. Прави се разграничение между двата вида „неделими неселскостопански вторични дейности“ (вж. точка 1.29):

- „преработване на селскостопански продукти“: тази група обхваща дейности, които са продължение на селскостопанска дейност, в която се използват селскостопански продукти. Преработването на селскостопански продукти е типична дейност за тази първа група,
- „други неделими неселскостопански вторични дейности“: тази група обхваща дейности, които използват аграрния холдинг и неговите средства за производство на селскостопанска продукция. Тя не е толкова еднородна, както първата група.

2.079. Въобще тези дейности включват разнообразни продукти (стоки и услуги), чиито количества не могат да бъдат събрани като цяло.

2.080. Продуктът на тези дейности е или предназначен за продажба, размяна, плащане в натура, собствено крайно потребление (вж. точка 2.062), или съхраняван в запасите.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква н)

2.081. Съгласно ЕСС 2010, точка 3.82 Научноизследователската и развойна дейност е творческа дейност, извършвана системно с цел повишаване на познанията и оползотворяване на тези познания за целите на откриване или разработване на нови продукти, включително подобрени варианти или разработване на нови продукти, включително подобрени варианти или качества на съществуващи продукти, или откриване или разработване на нови или по-оптимизирани производствени процеси. Значителната научноизследователска и развойна дейност, свързана с основната дейност, се отчита като второстепенна дейност на местната ЕВД. Когато е възможно, се разграничава отделна местна ЕВД за научноизследователска и развойна дейност, която не се отнася към селскостопанския отрасъл. За единици, осъществяващи и научноизследователска и развойна дейност, ако не могат да се отнесат към отделна местна ЕВД и ако е възможно да се извърши оценка на разходите за научноизследователска и развойна дейност за селскостопански дейности, тези оценки следва да се отчитат като селскостопанска продукция, като „други неделими неселскостопански второстепенни дейности“ (производство за собствена сметка) и като GFCF.

↓ 138/2004

4. *Производство на селскостопанския отрасъл*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква о)
(адаптиран)

- 2.082. В съответствие с определението на производството на селскостопанския отрасъл (вж. точка 1.16) производството на селскостопанския отрасъл се състои от сбора на производството от селскостопанските продукти (вж. точки 2.076 и 2.077) и стоките и услугите, произведени в неделимите неселскостопански второстепенни дейности (вж. точки 2.078 — 2.081).
-

↓ 138/2004

5. *Оценяване на производството*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква п)
(адаптиран)

- 2.083. Производството следва да се оценява по базисни цени. Базисната цена е цената, която производителите получават от купувача за единица стока или услуга, произведена като производствена, минус данъците (напр. данъци върху продуктите), дължими от тази единица за производството или продажбата ѝ, плюс всяка субсидия (напр. субсидии върху продуктите), която може да бъде получена за тази единица за производството или продажбата ѝ. Тук не се включват транспортни разходи, за които производителят издава отделни фактури. Тук също така не се включват и холдингова печалба и загуба на финансови и нефинансови активи (вж. ЕСС 2010, точка 3.44).
-

↓ 138/2004 (адаптиран)
→ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква р)

- 2.084. Компоненти на производството, такива като продажби, плащане в натура, прираст на запасите и вътрешно консумирани продукти следва да се оценяват по базисни цени. Подобно на тях, производството за собствено крайно използване (т. е. стоки от основния капитал, произведени за собствена сметка и собствено крайно потребление) трябва да се оценяват по базисната цена на подобни продукти, продадени на пазара. Текущата дейност и допълненията към нея се оценяват пропорционално на текущата базисна цена на готовия продукт. Ако последните трябва да се оценяват предварително, изчисленията следва да се основават на действителните разходи плюс количество, съответстващо на очаквания опериращ излишък или смесен доход.
- 2.085. Когато се съставят ИССС съгласно „нетната“ система за отчитане (вж. точка 3.033 и точки 3.035 до 3.043), данъкът добавена стойност, начислен във

фактурата от производителя, не се включва, когато се установява базисната цена.

- 2.086. ➔₁ Цената, получена от производителя, съответства на цената на производител (без фактурирания ДДС), както е определено в СНС 2008, точки 6.51 — 6.54 (т.е. франко цена земеделско стопанство). ⬅ Базисната цена може да се получи от цената на производител, като се прибавят субсидиите и се извадят данъците (освен ДДС) върху продуктите. Когато съществуват проблеми при начисляването на данък или субсидия за даден продукт и това прави трудно изчисляването на дадена базисна цена, продукцията може да се изчисли пряко по базисна цена. В този случай тя се получава пряко от стойността на цената на производител (с изключване на ДДС) минус стойността на данъците върху продуктите (освен ДДС) и плюс стойността на субсидиите за продуктите.
- 2.087. Оценяването на продукцията по базисни цени поражда необходимост да се прави разграничение между данъци (освен ДДС) върху продуктите и субсидии за продуктите (вж. точки 3.027 и 3.053), от една страна, и други данъци и субсидии върху производството (вж. точки 3.044 и 3.058), от друга страна. Данъците и субсидиите върху продуктите не се отчитат в сметката „формиране на доход“ на отрасъла (тази сметка включва само други данъци върху производството и други субсидии за производството, вж. точка 3.055).
- 2.088. Цената на даден продукт, получена от производителите, не е задължително една и съща; тя може да варира, между другото, в зависимост от вида на доставката. Например структурата от гледна точка на качеството на стоки, изнасяни директно от производителя, може да бъде различна от структурата на продажбите, предназначени за вътрешно потребление, или на вътрешните продажби на други селскостопански единици. Тези стоки впоследствие имат различна цена. Трябва да се отбележи, че когато дадена производствена единица директно изнася своята продукция, получаването или плащането на паричния еквивалент за износа трябва да се вземе под внимание в ИССС.
- 2.089. Тези основни принципи на оценяване изискват специфично приложение за определени продукти, такива като сезонни продукти и вино. Те са описани в раздела, разглеждащ оценяването на изменението в запасите (вж. точки от 2.186 до 2.201).

В. МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква с)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 3.88 — 3.92)

↓ 138/2004

1. *Определение*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква т)
(адаптиран)

2.090. Междинното потребление представлява стойността на всички стоки и услуги, използвани като вложени ресурси в производствения процес, без дълготрайните активи, чието потребление се отчита като потребление на основен капитал. Съответните стоки и услуги са или трансформирани, или изразходвани в производствения процес (вж. ЕСС 2010, точка 3.88). В една подробна класификация по различни категории показатели междинното потребление показва взаимовръзката на селското стопанство с други отрасли на икономиката поради вложените ресурси. Междинното потребление също се използва като показател при изчисляването на интензивността на факторите (т. е. съотношението на два производствени фактора, например съотношението между междинното потребление и вложения труд).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква у)
(адаптиран)

2.091. Междинното потребление изключва нови или съществуващи придобити дълготрайни активи, които са били произведени в икономиката или внесени: те се отчитат като GFCF (вж. точка 2.110, букви в) — е). Това се отнася и до позиции, които са неселскостопански дълготрайни активи, като сгради или други конструкции, машини и оборудване, както и селскостопански дълготрайни активи, като насаждения и продуктивни животни. По подобен начин придобиването на непроизведени активи, като земя, се изключва от междинното потребление. Нескъпоструващи инструменти за често извършвани операции, като триони, чукове, отвертки, гаечни ключове, ключове и други ръчни инструменти, малки уреди, като например джобни калкулатори, се отчитат като междинно потребление.

↓ 138/2004 (адаптиран)

2.092. Междинното потребление включва стоки и услуги, консумирани в спомагателни дейности (например администриране на покупки и продажби, маркетинг, счетоводство, транспорт, съхранение в складове, поддръжка и др.). Потреблението на тези стоки и услуги не трябва да се разграничава от това на

стоки и услуги, консумирани в рамките на основната (или вторична) дейност на местна стопанска единица по видове дейност.

- 2.093. Междинното потребление включва също така всички разходи по стоки и услуги, от които се ползва персоналът, но които са предимно изгодни за работодателя¹⁷ (например възстановяване на пътните разходи, отделяне, преместване, разноски за развлечения по време на изпълнение на задълженията им; разходи за осигуряване на удобства на работното място).
- 2.094. С оглед на приемането на понятието за отрасъла и местната стопанска единица по видове дейност като основна единица на ИССС междинното потребление на отрасъла включва стоки и услуги, предоставяни от една местна стопанска единица на друга местна стопанска единица по видове дейност (за производствени цели), дори когато тези единици принадлежат на същата институционална единица.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ф)
(адаптиран)

- 2.095. Търговията с животни, която е подобна на запасите от незавършено производство (такива като малки прасенца и яйца за мътене) и се осъществява между селскостопански единици, а също вносът на животни не се отчитат като междинно потребление (или като вид продукция) (вж. точки 2.066 — 2.070).

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 2.096. Стоки и услуги, произведени и консумирани в рамките на същата селскостопанска единица (т. е. произведени и използвани в същия отчетен период за селскостопански производствени цели), не се отчитат като междинно производство, освен ако те също така не се появяват в продукцията на отрасъла (т. е. посеви, използвани за храна на животни, вж. точки 2.049 — 2.057 и точка 2.060).

2. Елементи на междинното потребление

а) Семена и посадъчен материал

- 2.097. Този показател обхваща общото потребление на закупените на местния пазар и внесени семена и посадъчен материал за текущото производство и поддържане на запасите от лозя, овощни градини и разсадници на коледни елхи. Той включва по-специално директните покупки на семена и посадъчен материал от други фермери. Обаче тези семена, които са произведени и консумирани в същата единица и в същия отчетен период, не се включват в този показател (вж. точка 2.052).
- 2.098. Следва да се отбележи, че междинното потребление на посеви и зеленчукови семена съответства главно на: (i) семе първо поколение, закупено от производителите за засяване; и (ii) сертифицирано семе, закупено от селскостопанските предприемачи за засяване на посеви.

¹⁷ Това е основно случаят, когато производството се подпомага, а в някои случаи става възможно чрез направените разходи на работодателя.

- б) Енергия; смазочни масла
- 2.099. Този показател обхваща електрически ток, газ и други твърди и течни горива и източници. Следва да се отбележи, че само потреблението на енергия в аграрните холдинги трябва да се отчита, а не потреблението в домакинствата на фермерите.
- в) Торове и подобрители на почвата
- 2.100. Подобрителите на почвата обхващат например калциеви соли, торф, шлам, пясък и синтетични видове пясък.
- г) Продукти за защита на растенията и пестициди
- 2.101. Те включват хербициди, пестициди и други подобни неорганични и органични субстанции (например отровна стръв за вредители).
- д) Ветеринарни разходи
- 2.102. Лекарства, които се фактурират отделно от хонорара на ветеринарния лекар, следва да се отчитат тук (лекарства, предписани директно от ветеринарния лекар, се отчитат с неговия хонорар).
- е) Продукти, служещи за изхранване на животните
- 2.103. Този показател включва всички закупени на вътрешния пазар и внесени продукти, преработени или непреработени, включително тези, получени директно от други фермери. Посевите, използвани за храна на животните, произведени и използвани в същия отчетен период и в същия аграрен холдинг, също се регистрират и вписват като подразделение на показателя „продукти, служещи за изхранване на животните“, част от вътрешното потребление (вж. точка 2.057). Те също се регистрират в продукцията.
- 2.104. Разходите за подготвянето и съхранението на тези продукти, служещи за изхранване на животни (каквито са например енергийните разходи, разходи за химически консерванти и др.), трябва да са дадени с разбивка по вид на разхода и не трябва да са в комбинация със самите продукти, служещи за изхранване на животни.
- ж) Поддръжка на материали
- 2.105. Тази точка включва:
- покупки на стоки и услуги за поддръжка (т. е. регулярна смяна на отделни повредени или счупени части) и ремонт, необходими, за да се поддържат капиталовите стоки в добро състояние за ползване (вж. точки 2.127 — 2.129),
 - покупки на съоръжения и продукти за защита на растенията (с изключение на препарати за защита и контрол на вредителите, вж. точка 2.101), такива като детонатори, защита от градушки, опушване срещу слани и др.
- з) Поддръжка на сградите
- 2.106. Тук се включват покупките на материали (цимент, тухли и др.), разходите за труд или цялостните разходи, направени от фермерите за поддържане на селскостопанските сгради или други съоръжения (с изключение на техните къщи) (вж. точки 2.127, 2.128 и 2.129).

и) Селскостопански услуги

2.107. Тези селскостопански услуги (които представляват наемането на машини и оборудване със съответната работна ръка) са неразделна част от селското стопанство (вж. точки 1.79 — 1.88) и се регистрират като междинно потребление, а също така се вписват в „продукция“.

↓ 909/2006, чл. 1 и
Приложение I, точка 2

й) Непряко измервани услуги за финансово посредничество (FISIM)

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква х)
(адаптиран)

2.108. В съответствие с методиката от ЕСС 2010 стойността на косвено измерените услуги на финансовите посредници (FISIM), използвани в отрасъл „Селско стопанство“, следва да се отчитат като междинно потребление на отрасъл „Селско стопанство“ (вж. ЕСС 2010, глава 14).

↓ 909/2006, чл. 1 и
Приложение I, точка 3

к) Други стоки и услуги

↓ 138/2004

2.109. Другите стоки и услуги включват:

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ц)
(адаптиран)

- а) платения наем, директно или като компонент от договора за наем, за използването на нежилищни сгради и други капиталови активи (движими или недвижими), като наемане на машини и оборудване без работен персонал (вж. точка 1.23) или компютърен софтуер. Ако не може обаче да се направи разграничение между наемане на нежилищни сгради от местна селскостопанска ЕВД и наемане на земя, цялата позиция се отчита като наемане на земя в сметка „Доход“ на предприятието (вж. точка 3.082);

↓ 138/2004

- б) такси за медицински прегледи на работниците;
- в) възнаграждения на селскостопански консултанти, инспектори, счетоводители, данъчни консултанти, адвокати и др.;

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ц)

- г) покупка на услуги, свързани с проучване на пазара и рекламиране, разходи за обучение на персонала и други подобни услуги;

↓ 138/2004 (адаптиран)

- д) разходи за транспортни услуги: те включват реимбурсиране на служителите при пътуване, разходи по отделяне, преместване по време на изпълнение на задълженията им, главно в интерес на служителите, и възнаграждението, плащано от работодателя на независими предприятия, които предоставят транспорт за персонала (с изключение на транспорта между домовете и мястото на работа; вж. точка 2.093, точка 2.110, б) и точка 3.016), както и транспортирането на стоки за панаири и изложби. Ако, от друга страна, транспортът се осигурява от персонала и собствения транспорт на работодателя, разходите следва да се отчетат в съответните показатели.

Тъй като покупките на стоки следва да се оценяват по покупната цена, а продажбите по базисна цена (вж. точки 2.111 и 2.112, 2.083), разходите по транспорта на стоки обикновено не се означават отделно. Счита се, че транспортните разходи, включени в продажбите, трябва да се фактурират отделно. В случаите, когато производителят наема трета страна за транспортирането на стоките до продавача, транспортните разходи не се отчитат нито като междинно потребление, нито като продукция в ИССС. В случаите, когато производителят транспортира сам стоките си, това се счита за неселскостопанска дейност, за която разходите трябва да се отчитат по подходящ начин, ако дейността е неделима. И накрая тук се включват разходи, направени в процеса на неселскостопански вторични дейности, касаещи транспорта, търговията и съхраняването в складове за трети лица;

- е) пощенски и телекомуникационни разходи;

↓ 2022/590, чл. 1, точка 4 и
Приложение I, точка 4

- ж) възнаграждение за услуги, съдържащо се в brutните премии на застраховки, сключени с цел да се покриват рискове като загуба на животни, загуби в резултат на градушки, слани, пожари и бури. Остатъкът, т.е. нетната премия, е компонент от brutната платена премия, която е на разположение на застрахователните дружества за уреждане на претенциите.

Точна разбивка на brutните премии на двата компонента може да се направи само за националната икономика като цяло, както се прави за националните сметки. Разпределянето на компонента услуги между производствените отрасли обикновено се прави като се използват подходящи показатели за разбивка, свързани със съставянето на „input-output“ таблиците (за вложените ресурси и крайните продукти). Поради

това при попълване на този показател в ИССС се прави позоваване на националните сметки (за отчитане на субсидиите, свързани със застрахователните услуги, вж. точка 3.063, бележка под линия 1);

↓ 138/2004

- з) такса за наемане на расови коне за разплод;

↓ 909/2006, чл. 1 и
Приложение I, точка 4

- и) въведени банкови такси (но не лихви по банкови заеми);

↓ 138/2004

- й) доброволни вноски, такси за участие в професионални асоциации, такива като селскостопанска камара, търговска камара и селскостопански профсъюзи;
- к) вноски в селскостопански кооперативи;
- л) разходи за тестване на мляко, участие в регистри за чистокръвни породи;
- м) разходи за изкуствено осеменяване и кастриране;
- н) плащания за използване на непроизведени нематериални активи, като патентни активи, търговски марки, авторски права, квоти за мляко или други производствени права. Купуването на тези непроизведени нематериални активи, от друга страна, се регистрира в капиталовата сметка;

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ц)
(адаптиран)

- о) плащания към обществени организации с цел получаване на лицензии или разрешения за извършване на търговски или професионални дейности, ако разрешенията са предмет на щателна проверка за регулаторни цели (освен ако таксите са непропорционални спрямо ползите от разглежданите услуги, вж. точка 3.048, буква д) и ЕСС 2010, точка 4.80, буква г);
- п) покупката на малки нескъпоструващи инструменти, работни дрехи, резервни части и дълготрайно оборудване, използвано за извършване на относително прости операции (ЕСС 2010, точка 3.89, буква е), точка 1) и СНС 2008, точка 6.225);
- р) такси за краткосрочни договори, лизинги и лицензи, отчетени като непроизведени активи; тук не се включва пряката покупка на подобни непроизведени активи.

↓ 138/2004 (адаптиран)
 ➔₁ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 5, буква ч)
 ➔₂ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 5, буква ш)

л) Показатели, които не са включени в междинното потребление

2.110. Междинното потребление не включва:

- а) стоки и пазарни услуги, които са предоставяни от производствени единици на служителите им безплатно или по намалена цена дотолкова, доколкото този разход е предимно от полза за служителите. Стойността на тези стоки и услуги формира част от „възнаграждение на наетите“. (вж. точка 3.018);
- б) пътни разноски, плащани от работодателя на служителите в налични пари; те се смятат за елемент от „възнаграждение на наетите“ (служителят използва тези пари, за да заплати транспорта между дома си и работното място) (вж. точка 3.018, в). По същия начин, плащанията от работодателя пряко на транспортно предприятие за колективен транспорт на персонала (за пътуването от дома до работното място) се отчитат във „възнаграждение на наетите“. Тези услуги, като транспортът от дома до работното място или улеснения за паркиране притежават някои от характеристиките на междинното потребление. ➔₁ Въпреки това счита се, че работодателите се нуждаят от този вид услуги, за да привличат и задържат своите наети лица (за които те би трябвало да плащат сами), а не поради някаква необходимост, свързана с производствения процес (вж. СНС 2008, точка 7.51) ◀;
- в) покупки на стопански сгради и движимо имущество (т. е. капиталови стоки, чийто нормален период на използване е повече от една година); това придобиване се смята за „бруто образуване на основен капитал“ (вж. точка 2.162);
- г) плащанията по финансов лизинг, направени за използване на дълготрайни активи за селското стопанство, не представляват купуване на услуги, а транзакции, които се вписват отчасти като лихви (в сметка „доход от предприемаческа дейност“) и отчасти като реимбурсиране на капитал (във финансовата сметка) (вж. точка 2.123);
- д) разходи за възстановяване (за поддръжка, вж. точки 2.105 и 2.106) на стоки на основния капитал (възстановяване на покриви, канали, електрически и отоплителни инсталации във фермерските сгради) и разходите за подобряване и ремонт на капиталови стоки, чийто експлоатационен живот може да се удължи или да се увеличи тяхната производителност; тези разходи се смятат за „бруто образуване на основен капитал“, тъй като тези дейности са доста повече от необходимото за поддържане на дълготрайните активи в работна изправност (вж. точки 2.127, 2.128 и 2.129);
- е) ➔₁ покупки на услуги, свързани с придобиването на собственост върху земя, сгради, и други съществуващи дълготрайни средства за производство, такива като възнаграждения на посредници, адвокати,

инспектори, инженери и др., както и такси за вписване в поземления регистър (вж. ЕСС 2010, точка 3.133). ◀ Те се смятат за формираща част на „бруто образуване на основен капитал“ (вж. точки 2.132 и 2.133);

- ж) стоки и услуги, произведени и консумирани в рамките на същата единица през същия отчетен период (с изключение на някои продукти, вж. точки 2.056, 2.103 и 2.107). Тези стоки и услуги също не се отчитат като продукция;
- з) наем, плащан за използване на земя, описан под заглавие „наеми“ (вж. точка 3.080);
- и) разходи за използването на жилища; това е крайно потребление (сметки за домакинствата) и не се включва в ИССС;
- й) износване на капиталови стоки, което се регистрира в потребление на основен капитал (вж. точка 3.099);
- к) нетни застрахователни премии (вж. точка 2.109, ж);
- л) застрахователни премии за персонални травми и вноски за заболявания, застрахователни схеми за трудови злополуки; те се разпределят между разпределителни транзакции и крайно потребление (сметки за домакинствата);
- м) такси за вода, плащани само като данъци и несвързани с количествата консумирана вода;
- н) покупка на услуги от държавни органи при определени обстоятелства (вж. точка 3.048, д).

3. *Оценяване на междинното потребление*

- 2.111. Продукти, използвани за междинно потребление, следва да се оценяват по покупната цена за подобни стоки и услуги, приложима във времето на тяхното включване в производствения процес.
- 2.112. Покупната цена е цената, която купувачът действително плаща за продуктите по време на покупката. Тя включва данъците, намалени със субсидиите за продуктите (но изключва данъци като ДДС върху продуктите). ➔₂ Цената на купувач включва също така транспортни такси, платени отделно от купувача за доставяне в изискваното време и на изискваното място; след приспадане на отстъпки за купуване на голямо количество стоки или такива без особено търсене от стандартните цени или такси; изключват се лихви или такси за услуги по кредитни договори; изключват се извънредни такси, начислени в резултат на забавяне на плащане в рамките на периода, определен към момента на покупката (ЕСС 2010, вж. точка 3.06). ◀
- 2.113. За разлика от други отрасли на икономиката субсидиите, свързани с междинното потребление, са важни в селското стопанство. Тяхната цел е да намалят цената на междинното потребление. Когато тези субсидии са класирани като субсидии за (неселскостопански) продукти, те намаляват стойността на междинното потребление, която се отчита в покупната цена (независимо дали са платени на доставчици на междинно потребление или на селскостопански производители).
- 2.114. Ако стоки или услуги се изнасят директно от производствените единици, използваната покупна цена следва да включва всички вносни мита,

неначисления ДДС и парични компенсаторни суми (постъпления или плащания).

- 2.115. Междинното потребление се оценява, като се изключва удържаният данък добавена стойност. Начисляемият ДДС се изчислява за всички покупки, направени от селскостопанските единици, независимо дали подлежат на ДДС по стандартната схема, или на данък с пропорционална ставка. Разликата между начисляемия ДДС, който селскостопанските единици биха плащали при системата на данък с пропорционална ставка, ако те са били обект на стандартна ДДС схема, и компенсацията на данъка с пропорционална ставка представлява по-висока или по-ниска компенсация на ДДС. Отчита се съответно в други субсидии за производството или други данъци върху производството (вж. точки 3.041 и 3.042).

Г. БРУТО ОБРАЗУВАНЕ НА КАПИТАЛ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква аа)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 3.122 — 3.157)

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква бб)

- 2.116. Бруто капиталообразуването обхваща:

- GFCF (P.51g),
 - изменение на запасите (P.52),
 - придобиване минус отписване на ценности (P.53).
-

↓ 138/2004

- 2.117. Тъй като ИССС са сметки, съставени, за да опишат потоците, произведени от единиците в изпълнение на производствената функция, само „бруто образуване на основен капитал“ и „изменение на запасите“, се разглеждат по-долу.
-

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква вв)
(адаптиран)

- 2.118. Бруто капиталообразуването се измерва бруто по отношение потреблението на основен капитал (P.51c).

Нето капиталообразуване (P.51n) се получава чрез приспадане на потреблението на основен капитал от бруто капиталообразуването. Потреблението на основен капитал е стойността на амортизацията на дълготрайните средства за производство в резултат на нормално износване и изхвърляне в хода на производствения процес (вж. точка 3.099).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква гг)

1. *Бруто образуване на основен капитал (GFCF)*

↓ 138/2004

а) *Определение*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква дд)
(адаптиран)

2.119. GFCF се състои от придобиването минус отписването на дълготрайни активи на резидентни производители за даден период плюс известно увеличение на стойността на непроизведени активи, реализирано от производствената дейност на производствени или институционални единици (ЕСС 2010, точки 3.125 — 3.129). Дълготрайните активи са произведени активи, използвани в производството за повече от една година (вж. ЕСС 2010, точка 3.124 и приложение 7.1).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

б) *Бележки върху националната икономика като цяло*

2.120. Под „бруто образуване на основен капитал“ на национална икономика се разбира дялът на brutния вътрешен продукт (БВП), произведен през даден отчетен период, който е предназначен за използване за период, по-голям от една година като средство за производство в производствения процес (за разлика от крайното потребление на частните или държавни домакинства, износа и изменението на запасите). Следователно стоки, които въпреки че са произведени в миналото и поради това включени в националния продукт, са класирани като различно използване през отчетния период, не се включват в „бруто образуване на основен капитал“ на националната икономика. Промяната в използването или в собствеността не означава, че тези стоки стават част от вътрешния продукт за втори път и по никакъв начин не изменя общата сума на основния капитал на националната икономика като цяло. Включването на такива трансакции обаче е важно при анализа по еднородни отрасли или сектори.

2.121. Ако дадена промяна в собствеността доведе до различно използване (т. е. в капиталовите активи), налице е намаляване на капиталовите активи на националната икономика. Най-широко разпространеният пример за това са моторните превозни средства, които домакинствата купуват втора употреба от производствените единици, корабоплавателни съдове, които се продават втора употреба на други страни, а също капиталови стоки, които са повредени и предоставени за междинно използване. Тъй като новото използване в тези случаи формира част от националния продукт (крайно потребление, износ или

някакво друго използване в зависимост от вида на стоките, произведени от скрап), в резултат от това „бруто образуване на основен капитал“ следва да се намали. Ето защо ➔₁ ЕСС 2010 ◀ използва понятието „нетно придобиване“ на съществуващи произведени стоки за изчисляването на „бруто образуване на основен капитал“: този показател позволява капиталовите наличности, т. е. намаляването на основния капитал, да бъде взето под внимание.

- 2.122. Възможно е нетното придобиване на съществуващи стоки да бъде положително, с други думи, да представя увеличението в капиталовите активи на икономиката като цяло. Например когато превозни средства втора употреба, които вече са били изброени като крайно потребление в националния продукт, се купуват за използване като основен капитал. Тъй като продажбите на съществуващи инвестиционни стоки надвишават покупките, нетното придобиване е отрицателно за националната икономика като цяло. Ако обаче „бруто образуване на основен капитал“ се класифицира по отрасъл на използване, нетното придобиване може да бъде положително за някои отрасли.

в) Критерий „трансфер на собственост“

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква ее)
(адаптиран)

- 2.123. Определянето на GFCF по сектори или отрасли на икономиката се основава на критерия „собственост“ (придобиване, отписване), а не на критерия „използване на стоките“. Следва да се отбележи, че дълготрайните активи, придобити чрез финансов лизинг (но не тези, които са само под наем), се разглеждат като активи на лизингополучателя (ако той е производител), а не на лизингодателя, който притежава финансов актив, еквивалентен на условна претенция (вж. точка 2.109, буква г) и глава 15 на ЕСС 2010 за разликата между различните форми на наем на дълготрайни стоки)¹⁸.

↓ 138/2004
➔₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква жж)

- 2.124. ➔₁ Прилагането на критерия „собственост“ зависи от статистическата система, на чиято основа GFCF се изчислява. ◀ Ако това са данни от покупки, на практика не съществуват никакви трудности (освен практическото затруднение за отчитане на всички инвеститори). Често обаче (и това е практически вярно за селското стопанство) информацията от производители на капиталови стоки за тяхната продукция или продажби се използва като основа за изчисления. Освен в тези случаи, когато не е ясно дали продуктът принадлежи към капиталови стоки, или не, налице са също трудности при определяне на

¹⁸ Лизингът се отличава от обикновеното наемане по това, че рисковете и предимствата на собствеността при лизинга се прехвърлят де факто, но не де юре от наемодателя към наемателя (който използва актива). ЕСС 2010 взема под внимание икономическите условия на лизинга чрез отчитане на факта, че наемодателят предоставя кредит на наемателя, което позволява на последния да закупи дълготрайна стока и да стане де факто собственик. По тази причина лизингът се счита за специална форма на инвестиционно финансиране.

действителния купувач, тъй като характерът на капиталовите стоки дава само индикация за това, кой е потребителят. Затова в селското стопанство съществува рискът да се отчитат също капиталови стоки, които не са придобити от аграрни холдинги, а от търговски предприятия с цел наемане без работен персонал.

г) Придобити активи

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква зз)
(адаптиран)

- 2.125. Придобиванията на дълготрайни активи обхващат нови или съществуващи дълготрайни активи, които са придобити (закупени, придобити на бартерна основа, получени като капиталови трансфери в натура или придобити като финансов лизинг), дълготрайни активи, произведени и задържани за собствено използване от производителите, основни подобрения на дълготрайни активи и непроизведени материални активи, естествен прираст на селскостопанските активи (животни и насаждения) и разходи, свързани с трансфер на собственост върху непроизведени активи (вж. ЕСС 2010, точка 3.125, буква а).
-

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква йй)

- 2.126. →₁ Закупуването или производството за собствена сметка на съвкупност от дълготрайни стоки, необходими за първоначалното разполагане, представлява образуване на основен капитал. ← Например запасите от бутилки в пивоварна фабрика или предприятие, произвеждащо вино (с изключение на неподлежащите на връщане бутилки) представляват маса от стоки за отчитане като активи, въпреки че стойността на всяка бутилка е незначително малка. Същото се отнася и за столовете и масите, съдовете и приборите за хранене на ресторанти, а също инструментите на предприятие. Първоначалното инсталиране на тези стоки представлява образуване на основен капитал: въпреки това не се изчислява потребление на основен капитал в тези случаи, защото се приема, че щом като веднъж това инсталиране е осъществено, то винаги ще съхранява същата стойност в резултат на постоянни покупки и подмяна на стоките, които са изгубени или стават неизползваеми. Текущите покупки за подмяна се отчитат като междинно потребление. Това правило, което на теория е ясно, понякога е трудно осъществимо в практиката, тъй като статистическите данни за продукцията или продажбите не дават ясна представа за това дали разглежданите стоки са закупени за първоначално инсталиране, или за замяна на съществуващите стоки.
- 2.127. Стоки и услуги, които се включват, сливат със съществуващите капиталови стоки с цел да ги подобрят, възстановят или реконструират, да удължат техния полезен живот или да увеличат тяхната производителност, се регистрират с капиталовите стоки, в които те се включват. Този случай се смята за придобиване на нови дълготрайни активи. По принцип този показател включва всички стоки и услуги, инкорпориран в стоките от основния капитал, което

излиза от обхвата на текущата поддръжка и ремонт. Текущата поддръжка обхваща всички услуги, които в сравнение с нормалния живот на капиталовите стоки трябва нееднократно да се предоставят в относително кратки интервали с цел да се поддържат стоките в добро състояние. Тя включва например подмяната на бързо износващи се компоненти на капиталовите стоки, външно и вътрешно боядисване и др.

- 2.128. Размерът на сумите, изразходвани за тази поддръжка по никакъв начин не е критерий за определяне на това дали една услуга създава актив или представлява текуща поддръжка, тъй като в случая с високостойностни капиталови показатели дори услугите за текуща поддръжка могат да бъдат много скъпи (вж. точка 2.110, д). По-точно казано, прибавянето на услугите, извършвани със съществуващи стоки от основния капитал към „текуща поддръжка“ или към категорията „бруто образуване на основен капитал“ следва да се определя съгласно интервала, който минава, преди услугата да бъде повторена. Например замяната на части, които обикновено се износват за една година, като гумите на камион, се смята за „текуща поддръжка“, докато подмяната на двигател представлява „бруто образуване на основен капитал“, не само защото стойността е по-висока, но защото двигател обикновено не се сменя всяка година, а през няколко години. Отчитането на услуга от този вид в категорията „активи“ (т. е. разглеждането им като образуване на основен капитал, а не като текуща поддръжка) дава възможност да се разпредели стойността еднакво през целия период на използване посредством потреблението на основен капитал.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква кк)
(адаптиран)

- 2.129. В СНС 2008 се уточнява, че подобренията, направени в дълготрайните активи, следва да се определят или от степента на промяната в характеристиките на дълготрайните активи — т. е. чрез основните промени в техния размер, форма, изпълнение, капацитет или очаквана дълготрайност — или от факта, че подобренията не са от видовете промени, които се наблюдават редовно в други дълготрайни активи от същия вид като част от обичайни програми за поддръжка и ремонт (вж. СНС 2008, точки 10.43 и 10.46).

↓ 138/2004

д) Разпореждане

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква лл)
(адаптиран)

- 2.130. Отписването на дълготрайни активи обхваща продажбата, унищожаването, бракуването или разрушаването на дълготрайни активи от собственика им или предаването им на бартерна основа или като капиталови трансфери в натура (вж. ЕСС 2010, точка 3.125, буква б) и точка 3.126). Това отписване обикновено следва да води до промяна на собствеността и има пряка икономическа цел (ето защо дълготрайните активи, които са унищожени, бракувани или разрушени от

собственика си, за да не се използват икономически в бъдеще, не се включват в това отписване) (вж. СНС 2008, точка 10.38). Някои случаи на отписване обаче могат да останат в рамките на същата институционална единица, както е в случая на животните, които земеделският стопанин заколва и използва за храна в своето семейство.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква мм)

- е) Оценяване на „бруто образуване на основен капитал“
- 2.131. „Бруто образуване на основен капитал“ се оценява по покупни цени (включително разходите по трансфер на собствеността, инсталирането и други такси при трансфера) или, когато се произвежда за собствена сметка, той се оценява по базисните цени на подобни дълготрайни активи (базисната цена може да се получи от сумата на направените разходи). Разпореждането следва да се отчита по цена на продажбата, която трябва да съответства на покупната цена, намалена с разходите по трансфера на собственост върху активи, инсталирането и таксите по трансфера. (вж. точка 2.130).
- ж) Разходи по трансфер на собственост
- 2.132. Разходите по трансфер на собственост върху активи представляват „бруто образуване на основен капитал“ на приобретателя, въпреки че някои от разходите се плащат от продавача. Те съставляват разход, направен с цел да се придобие собственост на активи (такси за инсталиране и транспорт и др.), възнаграждения и комисиони на посредници (адвокати, експерти и др.) и данъци, плащани за посреднически услуги, използвани при трансфера на собственост върху активи.
- 2.133. „Бруто образуване на основен капитал“ на приобретателя обхваща стойността на придобитите стоки (като не се смятат разходите по трансфера) плюс общите трансферни разходи, направени при придобиването. Обратното, „бруто образуване на основен капитал“ на купувача включва само стойността на продадените стоки (като не се смятат разходите по трансфера)¹⁹. В случая на непроизведените активи (такива като земя или патентни активи, например право на производство), които не са включени в „бруто образуване на основен капитал“, тези разходи трябва да се отделят от придобити активи/ликвидиране на активи и да се отчетат в друг показател като „бруто образуване на основен капитал на приобретателя“.
- з) „Бруто образуване на основен капитал“ и изменение на стойността на активите
- 2.134. Балансът, който предоставя списък от показатели на стойностите на притежаваните активи и задължения, осигурява информация за различните компоненти на промяната в стойността на активите. →₁ Както е определено в балансите (вж. ЕСС 2010, точки 7.12 и 7.13), промяната в стойността на даден

¹⁹ Като пряко следствие от този метод разходите, свързани с търговията с дълготрайни активи — животни — между единиците, следва да се отчита в показателя „бруто образуване на основен капитал“ на приобретателя.

актив в периода между края и началото на отчетен период може да се опише, както следва: ←

Стойност на активите в края на отчетния период	
– Стойност на активите в началото на отчетния период =	„бруто образуване на основен капитал“
	– Потребление на основен капитал
	+ Други промени в обема
	+ Номинални приходи (изчистени от загуба)

2.135. Номинални приходи (изчистени от загуба) съответстват на притежаваните приходи (изчистени от загуба), натрупани през разглеждания период и получени в резултат на изменение в цената на актива, чиито икономически и физически (количествени и качествени) характеристики остават непроменени през разглеждания период. Тези изменения се отчитат в сметка „преоценка“.

2.136. Другите изменения в обема на активите са потоци, които правят възможно отчитането на откриването, влошаването и изчерпването на природни активи, както и последствията от извънредни събития, които могат да променят изгодата, извлечена от тези активи. Що се касае до активите на селскостопанския отрасъл, измененията в обема могат да се обобщят в три основни категории:

- извънредни загуби или загуби вследствие на бедствия (земетресения, войни, суша, епидемии и др.);
- маржът между очакваната амортизация на активите (измерена с потреблението на основен капитал) и действително определената амортизация (дължаща се на непредвидено излизане от употреба, повреда, влошаване и случайни събития, водещи до по-голяма амортизация от предвидената);

↓ 2022/590, чл. 1, точка 4 и Приложение I, точка 5 (адаптиран)

- промени в класификацията или структурата на дълготрайните активи: например промени в икономическото предназначение на земеделска земя, млекодайни животни, предназначени за производство на месо (вж. точка 2.149, бележка под линия 1) или селскостопански сгради, които са били преоборудвани за частна или друга стопанска употреба.

↓ 138/2004 (адаптиран)

2.137. Ето защо бруто образуването на основен капитал (GFCF) и потреблението на основен капитал (вж. точки 3.098 до 3.106) не са единствените елементи, които

трябва да се вземат предвид, когато се анализира промяната в стойността на активите.

и) елементи на бруто образуването на основен капитал

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква оо)
(адаптиран)

2.138. В ЕСС 2010 се разграничават няколко елемента, които трябва да се отчетат като GFCF (вж. ЕСС 2010, точка 3.127):

- жилища;
 - други сгради и конструкции, тук се включват основни подобрения върху земите;
 - машини и оборудване, като например кораби, коли и компютри;
 - оръжейни системи;
 - отглеждани биологични ресурси, напр. дървесни насаждения и животни;
 - разходи за прехвърляне на собствеността върху произведени активи, като земя, договори, лизинги и лицензи;
 - научноизследователска и развойна дейност, включително производството на свободно налична научноизследователска и развойна дейност;
 - проучване и оценка на полезни изкопаеми;
 - компютърен софтуер и бази данни;
 - оригинали на развлекателни, литературни или художествени творби;
 - други права върху интелектуална собственост.
-

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение
I, точка 5, буква пп)

2.139. За ИССС се прави разграничение между следните видове елементи на GFCF:

- масиви, в които се отглеждат многогодишни растения;
- животните като дълготраен актив;
- дълготрайни активи, различни от селскостопанските активи:
 - машини и други средства за производство,
 - транспортно оборудване,
 - селскостопански сгради (нежилищни),
 - други конструкции, с изключение на подобрения върху земите (други сгради и конструкции и др.),
- други (компютърен софтуер и др.);
- основни подобрения върху земите;
- разходи по прехвърляне на собственост върху произведени активи, като земя и права за производство;

- научноизследователска и развойна дейност, обхващаща научните изследвания и разработването от специализирани единици и научноизследователската и развойната дейност за собствено производство.

↓ 138/2004

2.140. Бруто образуването на основен капитал при селскостопанските активи се отнася до два вида активи (насаждения и животни), които се използват нееднократно и непрекъснато за производство на стоки като плодове, каучук, мляко и други: овощни дървета, лозя, насаждения с хмел, насаждения с ягоди, малини и други, лехи с аспержи. Насажденията с коледни елхи (които осигуряват готова продукция еднократно) не са дълготрайни активи, също като зърнените варива и зеленчуците. Животните, които служат като дълготрайни активи включват, например, животни за разплод, млекодайни животни, овце, животни, отглеждани за вълна, и впрегатни животни (животните за клане, включително домашните птици, не са дълготрайни активи).

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 5, буква pp)

й) Масиви, в които се отглеждат многогодишни растения

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 5, буква cc) (адаптиран)

2.141. Съгласно ЕСС 2010 (точка 3.125) GFCF при насажденията съответства на стойността на придобиване минус отписване на природни активи за производство на многогодишни растения (напр. овощни дървета), които са достигнали зрялост, плюс естествения прираст на животни и насаждения, докато достигнат зрялост (т.е. даване на продукт), през съответния отчетен период.

↓ 138/2004

2.142. Настоящото определение за бруто образуване на основен капитал съответства на:

- разходите за нови насаждения (нови или подновени) през отчетния период, включително суми, изразходвани за поддържане на млади насаждения по време на отчетния период (през първите три години),
- увеличаването на себестойността на насажденията до тяхната зрялост,
- разходите, свързани с прехвърляне на собственост на разменни начала, между селскостопански единици, върху насаждения, които са достигнали зрялост.

2.143. Първите два елемента от бруто образуването на основен капитал представляват селскостопанска продукция за собствена сметка като част от бруто образуването на основен капитал.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква тт)

- 2.144. Отписване на насаждения (отчетено като отрицателно GFCF) може да се извърши по два начина: това може да бъде продажби на трайни насаждения на други (селскостопански) единици, като в този случай само разходите, свързани с прехвърлянето на собственост, са вписани в ИССС. Другата възможност е насажденията да са отсечени. В този случай обаче съгласно общото определение за отписването отсечените насаждения трябва да имат пряка стопанска употреба; с други думи, изисква се равностойността им под формата на стоки и услуги (като продажбата им на предприятие, специализирано в продажбата на дървен материал²⁰). В този втори случай отписването на насажденията, което трябва да бъде отчетено като отрицателно GFCF, трябва да представлява малка сума.
-

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 2.145. Следователно, в повечето случаи (например, във втория случай, изложен в точка 2.144) стойността на разчистването не трябва да се приспада от стойността на инвестициите в насажденията. Инвестициите, предназначени за подновяване на съществуващи насаждения, трябва да се третират като инвестиции, а не като разходи за рутинна поддръжка.
- 2.146. Трактовката на разчистването на насаждения трябва да се анализира по отношение изчисляване потреблението на основен капитал. Съгласно →₁ ЕСС 2010 ←, в случая с насажденията има потребление на основен капитал, което съответства на амортизацията на насажденията, когато те достигнат зрялост. Ето защо разчистването на насаждения²¹ трябва да се интерпретира, както следва:
- разчиствания, извършени в края на нормалния период на растеж на насажденията, съответстват на насаждения, извадени от активите. Тези разчиствания се отчитат в потреблението на основен капитал по време на плодоносния живот на насажденията,
 - „извънредни“ разчиствания са тези, които се извършват по различни причини (икономически, стратегически, и т.н.) преди края на нормалния период на растеж на насажденията. Те трябва да се интерпретират като разликата между реалната (ефективна) амортизация и нормалната амортизация, измерена чрез потреблението на основен капитал. Амортизационният излишък се отчита в сметката „други промени в обема на активите“ (набирателни сметки), която не е включена в Икономическите сметки за селско стопанство.

²⁰ В този случай дейността по отсичане на насажденията и продажбата на дървения материал се класифицира като лесовъдна дейност.

²¹ Следва да се отбележи, че стойността на услугата по разчистването, която може да се фактурира от разчистващата фирма, представлява междинно потребление на услуга.

2.147. Ето защо промяната в стойността на насажденията през отчетния период включва следните четири компонента (вж. точка 2.134):

- бруто образуване на основен капитал, което съответства на разликата между стойността на придобитите и ликвидиранияте активи през референтния период съгласно точки от 2.141 до 2.145,
- потребление на основен капитал, което измерва амортизацията на насажденията съгласно точка 2.146,
- други промени в „обема“, които отчитат влиянието на непредвидими (форсмажорни) обстоятелства върху насажденията (като извънредни разчиствания) и, които се отчитат в сметката „други промени в обема на активите“ (вж. определението в точки 2.136 и 2.146),
- печалби на холдингите (след приспадане на загубите), които показват промените в стойността, получена в резултат на промените в цените през отчетния период и, които се отчитат в сметка преоценка на набирателните сметки на ➔₁ ЕСС 2010 ◀ (вж. определението в точка 2.135).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква уу)
(адаптиран)

2.148. Дейностите с отглеждани активи, т.е. насаждения, се отчитат или като продажби от предприятия, специализирани в подобен род селскостопанска работа по договор (при подготовка на почвата, доставка на машини, растения, труд и др.), или като продукция на дълготрайните средства за производство, които са произведени за собствена сметка (вж. точка 1.75).

↓ 138/2004
➔₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

к) Животните като дълготраен актив

2.149. Бруто образуването на основен капитал за животни включва следните елементи:

- годишен прираст на животните (докато достигнат зрялост),
- придобиване на животни (внос) минус ликвидирани (клане²² и износ),

²²

Разглеждането на продажбата на животни за клане (т.е. в кланица или от фермера, включително всички продажби на неселскостопански единици за стопански нужди, различни от клане) като ликвидирани на дълготрайни активи представлява опростяване на счетоводната процедура за отчитане на ликвидирания на дълготрайни активи, чието стопанско предназначение се е променило. „Дълготрайните активи“ животни в действителност са превърнати в стокови наличности като се отчита поток, наречен „други промени в обема“ (вж. точка 2.136), записан в сметката „други промени в обема на активите“. Те се продават само под формата на стокови наличности, като тогава продажбата представлява изтегляне от стоковите наличности, а не ликвидирани на активи.

- разходите, свързани с прехвърлянето на собственост при търговия между селскостопански единици²³.

2.150. Съгласно ➔₁ ЕСС 2010 ⬅, бруто образуването на основен капитал за животни е мярка за разликата между придобиването на животни (естествен прираст и внос) през годината, включително производството за собствена сметка, и ликвидирането на животни (за клане²⁴, износ или друга крайна употреба), към която се добавят разходите за прехвърляне на собственост²⁵. Бруто образуването на основен капитал се извършва през целия живот на животното. Преди всичко, бруто образуването на основен капитал представлява главно естествения прираст на животното. Когато то достигне зрялост, бруто образуването на основен капитал се измерва основно с ликвидиране (продажби за клане или износ). Вносът, износът и разходите, свързани с прехвърлянето на собственост, са елементи от бруто образуването на основен капитал за животни, които са възможни през полезния живот на животното. Естественият прираст на животните (а не бруто образуването на основен капитал като цяло) представлява селскостопанско производство на дълготрайни активи за собствена сметка при животните.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква фф) (адаптиран)

2.151. Измерването на GFCF за животните представлява само един елемент от промяната в стойността на активите. Всъщност GFCF за животните може да бъде измерено само чрез промяна в броя на животните, оценявани по средната цена за календарна година за всяка категория животни (количествен метод), ако са изпълнени следните три условия:

- няма номинални печалби или загуби на холдинга (т.е. постоянна тенденция при цените и броя на животните),
- няма други промени в обема (т.е. загуби от природни бедствия, както и промени в класификацията и др.).

Друг метод за изчисляване (пряк метод) е измерването на входящите и изходящите потоци за всяка категория животни по съответните цени: освен придобиването и отписването този метод трябва да отчита постъпленията (по-специално ражданията) и изтеглянията от холдингите.

²³ Доколкото продажбата и покупката се извършват през един и същ отчетен период. В противен случай се отчитат ликвидирането (за периода, през който се е извършила продажбата) и придобиването (за периода, през който се е извършила покупката).

²⁴ Включително клане за собствено крайно потребление или плащане в натура.

²⁵ Търговията с животни за разплод между фермери не се вписва в сметките. Такъв и случаят и когато търговията се извършва чрез посредници (ако покупката и продажбата се извършват в един и същ период от време). Но разходите по прехвърляне на собствеността (посреднически услуги, търговски надбавки, транспортни разходи, и т.н.) трябва да се включат в стойността на бруто образуването на основен капитал за животни.

↓ 138/2004
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква хх)

- 2.152. Ето защо, като правило, бруто образуването на основен капитал за животните не може да бъде измерено чрез разликата между стойностите на животните в края и в началото на отчетния период. Правилото за изчисляване на бруто образуването на основен капитал за животните зависи пряко от метода, приет за отчитане и измерване на трите елемента на промяната в стойността на животните (различни от тези за бруто образуването на основен капитал) и, по – специално на елемента потребление на основен капитал. →₁ Това е отклонение от ECC 2010. ←

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква
цц) (адаптиран)

- 2.153. Съгласно СНС 2008 теоретически потреблението на основен капитал трябва да се изчислява за животните²⁶. В действителност потреблението на основен капитал за животните съответства на измерване на очакваното спадане на продуктивността на животните, когато се използват за производствени цели, намаление, което на свой ред се отразява на актуализираната стойност на бъдещия доход от тези животни. Същевременно предвид практическите трудности при изчисляване на потреблението на основен капитал (определянето на параметрите за изчисление е много сложно, вж. точки 3.105 и 3.106) за продуктивните животни не трябва да се изчислява потребление на основен капитал.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 2.154. Бруто образуването на основен капитал за животните може да бъде измерено с различни методи. С използването на метода на постоянна инвентаризация всеки от елементите на бруто образуването на основен капитал, посочени в точка 2.149 (естествен прираст на животните, внос, продажби за клане и износ, разходи по прехвърляне на собственост), може да бъде оценен много точно. Въпреки това, той изисква много данни (като цените на продуктивните животни през техния полезен живот). Същото се отнася и до методите, основани на продуктивния цикъл на животните. Ето защо е необходимо да бъде приет по-прост метод, дори той да е по-малко точен.
- 2.155. Препоръчваният метод използва непряк начин за изчисляване²⁷. Той се базира върху изчисляване на промяната в броя на животните и върху следните две предпоставки:

²⁶ За разлика от ECC 2010 (точка 3.140) съгласно СНС 2008 (точка 10.94) потреблението на основен капитал трябва да се изчислява за животните.

²⁷ Може да бъде използван всеки друг метод, който води до същите резултати.

- цените на животните са постоянни и обикновено предсказуеми, така че средната годишна цена може да бъде използвана за изчисляване на количествата като от тях се изключат печалбите/загубите на холдинга,
- извънредните загуби могат да бъдат пресметнати (като количество и цени).

2.156. Размерът на бруто образуването на основен капитал представлява сума от следните елементи:

Бруто образуване на основен капитал =	Промяна в броя на животните в периода между края и началото на отчетния период, изчислена по средна годишна цена Р
	+ бракувани животни
	+ други загуби от производителни животни
	+ разходи по прехвърляне на собственост

2.157. Терминът „бракувани животни“ се отнася до разликата, по време на тяхното изваждане от производителните животни, между стойността на животните, оценени като производителни (на, както може да бъде наречена, „капиталова“ цена) и стойността на същите животни, оценени като животни, предназначени за клане (т.е. по цената, по която са продадени на кланицата).

2.158. Терминът „други загуби от производителни животни“ съдържа два вида загуби:

- извънредни загуби от производителни животни, които са достигнали зрелост,
- стойността на отглежданите с производствена цел животни до края на живота им (естествената им смърт).

2.159. Стойността на загубите, която трябва да се отчита при изчисляване бруто образуването на основен капитал, съответства на разликата между стойността на животните по цената в началото на периода и ликвидационната стойност на животните. Ликвидацията се изчислява по продажната цена на закланите животни (т.е. за продажба или собствено крайно потребление) или може да има нулева стойност, ако животните са без стопанска полза (например, ако са ликвидирани, и т.н.).

2.160. Термините „други загуби от производителни животни“ и „бракувани животни“ съответстват на потоците, които се отчитат в балансовата сметка „други промени в обема на активите“. Те осигуряват връзка между различните компоненти на промяната в стойността на активите и бруто образуването на основен капитал и съответствие на ➔₁ ЕСС 2010 ◀. Пренебрегването им би довело до подценяване на реалното ниво на бруто образуването на основен капитал за животните.

2.161. Оценката на произведения за собствена сметка основен капитал при животните, който съответства на естествения прираст на животните, произтича от определението за бруто образуването на основен капитал за животните в точка 2.149, приложено към категориите животни, които още не са достигнали пълна зрелост:

Производство за собствена сметка = Бруто образуване на основен капитал + ликвидирани животни (клане и износ) – придобити животни (внос)²⁸ – (разходи по прехвърляне на собственост).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5, буква чч)

л) Дълготрайни активи, различни от селскостопанските активи

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква шш)

2.162. Дълготрайните активи, различни от селскостопанските активи (насаждения и животни), съдържат следните елементи:

- машини и други средства за производство,
- транспортно оборудване,
- селскостопански сгради (нежилищни),
- други (други сгради и конструкции, компютърен софтуер и др.).

↓ 138/2004 (адаптиран)

2.163. Бруто образуването на основен капитал съответства на придобиването на тези активи (нови активи, произведени или внесени по време на отчетния период, или съществуващи активи) минус прехвърлянията към други единици (от аграрния или други отрасли). Необходимо е да бъде напоменено, че ако тази транзакция включва две единици от аграрния отрасъл през същия отчетен период, двата потока взаимно се унищожават и само разходите, свързани с прехвърлянето на собственост, се отчитат в съответното подразделение на дълготрайните активи.

2.164. При строителство или капиталови стоки (предназначени за продажба), чието производство обхваща няколко периода, стойността на извършената работа по време на производствения период трябва да бъде отчетена при промяната на стоковите наличности на производителя като текуща дейност. Тези стоки (движими или недвижими) не се отчитат в бруто образуването на основен капитал, докато не бъде прехвърлена собствеността. Точно обратното, когато това производство е за собствена сметка, тази дейност се отчита като бруто образуване на основен капитал по време на целия производствен период (вж. точка 2.025).

2.165. Активи, чието икономическо предназначение се променя без да се извърши промяна в собствеността (например когато стопанска постройка се използва за цели, различни от селскостопанските), не се отчитат като ликвидирани на активи. Тези промени се отчитат в сметка „други промени в обема на активите“.

²⁸ Приспадането съответства на теоретичния случай, когато вносът на производителни животни се отчита като Бруто образуване на основен капитал. На практика всички животни, внесени от селскостопанския отрасъл се третираат като промяна в стоковите наличности (вж. точка 2.205).

↓ 2019/280 чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква щщ)

м) Основните подобрения върху земите

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ааа)

2.166. Основните подобрения при непроизведените материални активи се отнасят основно до подобрения на земята (повишаване на качеството на земята и постигане на по-високи добиви чрез напояване, дренаж, мерки за предотвратяване на наводнения и др.) и трябва да се третира като всяко друго GFCF (ECC 2010, точка 3.128).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ббб)

2.167. Тези инвестиции съответстват на разходите, направени за подобрение на земята и нейната подготовка за други производствени цели, с изключение на разходите за рутинна поддръжка (вж. точки 2.127, 2.128 и 2.129). Тези разходи трябва да бъдат направени от собствениците или резултатът от тези разходи трябва да стане тяхна собственост. →₁ Това касае по-специално разходите за инфраструктурни дейности, като разчистване, заравняване, дрениране, напояване и консолидиране (вж. ECC 2010, точка 3.128 и СНС 2008, точки 10.79 — 10.81). ←

н) Разходи, свързани с прехвърлянето на собственост върху непроизведени активи

2.168. Разходите по прехвърляне на собственост върху непроизведени активи са свързани с придобиването на земя и непроизведени нематериални активи (такива като патентовани активи, производствени права и др.) от селскостопански единици. Това придобиване не се отчита като бруто образуване на основен капитал (освен в друго подразделение на капиталовата сметка, тъй като това са непроизведени активи). Само разходите, свързани с прехвърлянето на собственост, се отчитат като бруто образуване на основен капитал (за купувача, но не за продавача).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ввв) (адаптиран)

о) Научноизследователска и развойна дейност

2.169. Научноизследователската и развойната дейност е размерът на разходите за творческа дейност, извършвана системно с цел повишаване на познанията и оползотворяване на тези познания за целите на разработване на нови приложения. Освен когато този размер може достатъчно обосновано да се

изчисли, по правило той се равнява на сбора на разходите, включително тези за неуспешната научноизследователска и развойна дейност (вж. ЕСС 2010, приложение 7.1).

↓ 138/2004

- п) Стоки и услуги, изключени от бруто образуването на основен капитал
- 2.170. Изброените по-долу стоки и услуги не са включени в бруто образуването на основен капитал:

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ггг) (адаптиран)

- а) малки инструменти, работни дрехи, резервни части и оборудване дори ако тези стоки имат полезен живот повече от една година; тъй като тези стоки се подновяват регулярно и с оглед на изискванията на фирменото счетоводство, тези покупки на стоки се разглеждат като междинно потребление (вж. точки 2.105 и 2.106);

↓ 138/2004 (адаптиран)

- б) текущата поддръжка и ремонтите (вж. точки 2.127, 2.128 и 2.129) се класифицират като междинно потребление;

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ггг) (адаптиран)

- в) услуги, свързани с рекламиране, проучване на пазара и др. Покупката на тези услуги се включва в междинното потребление (вж. точка 2.109, буква г);

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква ддд)
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 5,
буква еее)

- г) дълготрайни стоки, придобити от домакинства за удовлетворяване на домашни нужди; тъй като тези стоки не се използват за производствени цели, те се третират като крайно потребление;
- д) животни, които служат като стокова наличност: животни за угояване, предназначени за клане, включително домашни птици;

- е) приходи и загуби на холдинга от дълготрайни активи (да се отчитат в сметка „преоценка“, вж. точка 2.135);
 - ж) загуби на дълготрайни активи вследствие на катастрофални събития (болести по животните, и др.) или форсмажорни обстоятелства (наводнения, бури и др.) (вж. точки 2.045 и 2.136).
- 2.171. Стойността на стоките от основен капитал, използвани едновременно за професионални и частни цели (моторни превозни средства например), се отчита в зависимост от това за коя от двете цели се използват; част - като бруто образуване на основен капитал и част - като крайно потребление.
2. <

печалба. Този метод на отчитане може да бъде приет, защото, ако условията се запазят същите през годините, се установява приблизителен баланс и разходите се компенсират през същия период с печалбата от продажбата на предишната реколта. Само в случай на значителни промени в производството или при много слаба реколта, това компенсиране не се осъществява. При такива обстоятелства може да се наложи отчитане на продукцията като текуща дейност (вж. също точка 2.013).

- 2.174. Трябва да се отбележи, че услугите не се вписват като стокови наличности с изключение на тези, които са включени в покупната стойност на

между началото и края на отчетния период. Съществува базисно уравнение за отчитане на стоковите наличности, което свързва началните и крайни стойности за стоковите активи:

Стойност на крайните стокови наличности по цени, приложими в края на отчетния период	
– Стойност на началните стокови наличности по цени, приложими в началото на отчетния период =	Промяна в стоковите наличности (постъпления – изтегляния – текущи загуби)
	+ Номинални печалби на холдинга (след приспадане на разходите)
	+ Друг

покупната цена по време на вноса представлява сумата от производствените разходи до тази дата.

- 2.185. Поради обикновено регулярните промени в цените на животните, промяната в стоковите наличности от животни е възможно да се калкулира с помощта на метода на приближението, който изключва номиналните печалби на холдинга (след приспадане на загубите). За всяка категория животни промяната в броя им в края и в началото на отчетната година се умножава по средната цена през референтния период.

г) Промяна в стоковите наличности от сезонна продукция

складирани. Този вид увеличение на стойността на продуктите не трябва да се счита за номинална печалба на холдинга.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 2.189. На базата на различните компоненти на промяната в стойността на сто

края на календарната година със съответните цени). Този метод също така улеснява изготвянето на отчети с постоянни цени.

- 2.193. Друг метод се препоръчва за продукцията, чиято цена е трудно да се предвиди (плодове, зеленчуци, картофи и зехтин) и чието съхранение в аграрните холдинги достига икономически значими нива. Този метод е по

възможността да се съберат данни. Изборът на всяка една държава – членка ще зависи от структурата на нейния отрасъл за винопроизводство и системата на статистическо отчитане.

- 2.199. Очаквано увеличение на стойността вследствие на отлежаване: първият метод се състои в това да се оценят постъпилите за отлежав

производствения процес. Те се отглеждат за продукцията, която регулярно осигуряват, и включват, например, животни за разплод, млекодайки животни, впрегатни животни, овце и други животни, отглеждани за вълната им. Противно на това, животните, които служат като стокови наличности са животни, произведени в настоящия или предишен период, които по-късно се използват за продажба или за други производствени цели. Те включват животни, отглеждани за

- 2.209. Животни, класифицирани като стокови наличности: тези продажби и покупки се отчитат само ако се извършат в два различни отчетни периода. Услугите, свързани с тази търговия, които са включени в покупната цена, трябва да бъдат извадени от общата продукция, когато търгуването се извършва през същия отчетен период (вж. точка 2.067).
- 2.210. Поради специалната трактовка на търговията с животни между селскостопански единици и към вноса, за „животни и животинска продукция“ няма междинна консумация.
- г) Неселскостопански животни
- 2.211. Отглеждането на състезателни коне, коне за езда, кучета, котки, птици в клетка, животни за циркове и зоологически градини и бикове за бикоборство, се включва в дейностите, характеризиращи селското стопанство, независимо дали става дума за отглеждане за разплод, производство на месо, развлечения или спортни събития (вж. точка 1.75). Използването на тези животни за обслужващи дейности се включва в отрасъла на селското стопанство само когато подобни дейности се извършват от селскостопански единици като неделими вторични дейности. Отглеждането на неселскостопански животни от единици, за които селскостопанската дейност представлява единствено занимание за свободното време, не се приема като част от Икономическите сметки за селско стопанство (вж. точка 1.24).
- 2.212. Такива животни могат да бъдат продавани на:
- домакинства: в такива случаи всички последващи операции с такива животни не са предмет на Икономическите сметки за селско стопанство,
 - други сектори: например куче пазач, животно за цирка или състезателен кон; те представляват част от образуването на основен капитал за купувача.

III. РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ ТРАНЗАКЦИИ И ДРУГИ ПОТОЦИ

A. ОПРЕДЕЛЕНИЕ

- 3.001. Разпределителни транзакции са транзакциите, които:
- разпределят добавената стойност, създадена в производството, между работната сила, капитала и държавното управление,
 - са свързани с преразпределението на доход и имущество.
- 3.002. ➔₁ ЕСС 2010 ◀ разграничава текущи трансфери и капиталови трансфери, като последните представляват по-скоро преразпределение на спестявания или имущества, а не на доход.
- 3.003. Като се има предвид, че Икономическите сметки за селско стопанство са сметките за отрасъл, в тази глава ще бъдат описани само определени разпределителни транзакции. Най-важните са тези, които са отчетени в сметките за разпределение на първичните доходи, по-специално сметка „формиране на дохода“ и сметка „предприемачески доход“ (вж. Последователност на Икономическите сметки за селско стопанство, точки 1.38 до 1.48). За сметка „формиране на дохода“ тези разпределителни транзакции са свързани с други данъци върху производството, други субсидии за производството и компенсация на наетите. За сметка „предприемачески доход“

те съответстват на определени видове доходи от собственост (главно аренда на земя, доходи от лихви и от собственост на държатели на полици). Сметката също така отчита разпределителни трансакции, като помощи за инвестиции и други капиталови трансфери, в капиталовата сметка.

- 3.004. Те не включват някои разпределителни трансакции, свързани с определени доходи от собственост (главно дивиденди и други разпределени доходи на предприятия), текущи данъци — данък общ доход и данък върху имуществото, и т.н. Отчитането на тези трансакции е само статистически приемливо и има смисъл ако се вземат предвид групи от институционални единици, т.е. сектори и подсектори (вж. точка 1.06).

Б. ОБЩИ НОРМИ

1. Референтен период

- 3.005. Референтният период за Икономическите сметки за селското стопанство е календарната година.

2. Единици

- 3.006. Стойностите трябва да бъдат изразени в милиони единици на националната валута.

3. Време за отчитане на разпределителните трансакции

- 3.007. Както беше обяснено в точка 2.008, ➔₁ ЕСС 2010 ◀ отчита разпределителните трансакции на основата на начисление, т.е. по времето, когато икономическа стойност, задължение или вземане се създава, трансформира или заличава, или престава да съществува, а не в момента на извършване на плащането. Принципът на отчитане (на базата на правата и задълженията) се прилага към всички потоци, независимо дали това са парични потоци или се осъществяват между единици ли в една единица. По практични съображения някои изключения са оправдани.

- 3.008. Периодите на отчитане на различните видове разпределителни трансакции са следните:

а) Възнаграждение на наетите

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква а)
(адаптиран)

- 3.009. Брутната работна заплата и фактическите осигурителни вноски (за сметка на работодателите) се отчитат в периода на извършване на работата, въпреки че премиите и другите извънредни плащания се отчитат в момента, в който трябва да се изплатят (вж. ЕСС 2010, точка 4.12).

↓ 138/2004

б) Данъци и субсидии за производството

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква б)
(адаптиран)

3.010. Данъците върху производството се отчитат, когато се извършват дейностите, операциите или настъпват други събития, които пораждат данъчни задължения (вж. ЕСС 2010, точка 4.26). По същия начин субсидиите върху производството се отчитат, когато се извърши операцията или друго събитие (производство, продажба, внос и др.), за които се отнася съответната субсидия (вж. ЕСС 2010, точка 4.39).

↓ 138/2004

в) Доход от собственост

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква в)
(адаптиран)

3.011. Лихвите се отчитат през отчетния период, в който се дължат, независимо от това дали действително са платени (вж. ЕСС 2010, точка 4.50 и следващите точки). Това се прави постоянно за размера на съответния капитал. Рентата също се отчита за периода, в който се дължи (вж. ЕСС 2010, точка 4.75).

↓ 138/2004

г) Капиталови трансфери

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква г)
(адаптиран)

3.012. Капиталовите трансфери (инвестиционни субсидии или други трансфери) се отчитат в момента, в който плащането е дължимо (или за трансферите в натура, когато собствеността върху актива е прехвърлена или, когато дългът е анулиран) (вж. ЕСС 2010, точка 4.162 и 4.163).

↓ 138/2004 (адаптиран)

4. *Общи коментари за добавената стойност*

3.013. Добавената стойност е балансиращата позиция на производствената сметка. Това е разликата между стойността на продукцията и стойността на междинното потребление (независимо от използваното понятие „крайна продукция“, тъй като междинното потребление се променя съответно). Това е

ключова позиция при измерване производителността на дадена икономика или отрасъл. Тя може да се осчетоводи на брутна база (брутна добавена стойност) или на нетна база (нетна добавена стойност), т.е. преди или след приспадане на потреблението на основен капитал. Нетната добавена стойност е единственият източник в сметка формиране на дохода. Следвайки метода за изчисляване на продукцията (базисна цена) и междинното потребление (покупни цени), нетната добавена стойност се измерва по базисни цени.

- 3.014. С приспадане на другите данъци върху производството от добавената стойност по базисни цени и като се добавят другите субсидии за производство, се получава добавената стойност по фактор цена. Нетната добавена стойност по фактор цена представлява дохода на факторите на производството.

В. ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ НА НАЕТИТЕ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I точка 6, буква д)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 4.02 — 4.13)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква е)

- 3.015. →₁ Компенсацията на наетите лица се определя като общото възнаграждение, в брой или в натура, което се изплаща от работодателя на наетото лице срещу работа, извършена от наетото лице през даден отчетен период (вж. ЕСС 2010, точка 4.02). ← То включва:

- брутна заплата (в брой и в натура),
- социални осигуровки от работодателя (действителни и условно начислени).

- 3.016. Брутните заплати в брой съдържат следните компоненти:

- а) основни заплати (платими на равни интервали);
- б) по-високо заплащане за извънреден и нощен труд и труд в почивни дни, както и за извършване на тежка работа и др.;
- в) издръжка на живота и добавки за квартирни нужди;
- г) допълнително заплащане като коледна заплата, тринадесета заплата, заплата за отпуск или премия за високи производствени резултати и персонални добавки за високи резултати в работата;
- д) добавки за транспорт до работното място³²;
- е) компенсации за недействително отработени дни, платен отпуск;
- ж) комисиони, бакшиши, хонорари;

³²

Тази категория не включва плащанията, които се извършват предимно в интерес на наетите. Подобни плащания представляват част от междинното потребление (вж. точка 2.109, буква е)).

- з) други надбавки или периодични плащания, свързани с цялостния резултат на фирмата като част от схема за разпределение на печалбата;
- и) плащания, извършени от работодателя, свързани с приноса на определени служители за формиране на активите на фирмата;
- й) еднократни плащания на служителите при напускане на предприятието, доколкото тези плащания не са по колективния трудов договор;
- к) плащания в брой от работодателя за наетия за жилищни нужди.

3.017. Необходимо е да се отбележи, че данните, които трябва да бъдат въведени, са brutните заплати, в т. ч. данъците върху заплатите и по-високите ставки на тези данъци, както и социалноосигурителните вноски, направени от работодателя. В случаите, когато работодателят изплаща нетни заплати на служителите, следва заплатите да се увеличат със стойността на тези позиции.

3.018. Брутните заплати в натура включват стоки и услуги, предоставени от работодателите на техните служители безплатно или на по-ниски цени за ползване от служителите и техните семейства, както и по тяхно желание с цел задоволяване на техните потребности. Не е задължително стоките и услугите да са продукти на производствения процес. Стойността им представлява стойността на печалбата, която те носят: стойността на стоките, ако те са предоставени безплатно или разликата между стойността на последните и плащанията на служителите, ако те са на по-ниски цени. Тези позиции, които имат особено значение за Икономическите сметки за селското стопанство, включват следните компоненти:

- а) селскостопански продукти, предоставени на служителите безплатно или на по-ниски цени като част от възнаграждението³³;
- б) квартирните услуги, извършени за собствена сметка и предоставени на служителите безплатно или на по-ниски цени³⁴;

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ж)
(адаптиран)

- в) стоки и услуги, закупени от работодатели, при условие че тези покупки отговарят на определението за възнаграждение в натура (т. е. когато те не представляват междинно потребление). В частност транспортът на наетите лица между местоработата и дома им представлява част от възнаграждението им в натура, освен ако пътуването е в работното време на наетото лице. Тази категория включва закупените услуги по настаняване, детските ясли и др. (вж. ЕСС 2010, точка 4.05).

³³ Селскостопанските продукти, предоставени на служителите, са продукция на селскостопанския отрасъл.

³⁴ Квартирните услуги се разглеждат като отделна неаграрна дейност, в резултат на което се появяват само като компенсация на наетите и като отчисление от опериращия излишък на селскостопанския сектор. Ако те се явяват неделима неаграрна дейност, то биха се отчитали като компонент на производството и форма на компенсация на наетите.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква з)

- 3.019. Заплатите в натура се изчисляват по базисните им цени или по покупна цени (в зависимост от това дали изделията са произведени от самото предприятие или са закупени от външен производител).
- 3.020. И обратно, брутните заплати не включват разходите, извършени от работодателя в своя полза или в интерес на предприятието. Въпросните изделия са: надбавки за възстановяване разходите за транспорт, разходи за културен отдих на наетите за сметка на предприятието и разходи за осигуряване на удобства на работното място (напр. спортни и възстановителни съоръжения). По същия начин плащанията в брой, извършени от работодателя на наетите за покупка на инструменти или специално облекло (в т. ч. сумите, които наетите са задължени по договор да отделят за такива цели) не са част от брутната заплата и възнаграждението, включени в тази глава. →₁ Всички тези позиции се отчитат като междинно потребление на работодателите (вж. ЕСС 2010, точка 4.07). ←
- 3.021. Социалните осигуровки, внасяни от работодателя, включват стойността на социалните осигуровки, които се плащат от работодателя, с което гарантират, че техните наети попадат в социалноосигурителната система (с изключение на социално осигурителните вноски, които се заплащат от наетите и се отчисляват от брутната им заплата при получаване (вж. точка 3.017) Тези вноски могат да бъдат действителни или условно начислени.
- 3.022. Действителните социалноосигурителни вноски представляват плащанията, извършени от работодателите, в т. ч. задължителните, доброволните и тези по договор посредством застраховане срещу рискове и социални трудности. Тези социалноосигурителни вноски се плащат на застрахователите (социалноосигурителните институти или частни застрахователи). Макар и платени директно на застрахователите, тези вноски се разглеждат като компонент от компенсациите на наетите, тъй като се счита, че последните, получавайки заплатата си, ще платят вноските на застрахователните компании.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква и)
(адаптиран)

- 3.023. Условните осигурителни вноски за сметка на работодателите представляват насрещен запис на другите социалноосигурителни плащания, които работодателите плащат директно на наетите от тях понастоящем или в миналото лица и други лица с такива права без намесата на застрахователно дружество или автономен пенсионен фонд³⁵ (вж. ЕСС 2010, точка 4.10). Тези вноски се записват в периода на извършване на работата (в случай че те са насрещен запис на задължителните социални плащания) или когато се

³⁵ Те отговарят по-специално на работните заплати, които работодателите продължават да заплащат временно на своите наети лица в случай на заболяване, майчинство, трудова злополука, инвалидност или съкращение, доколкото всяка една от тези суми може да се разграничи от останалите.

извършват плащанията (ако те са част от доброволните социални плащания). Условните осигурителни вноски за сметка на работодателите се разделят на две категории: а) условни пенсионни вноски за сметка на работодателите и б) условни осигурителни вноски за сметка на работодателите, различни от пенсионните вноски (ЕСС 2010, точки 4.10 и 4.97).

↓ 138/2004

- 3.024. Следва да се отбележи, че при Европейската система от сметки, ако производствените единици са отделни предприятия, компенсациите на наетите не включват възнаграждението на арендатора или неосигурените членове от семейството му за работа, извършена по участъка под аренда; те участват в смесения доход, който представлява салдото по сметка Формиране на доход за самостоятелните предприятия. Ако обаче производствените единици са част от предприятие (вж. точки 5.09 и 5.10), всички възнаграждения се отчитат като компенсация на наетите.

Г. ДАНЪЦИ ВЪРХУ ПРОИЗВОДСТВОТО И ВНОСА

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква й)

(вж. ЕСС 2010, точки 4.14 — 4.29)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква к)

- 3.025. Данъците върху производството и вноса са задължителни безвъзмездни плащания в налични средства или в натура, които се налагат от правителството или от институциите на Съюза по отношение на производството или вноса на стоки и услуги, използването на работна сила, върху собствеността или ползването на земи, сгради или други активи, необходими за производството. →₁ Тези данъци се заплащат независимо от това дали е отчетена печалба (вж. ЕСС 2010, точка 4.14). ←

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква л)

- 3.026. Данъците върху производството и вноса се разделят на:
- данъци върху продуктите (D.21):
 - данъци от рода на ДДС (D.211),
 - данъци и мита върху вноса без ДДС (D.212) и
 - данъци върху продуктите без ДДС и без данъците върху вноса (D.214);
 - други данъци върху производството (D.29).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква м)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква н)

1. *Данъци върху продукцията*

- 3.027. Данъци върху продукцията се заплащат за единица продукция или стока и услуга, продадена на пазара. →₁ Те могат да са определена парична сума за единица стока или услуга или да са изчислени като определен процент от цената за единица или стойността на стоката или услугата (вж. ЕСС 2010, точка 4.16). ←
- 3.028. →₂ Данъците от рода на ДДС са данъци върху стоки или услуги, които се събират поетапно от предприятията и в крайна сметка се поемат изцяло от крайните купувачи (вж. ЕСС 2010, точка 4.17). ← Тези данъци включват ДДС и други подлежащи на приспадане данъци, които се прилагат съгласно правилата, установени за ДДС³⁶.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква о)
(адаптиран)

- 3.029. Данъците и митата върху вноса без ДДС се състоят от задължителни плащания без ДДС, наложени от сектор „Държавно управление“ или от институциите на Европейския съюз върху внесени стоки, за да могат те да бъдат допуснати до свободно обращение на икономическата територия, и върху услугите, предоставяни на резидентни единици от нерезидентни единици (вж. ЕСС 2010, точка 4.18).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква п)

- 3.030. →₁ Те включват вносните мита и други данъци, като налози върху вносните селскостопански продукти, парични компенсаторни суми върху вноса, акцизи и др. ← Тези данъци се заплащат от вносителите и като правило се прехвърлят на купувача на продукцията, т. е. стават част от цена купува на стоките и услугите. В случаите, когато средства за производство се внасят директно от селскостопански производителни единици, вносните мита, ДДС, който не се удържа и паричните компенсаторни суми (постъпления или плащания) също трябва да се включат в цената купува за целите на Европейска система от сметки.

³⁶ Оборътът е най-важната данъчна позиция. Всички държави-членки събират данък върху оборота във формата на ДДС. Размерът на този данък варира в различните държави-членки. Най-общо казано размерът на данъка върху селскостопанската продукция е по-нисък от нормалния.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква р)
(адаптиран)

- 3.031. Данъците върху продуктите без ДДС и без данъците върху вноса се състоят от данъци върху стоки и услуги, произведени от резидентни предприятия и които стават дължими в резултат на производството, износа, продажбата, трансфера, лизинга или доставката на такива стоки или услуги, или в резултат на тяхното използване за собствено крайно потребление или собствено капиталопроизводство (вж. ЕСС 2010, точки 4.19 и 4.20).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква с)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква т)

- 3.032. В случая със селското стопанство въпросните данъци включват:
- данъци върху захарното цвекло,
 - глоби за превишаване на квотите за мляко,
 - общо облагане на млякото и зърнените култури, прилагано в предходните години.
- 3.033. Тъй като продукцията се отчита по базисни цени, данъците върху продуктите се отразяват в рамките на производствената сметка (вж. точки 2.083 – 2.087) и не участват във формирането на дохода. Те следва да се отчитат, когато се извършват дейности, сделки или други събития, които пораждат плащания. Тъй като в съответствие с Европейската система от сметки тези позиции се отчитат без ДДС, само данъкът върху оборота, който е включен в тях, представлява ДДС, който не се удържа. Поради това ДДС не се отчита в сметките освен в специалните случаи на занижена компенсация на ДДС, включена в позиция „Други данъци върху производството“ (вж. точка 3.048, ж).
- 3.034. Данъците върху продукцията (освен ДДС), които обхващат определени продукти на селскостопанското междинно потребление, се включват в продажната цена на междинното потребление в производствената сметка (вж. точки 2.111 — 2.114). Такива са например случаите с данъците върху захарта и спирта за производството на вино, които подлежат на облагане в някои държави-членки. Данъците, които представляват данъци върху продукцията на аграрната и хранителната промишленост, следва да се прибавят към стойността на междинното потребление на селското стопанство.

2. Данък добавена стойност

- 3.035. →₁ Описанието в ЕСС 2010 (точка 4.17) касае стандартната система на ДДС, при която на всяко предприятие се разрешава да удържа от дължимата сума на ДДС за продажбите си размера на данъка, която то е заплатило по покупките за междинни вложени ресурси или за средства за производство. ← В допълнение към стандартните регламенти по ДДС, съществуват и специални регламенти за

селското стопанство (система на ДДС с пропорционална ставка), които се различават по форма в отделните държави-членки.

3.036. Системите за данъчно облагане с пропорционална ставка, използвани в държавите-членки, могат да се групират в два основни вида компенсации за ДДС, платени по покупките:

- чрез цената. В този случай фермерите, които подлежат на данъчно облагане с пропорционална ставка, продават продукцията си по цени, увеличени с процента ДДС с пропорционална ставка, но не плащат фактурирания ДДС на финансовите органи, тъй като ДДС, който те фактурират и задържат, се изчислява по начин, който да компенсира колкото може по-точно ДДС, който те са платили за извършените покупки,
- като възстановима сума. По тази система фермерите продават продукцията си без да е включен ДДС. Със заявление до финансовите органи по-късно им се възстановяват суми, изчислени като процент по метода за облагане с пропорционална ставка³⁷, приложим към продажбите им за компенсиране на ДДС, който фермерите са заплатили при извършването на покупки.

а) Определения

3.037. Към системите за данъчно облагане с пропорционална ставка се прилагат следните понятия от стандартната система на ДДС:

- а) ДДС, фактуриран от производителя: това е ДДС, който производителят изчислява по ставката, установена за определен продаден продукт и която производителят начислява във фактурата си към всеки местен купувач;
- б) ДДС, фактуриран на производителя по междинното потребление: това е ДДС, който производителят изчислява по ставката, установена за всеки закупен продукт и който производителят е платил за междинни суровини; този данък се нарича “подлежащ на приспадане”³⁸ ДДС върху междинното потребление;
- в) ДДС, фактуриран на производителя за покупка на стоки на основния капитал: това се нарича ДДС, който се удържа върху покупките на стоки на основния капитал;
- г) ДДС, който се заплаща от производителя по извършваните от него текущи транзакции: това представлява разликата между ДДС, фактуриран от производителя и ДДС, фактуриран на производителя върху покупките за междинното потребление (а - б);

³⁷

Процентът може да варира според вида на продукта и канала на дистрибуция.

³⁸

Различията между действащите системи на ДДС в отделните държави-членки понякога водят до ситуации, при които ДДС, платен от фермерите за извършените от тях покупки не могат да бъдат компенсирани или възстановени. Такива ДДС плащания са: (i) ДДС, който не се удържа, т.е. ДДС, платен върху покупките, които фермерите плащат независимо от действащата спрямо тях система, не може да се удържа от ДДС, фактуриран по продажбите и за който не се предвижда компенсация; (ii) и/или ДДС, различен от този в буква (i), платен върху покупките, за който фермерите към които се прилага система за данъчно облагане с пропорционална ставка, не получават достатъчна компенсация чрез продажната цена или възстановяване на платените суми.

- д) Общо ДДС, заплатен от производителя: представлява разликата между ДДС, фактуриран от производителя и общият ДДС, фактуриран на производителя върху покупките за междинното потребление и покупките на средства за производство (а – б - в).

3.038. ➔₂ Разпоредбите на ЕСС 2010, точка 4.17 предвиждат единен метод за отчитане на ДДС. ← Това е „нетна“ система, с която цените на продукцията и суровините се отчитат без ДДС, който подлежи на удържка.

3.039. В данъчното право ДДС се разглежда като „преходна позиция“ за производителите, така че ДДС, който производителите трябва да платят върху покупките си, не е действителният компонент от цената при техните собствени изчисления и може да се счита само за авансова вноска на ДДС, която те изчисляват върху собствените си обороти, като на данъчните органи остава да се заплати само разликата. Тъй като по принцип само крайният потребител плаща ДДС върху продукта, производителят (заедно с производителите на стоките за междинно потребление) действа ефикасно като посредник на данъчните власти. И обратно, когато за производителя е невъзможно да удържи (изиска) платения данък върху покупките (ДДС, който не се удържа), в тези случаи ДДС следва да се счита за компонент от стойността.

б) Прилагане на нетния метод за отчитане

3.040. За фермерите, които подлежат на данъчно облагане по стандартната система, осчетоводяването не представлява трудност; ДДС, фактуриран върху продадената или пласирана по друг начин продукция не се разглежда от Европейската система от сметки и не следва да се появява в производствената цена, на базата на която се изчислява цената на крайната продукция, докато ДДС, който подлежи на удържка и е платен върху покупките на стоки за междинно потребление и стоки на основния капитал, също се изключва от съответните цени, когато се изчисляват разходите съгласно Европейската система от сметки.

3.041. За фермерите, които обаче подлежат на данъчно облагане с пропорционална ставка, съществуват проблеми при осчетоводяването (вж. точка 3.035 и следващите). Очевидно установената компенсация за отделните фермери само в редки случаи е равна на ДДС, който те са платили върху покупките. В случай на данъчно облагане с пропорционална ставка, методът на отчитане на ДДС е аналогичен на този, който се прилага по стандартната система, т. е. без ДДС в отделните позиции на крайната продукция, както и без удържка на ДДС, в отделните позиции на междинното потребление и бруто образуване на основен капитал.

Разликата между компенсацията, която се отпуска на фермерите, подлежащи на данъчно облагане с пропорционална ставка и ДДС, който те биха могли да удържат по стандартната система на ДДС представлява по-висока компенсация или недостатъчна компенсация. Всяка по-висока или недостатъчна компенсация се въвежда отделно в Европейската система от сметки.

3.042. Методът на отчитане на по-високата или недостатъчната компенсация на ДДС по системата за данъчно облагане с пропорционална ставка е както следва:

- по-висока компенсация на ДДС върху покупките се отчита в позиция „Други субсидии за производството“;

- недостатъчната компенсация на ДДС върху покупките се отчита в позиция „Други данъци върху производството“.

„ДДС върху покупките“ е ДДС, който фермерите, подлежащи на данъчно облагане с пропорционална ставка, биха удържали, ако се облагаха по стандартната система.

- 3.043. Предимството на този метод на отчитане е, че той позволява едновременното разглеждане на селскостопанската продукция, междинното потребление и бруто образуване на основен капитал независимо от прилаганата към фермерите система на ДДС. Освен това методът позволява симетричното разглеждане на по-високото и недостатъчното компенсиране на ДДС спрямо брутната добавена стойност по базисни цени. Това позволява изчисляването на брутната добавена стойност по базисни цени независимо от действащата система на ДДС, като по този начин благоприятства хармонизирането и съпоставимостта на Икономическите сметки за селското стопанство на държавите-членки (вж. точка 3.033).

3. *Други данъци върху производството*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква у)
(адаптиран)

- 3.044. Другите данъци върху производството включват всички данъци, с които предприятията се облагат в резултат на участието им в производствената дейност, независимо от количеството или стойността на произвежданите или продаваните стоки и услуги (вж. ЕСС 2010, точка 4.22). Те могат да бъдат дължими върху земята, дълготрайните активи или работната сила, наета в производствения процес, или върху някои дейности или операции.
-

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 3.045. Други данъци върху производството са само данъците, които се отчитат при формирането на сметка Приходи на отрасъла. Тези данъци се появяват в сметките на отраслите или секторите, които ги заплащат (критерии за плащане).
- 3.046. Данъците, които следва да се отчитат при формирането на сметка Приходи за селското стопанство, са следните:
- а) задължителните;
 - б) платените директно от селското стопанство;
 - в) платените на правителството или институции на Съюза;
 - г) данъците, включени в определението за други данъци върху производството (вж. точка 3.044).
- 3.047 Поради коренно различното историческо развитие на публичните финанси в отделните държави членки съществува много широк диапазон от данъци върху производството в рамките на Съюза. В селското стопанство съществуват два други сравнително важни типа данъци върху производството – данък върху собствеността и данък върху моторните превозни средства.

- 3.048. За селското стопанство най-важните „Други данъци върху производството“ са:
- а) данък върху собствеността и други данъци върху ползването на земя и сгради с производствени цели (независимо от това дали са собствени или под наем);
 - б) данъци за ползване на стоки на основния капитал в производството като моторни превозни средства, машини или оборудване (независимо от това дали са собственост на селскостопанската единица или са под наем);
 - в) данък върху платените от работодателя възнаграждения на наетите;
 - г) данък върху замърсяването на околната среда в резултат на производството;
 - д) данъци върху лицензии/разрешения за извършване на търговска или професионална дейност, при условие че лицензиите/разрешенията се издават автоматично при заплащане на дължимата сума. Ако тези плащания имат регулаторна функция (например за проверка на компетентността или квалификацията на заявителя), те следва да се разглеждат като покупка на услуги от правителството и се отчитат като междинно потребление (освен ако не са абсолютно непропорционални на цената за предоставяне на въпросната услуга) (вж. точка 2.109, о));
 - е) тарифите на водата, които се заплащат като данък с пропорционална ставка и не са пропорционални на количеството консумирана вода;
 - ж) недостатъчна компенсация на ДДС в резултат от прилагането на система на данъчно облагане с пропорционална ставка (вж. точки 3.041 и 3.042).
- 3.049. В съответствие с принципа на начисление, данъците върху производството се отчитат при възникване на фискално задължение. В случай на недостатъчна компенсация на ДДС такова задължение възниква при покупката на стоки и услуги от междинното потребление и бруто образуване на основен капитал (а не по време на възстановяване на данъка).
- 3.050. Другите данъци върху производството не включват:
- а) законови плащания, които се извършват директно от селското стопанство, но получателят им не е нито правителството, нито институциите на Съюза. Тези плащания се считат за покупка на пазарни услуги от получателите на плащанията, поради което се включват в междинното потребление на селското стопанство;
 - б) глобите, санкциите и разходите във връзка със събирането и възстановяването не следва да се отчитат заедно с данъците, с които са свързани, освен ако е невъзможно да се разграничат от тях (вж. ЕСС 2010, точка 4.133);

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ф)
(адаптиран)

↓ 138/2004

- в) задължителните данъци, които не са събрани от правителството или институциите на Съюза, и които независимо че са дължими от селското стопанство, се уреждат от клиентския сектор. Тези плащания се осчетоводяват в междинното потребление на сектора на потребителите;
- г) данъците, които обикновено се начисляват върху печалбата или имуществото, като изравнителен данък, данък общ доход, корпоративен данък общ доход и данък върху имуществото. Тези данъци се включват като текущи данъци върху доходите, активите и т. н. при вторичното разпределение на сметка приходи;
- д) данъци върху наследство и дарение и специални данъци върху имуществото. Тези данъци се включват като данъци върху капитала в капиталовата сметка;
- е) тарифите за вода, при които сумите са пряко свързани с количеството изразходвана вода.

Д. СУБСИДИИ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква х)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 4.30 — 4.40)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ц)

3.051. Субсидиите са текущи безвъзмездни плащания на правителството или институциите на Съюза към производителите резиденти, с цел да оказат влияние върху равнището на тяхното производство, цени или възнаграждението на факторите на производство. Други непазарни производители могат да получават други субсидии за производство само ако тези плащания зависят от общ регламент, приложим както към пазарните, така и към непазарните производители. →₁ По правило субсидиите върху продуктите не се записват в непазарната продукция (Р.13) (вж. ЕСС 2010, точка 4.30). ←

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ч)

3.052. Субсидиите се класифицират като:

- субсидии върху продуктите (D.31):
 - субсидии за вноса (D.311),
 - други субсидии върху продуктите (D.319) и
- други субсидии върху производство (D.39).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ш)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква щ)

1. *Субсидии за продукцията*

- 3.053. Субсидиите за продукцията са субсидии, които се отпускат за единица произведена или внесена стока или услуга. Субсидията може да бъде специфична сума за единица стока или услуга или да бъде пропорционално изчислена като конкретен процент от цената за единица. Субсидията може да бъде изчислена и като разлика между планираната цена и реално платената от купувача цена. Субсидия за продукция се изплаща, когато стоката е произведена, продадена или внесена. →₁ По правило субсидиите върху продуктите се отнасят единствено за пазарната продукция (Р.11) или за продукцията за собствено крайно използване (Р.12) (вж. ЕСС 2010, точка 4.33). ←
- 3.054. Субсидиите по вноса включват субсидии за стоки и услуги, които се заплащат, когато стоките прекосят границата, с цел да бъдат ползвани на дадената икономическа територия, или когато услугите се предоставят на резидентни институционални единици. →₂ Те могат да включват загуби, понесени в резултат на целенасочена държавна политика от държавни търговски организации, чиято функция е закупуването на продукти от нерезидентни лица и последващата им продажба на резиденти на по-ниски цени (вж. ЕСС 2010, точка 4.34). ←
- 3.055. Субсидиите за продукция се калкулират в базисната цена (вж. точка 2.082 — 2.086) в момента на оценката на продукцията и поради това не фигурират в сметка Формиране на прихода на отрасъла. Субсидиите за продукция, свързани с придобиване (т. е. внос или др.) на продукти за междинно потребление или стоки на основния капитал, и тези, които водят до намаляване на покупните цени на тези стоки, се отчитат, като се използват покупни цени при оценката на междинното потребление или бруто образуване на основен капитал (вж. точка 2.110 — 2.113); това съответно води до намаляване на стойността на тези стоки и услуги.

↓ 306/2005, чл. 1 и Приложение,
точка 1

- 3.056. Начинът на оценка на продукцията при базисна цена изисква да се направи основно разграничение между субсидиите за продуктите и другите субсидии за производството. Субсидиите за селскостопанските продукти³⁹ могат да бъдат изплатени или на селскостопанските производители, или на други икономически агенти. Единствено субсидиите за продукти, които са изплатени

³⁹ Субсидиите за селскостопанските продукти, изплатени на селскостопанските производители, включват всяка субсидия, изплатена под формата на „дефицитно плащане“ на земеделците (т.е. в случаите, когато органите на държавната администрация изплащат на производителите на селскостопански продукти разликата между средните пазарни цени и гарантираните цени на селскостопанските продукти).

на селскостопанските производители, се добавят към пазарната цена, получена от производителите, за да се постигне базисната цена. Субсидиите за селскостопанските продукти, изплатени на икономически агенти, които са различни от селскостопанските производители, не се осчетоводяват в рамките на СИССС.

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 3.057. Субсидиите за продукцията се отчитат по време на извършване на транзакциите или събитията, в резултат на което те се отпускат (производство, продажба, внос и т.н.), така че да се запази последователността по отношение на останалите сметки (т. е. определянето на базисните цени на продукцията). По този начин компенсациите за посеви се отчитат при събиране на реколтата, докато специалните премии за скотовъдство и крави за разплод, както и премиите за овцевъдство, се отчитат при отглеждане на животните и/или към датата на кандидатстване за субсидия.

2. *Други субсидии за производство*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква аа)
(адаптиран)

- 3.058. Другите субсидии върху производството се състоят от субсидии, различни от субсидиите върху продуктите, които резидентните производствени единици могат да получават, поради това че извършват производствена дейност. За своята непазарна продукция другите непазарни производители могат да получават други субсидии върху производството само ако тези плащания от сектор „Държавно управление“ зависят от общи разпоредби, приложими както за пазарните, така и за непазарните производители (вж. ЕСС 2010, точка 4.36). В ЕСС 2010 се посочват четири други субсидии върху производството (вж. ЕСС 2010, точка 4.37): субсидии за работна заплата или работна сила, субсидии за намаляване на замърсяването, субсидии за лихвени облекчения и компенсиране над нивото на ДДС. Тези плащания са свързани главно с поемането на производствените разходи или с подкрепата за промяна в метода на производство.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 3.059. Тъй като продукцията се оценява по базисни цени, само другите субсидии за производство се отчитат при изготвянето на отчета за приходите.

а) Вид получател

- 3.060. Получателите на субсидии като правило трябва да произвеждат пазарни стоки и услуги или стоки и услуги за собствено крайно потребление. Пазарните стоки и услуги са всички стоки и услуги, които се пускат на пазара или са предназначени за пускане на пазара. Те включват продадена продукция или разменена на бартер, продукция, използвана за плащане в натура или на склад за използването ѝ на по-късен етап по някой от изброените по-горе начини.

Производството за собствено крайно потребление включва продукцията, която се използва за целите на крайното потребление или бруто образуване на основен капитал от същата единица. Независимо от това непазарните производители могат да се възползват от другите субсидии за производство, ако те се плащат по общите регламенти, приложими към както към пазарните, така и към непазарните производители.

- 3.061. Производството на пазарни услуги включва също търговски и складови услуги. Следователно субсидии могат да се отпускат за търговия и посредници, регулиращи пазара, чиято функция е да изкупуват, съхраняват и препродават селскостопанска продукция (вж. точки 3.068 и 3.069 за посредниците, регулиращи пазара).

б) Цели на другите субсидии за производство

- 3.062. В съответствие с ➔₁ ЕСС 2010 ◀ другите субсидии за производство могат да бъдат отпускани в случаите, когато влиянието им върху продажните цени или подходящото възнаграждение на факторите на производство не са задължително основната цел на субсидиите. Например финансова помощ може да се отпусне на селскостопанското производство с цел опазване и съхранение на културното и природното наследство, за стимулиране на туризма в определен район или за предпазване на почвата от ерозия, за регулиране на природния воден баланс или оказване на влияние върху климата.

в) Критерии за плащане

- 3.063. С изключение на лихвените субсидии, които са специален тип субсидия, другите субсидии за производство се отнасят към сметка Формиране на прихода на производствените отрасли или сектори, на които са платени. В резултат на този метод на отчитане на субсидиите в Системата от икономически сметки за селското стопанство не се включват всички субсидии, отпуснати за селското стопанство. Освен от пряка помощ селскостопанските производителни единици могат да се възползват и от субсидиите (по смисъла на ➔₁ ЕСС 2010 ◀), отпускани за входните и изходните производствени отрасли и по-специално посредниците, регулиращи пазара⁴⁰.

⁴⁰

Показателен пример са субсидиите, плащани на компании за общо застраховане, което позволява на тези компании да събират по-ниски (брутни) премии от держателите на застрахователни полици (например селскостопански предприятия, които се застраховат за покриване на рискове като загуби от градушка, измръзване и др.). Тъй като тези субсидии са за продукцията, като продуктът е застрахователна услуга, те не се отчитат в сметка Формиране на прихода на держателя на полицата (и затова в горният пример не е в Системата от икономически сметки за селското стопанство). Тъй като обаче тези субсидии намаляват разходите за застрахователни услуги (на держателите на полиците), резултатът се отразява в производствената сметка на держателя на полицата (чрез по-ниска стойност на междинното потребление, вж. точка 2.109, ж)).

↓ 306/2005, чл. 1 и Приложение,
 точка 2 чл. 1 и Приложение I,
 точка 2 (адаптиран)
 →₁ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 6, буква бб)

3.064. За селското стопанство другите субсидии за производство включват основно следните помощи:

- субсидии за заплатите и работната ръка,
- →₁ субсидии за лихвени облекчения (☒ вж. ☒ ЕСС 2010, точка 4.37, буква в) в полза на резидентни производствени единици дори когато са предназначени за насърчаване на капиталообразуването⁴¹ ← Тези субсидии са обичайни трансфери, чиято цел е да облекчат разходите по експлоатацията на производителите. Те се осчетоводяват като субсидии за производителите, които се ползват от тях, дори когато разликата в лихвите на практика се плаща директно от органите на държавната администрация на кредитната институция, която предоставя заема (чрез дерогация от критерия за плащане),
- свръхкомпенсация на ДДС заради прилагане на договорната схема (вж. точки 3.041 и 3.042),
- осигурителни вноски и поземлени данъци,
- поемане на други разходи, като помощи за частно складиране на виното и на гроздовата мъст или за повторно складиране на трапезните вина (доколкото собственикът на запасите е селскостопанска единица),
- други различни субсидии за производството:
- помощи за земи, които са оставени под угар (задължително оставяне под угар, свързано с помощите на хектар и доброволно оставяне под угар),
- финансови компенсация за изтегляне на плодове и зеленчуци от пазарите. Тези плащания често се извършват в полза на сдружения на производителите търговци; те трябва да се разглеждат като субсидии за селското стопанство, защото компенсират директно загуба от производство,
- премии за едрия рогат добитък, за да се коригират сезонните колебания и за екстензификация,
- помощи за селскостопанската продукция в необлагодетелстваните и/или планинските зони,
- другите помощи, изплатени с цел да повлияят на производствените методи (екстензификация, намаляване на замърсяването и т.н.),
- сумите, платени на земеделците като компенсация заради ежедневните загуби на запаси от растителни или животински продукти, чието придобиване се разглежда като ежедневна дейност и насаждения, когато

⁴¹ Въпреки всичко, когато дадена субсидия е предназначена да финансира както погасяването на дълга, така и плащането на лихвата по него, и когато не е възможно тя да бъде разпределена по двата елемента, цялата субсидия се разглежда като инвестиционна субсидия.

последните са във фаза на растеж (вж. точки 2.040—2.045). За сметка на това трансферите, които обезщетяват загубите на запаси и/или насаждения, използвани като производствен фактор, са регистрирани като други трансфери в сметката за капитала.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква вв)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 3.065. Прилагането на принципа на начисляване при отчитане на другите субсидии за производство може да се окаже по-труден въпрос. Тъй като е трудно да се изведе общо правило, този принцип следва да се прилага последователно, гъвкаво и прагматично. Предвид това, че голяма част от субсидиите за селското стопанство са свързани с производството и факторите на производство (площи, стада и др.), тези субсидии като правило се отчитат по време на производството или при придобиване на факторите на производство (особено в случаите със земята и добитъка). В случаите на субсидиране, което не е пряко свързано с производството или с факторите на производство, е трудно да се определи времето на транзакцията, която поражда субсидирането, както и да се разграничи от времето, когато е отпусната субсидията. В конкретния случай субсидиите се отчитат при получаването им.
- 3.066. Препоръчва се по-специално разглеждане на:
- компенсаторните плащания за заделената селскостопанска земя, след като се обяви заделянето,
 - компенсаторните плащания за изтегляне на продукция (плодове/зеленчуци) се извършват при физическото им изтегляне в годината на реколтата, а не през календарната година, за да се осигури последователност между оценката на продукцията, намалена с изтеглената продукция през годината на реколтата и отчитането на субсидиите в сметка Формиране на приход,
 - субсидии за скотовъдство (премии за разширяване на производството и др.) се отпускат в момента на придобиване на животните от собственика и от датата на подаване на заявление за субсидии,
 - поемане на разходи (в т. ч. за облекчаване на лихвени плащания) се извършва на датата на падежа на лихвените плащанията или когато разходите станат платими,
 - компенсации за понасяне на неколнократни загуби, които оказват влияние върху продукцията (реколтата, добитък и насаждения, които са все още в период на отглеждане, вж. точка 3.064) се изплащат в момента на отчитане на продукцията в Системата от икономически сметки за селското стопанство (точната сума на компенсацията, ако се знае със сигурност),
 - други косвено отпуснати субсидии за продукция или за фактори на производството (пряка подкрепа за доходите, помощ за районите с неблагоприятни условия и др.): препоръчва се критерият, който зависи от

срока на плащане, да продължи да се прилага, тъй като е трудно да се определи кога е подадено заявлението за компенсация и дали въпросните суми са точни.

3.067. Системата от икономически сметки за селското стопанство не разглежда следните субсидии:

- текущи трансфери, които, независимо че са субсидии по смисъла на Системата от икономически сметки за селското стопанство, не се изплащат на селскостопанските производствени единици. Повечето от тези преводи са субсидии, отпускани за посредниците, регулиращи пазара. Независимо че платените суми могат да повлияят върху продажните цени на селскостопанската продукция и следователно да стимулират селското стопанство, те следва да бъдат отчетени в съответствие с критериите за плащане, включени в раздела, посветен на отрасловото производство, което ги получава,
- ➔₁ текущи трансфери за селскостопанските производствени единици от посредник, регулиращ пазара. Те следва да бъдат отчетени като компоненти за продукцията от продукта, за който е извършен трансферът, доколкото посредникът, регулиращ пазара, участва само в изкупуването, продажбата и съхранението на стоките. ◀ Ако посредникът обаче участва само в плащането на субсидии, то тогава текущите трансфери за производствените единици следва да се отчитат като субсидии (вж. точки 3.068 и 3.069),
- извънредни трансфери за селскостопанските производствени единици. Тези трансфери не са субсидии, тъй като браншовите организации не са част от държавното управление,
- текущи трансфери от правителството за стопаните в качеството им на потребители. Тези средства се разглеждат като социална помощ или други текущи трансфери. Първите включват определени държавни субсидии за реструктуриране, като финансова помощ за професионална преквалификация на стопаните,
- капиталови трансфери: тези трансфери се различават от текущите трансфери по това, че те се използват за придобиване или освобождаване от актив или активи поне от една от страните по сделката. ➔₁ Без оглед на това дали са в брой или в натура, те следва да водят до съизмеримо изменение на финансовите или нефинансовите активи, посочени в балансите на едната или на двете страни по операцията (вж. ЕСС 2010, точка 4.145). Капиталовите трансфери обхващат данъците върху капитала, инвестиционните субсидии и другите капиталови трансфери (вж. ЕСС 2010, точка 4.147). ◀ Те се отчитат в капиталовата сметка на сектора/отрасъла като изменение в пасивите и нетната стойност. Някои видове субсидии за селското стопанство представляват капиталови трансфери. Най-важните от тях са:
 - субсидии за преработване на овощни градини/лозя (неподлежащи на презасаждане), които представляват други капиталови трансфери,
 - субсидии за реструктуриране на овощни градини/лозя (подлежащи на презасаждане), които представляват инвестиционни субсидии,

- субсидии за преустановяване или намаляване на производството на мляко: тези субсидии се отчитат като други капиталови трансфери, доколкото те имат пряк или косвен ефект върху стойността на квотите,
- трансфери от правителството за аграрните предприятия и квазипредприятия, насочени за покриване на загубите, натрупани за няколко финансови години или извънредни загуби, причинени от фактори, които са извън контрола на предприятията. Тези трансфери следва да се класифицират като други капиталови трансфери,
- компенсация, които се плащат от правителството или от чужбина (т.е. от чужбина и/или от институциите на Съюза) на собствениците на стоки от основния капитал и се използват в производството на селскостопанска продукция за покриване на извънредни и катастрофални загуби като разрушаване или нанасяне на щети на основните средства, предизвикани от война, други политически събития или природни бедствия (вж. точка 2.045). Тези плащания се класифицират като други трансфери (вж. точка 3.096),
- анулиране на дълговете, които производителите на селскостопанска продукция са договорили с правителството (например аванси от правителството за производствено предприятие, което е натрупало оперативни загуби за няколко финансови години). В съответствие с ➔₂ ЕСС 2010 ◀ тези транзакции следва също да се класифицират като капиталови трансфери,
- опрощаване или намаляване на данъците върху производството, дохода или имуществото не се упоменават изрично в ➔₂ ЕСС 2010 ◀ или съответно в Системата от икономически сметки за селското стопанство, тъй като само действително събраните данъци се осчетоводяват,
- акции и съучастия на държавното управление в капитала на селскостопански предприятия и квазипредприятия. Те се отчитат като акции и други съучастия.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква гг

г) Посредници, регулиращи пазара

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква дд)
(адаптиран)

3.068. При разбивката на икономиката посредниците, регулиращи пазара, се отнасят:

- а) ако участват изключително в изкупуването, продажбата или съхранението на стоки:
 - i) по отрасли — към търговията; по правило тази дейност се счита продукция на нефинансовите пазарни услуги,
 - ii) по сектори — към нефинансовите корпоративни предприятия и квазикорпорациите, ако тези посредници, регулиращи пазара, се

считат за институционални единици по смисъла на ЕСС 2010, а ако не са такива — към сектора, към който принадлежи по-голямата единица;

- б) ако участват изключително в изплащането на субсидии:
 - i) по отрасли — към отраслите на непазарната продукция на сектор „Държавно управление“, тъй като само той (освен институциите на Съюза) може да отпуска субсидии съгласно правилата на ЕСС 2010,
 - ii) по сектори — към сектор „Държавно управление“ (вж. предходната точка);
- в) ако участват в изкупуването, продажбата и съхранението на стоки и изплащането на субсидии:
 - i) по отрасли — към браншовата търговия, по отношение на производствените им единици (от типа местни ЕВД), които купуват, продават или съхраняват стоките, и към отраслите на непазарната продукция на сектор „Държавно управление“, заедно с производствените му единици,
 - ii) по сектори — към сектор „Държавно управление“, тъй като само той може да отпуска субсидии. Отнасянето към друг сектор би означавало, че субсидиите, изплатени от посредниците, регулиращи пазара, не представляват повече субсидии по смисъла на ЕСС 2010.

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква ее)

3.069. Последица от стриктното прилагане на критериите за плащане е, че различните субсидии по смисъла на →₁ ЕСС 2010 ← не се появяват в Системата от икономически сметки за селското стопанство, тъй като те се отчитат по отрасли и сектори, на които се отпускат субсидиите. →₂ По-конкретно, ако посредниците, регулиращи пазара, са отнесени към сектор „Държавно управление“, субсидиите, отпуснати на посредниците във връзка с процесите на регулиране на пазара (изкупуване, съхранение и препродажба), се появяват като „Използване“, но също и като „Ресурси“ в сектор „Държавно управление“. ← Следователно субсидиите (т. е. други субсидии за производство) могат да бъдат отпуснати от държавното управление за други негови ведомства.

Е. ДОХОДИ ОТ СОБСТВЕНОСТ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква жж) (адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 4.41 — 4.76)

↓ 138/2004

1. *Определение*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква зз)

3.070. Доходът от собственост е доход, който собственикът на финансов или непроизводствен материален актив получава в замяна на предоставени средства или материален непроизводствен актив на разположение на друга институционална единица (вж. ЕСС 2010, точка 4.41).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква ии)

3.071. Съгласно ЕСС 2010 доходът от собственост се класифицира по следния начин:

- лихви (D.41),
- разпределен доход на корпоративните предприятия (дивиденди и доход на квазикорпорациите, разпределен на собствениците им) (D.42),
- реинвестирана печалба от преки чуждестранни инвестиции (D.43),
- друг доход от инвестиции (D.44): доход от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици (D.441), доход от инвестиции за изплащане във връзка с пенсионни права (D.442), доход от инвестиции за разпределяне на притежателите на дялове в колективни инвестиционни фондове (D.443),
- рента (D.45).

↓ 138/2004 (адаптиран)

3.072. Системата от икономически сметки за селското стопанство се засяга само по отношение на доходите от собственост, отчетени в сметка предприемачески доход (вж. съгласуване на сметки, точки 1.38 – 1.48). Тази сметка включва дохода в приходната част „Ресурси“, получени от единиците в резултат на прякото им участие в производствения процес (опериращ излишък /смесен доход) и получения доход от собственост. В разходната част „Ползване“ се отчита като платим доход от собственост, свързан със селскостопанската дейност (и неразделните неселскостопански вторични дейности). По принцип сметка предприемачески доход може да се изчисли само за институционалните

сектори, въпреки че това може да се направи и за отделен отрасъл, ако определени доходи от собственост се припишат на местните стопански единици по видове дейност.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква йй)

- 3.073. Само три вида доход от собственост могат да са от значение за ИССС: лихви (D.41), рента (D.45) и доход от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици (D.441).

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква кк)

2. *Лихви*

(ЕСС 2010, точки 4.42 — 4.52)

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 3.074. Лихвите са дължими плащания по капиталови кредити. Те включват плащания, които се извършват на предварително определени интервали като процент (фиксиран или не) от стойността на кредита. В Икономическите сметки за селското стопанство лихвите са част от кредитите, отпуснати за посрещане на нуждите на аграрните стопанства (например за придобиване на земя, сгради, машини, моторни превозни средства или друго оборудване, дори ако те се използват за неделими неселскостопански вторични дейности).
- 3.075. Лихвите включват също и плащания, свързани с лизинг на стоки на основния капитал за ползване в селското стопанство (в т. ч. е възможен и лизингът на земя). Само частта от наема (разглеждана като временен кредит, отпуснат от лизингодателя на лизингополучателя), платена от лизингополучателя се включва в лихвените плащания (капиталовата част се отчита във финансовата сметка).
- 3.076. Необходимо е да се отбележи, че условната лихва върху основния капитал на дадено стопанство не се отчита в този раздел; тя се появява като компонент от дохода на селскостопанското предприятие (вж. точка 5.06). По същия начин сумата, която се отчита като дължима лихва, включва лихвени субсидии за селското стопанство.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква лл)

- 3.077. Лихвите за получаване във връзка със селскостопанските дейности на единици, които принадлежат към корпоративни селскостопански предприятия, следва също да се отчитат. Лихвите за получаване от отделните предприятия се изключват от оценката на предприемаческия доход на селскостопанския отрасъл, тъй като е установено, че голяма част от лихвоносните активи не е

свързана със селскостопанската дейност на единиците и е много трудно разграничаването на семейните активи от тези, използвани в производството⁴².

↓ 138/2004 (адаптиран)

3.078. Лихвите се отчитат в съответствие с принципа на начисляване, т. е. като начислена лихва (а не като платена лихва).

↓ 909/2006, чл. 1 и
Приложение I, точка 5
(адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква мм)

3.079. Тъй като стойността на услугите, предоставяни от финансови посредници, се разпределят между различни клиенти, действителните плащания на лихви или приходи от лихви към или от финансовите посредници е необходимо да се коригират, за да се елиминират разликите между лихвените проценти, които са косвените такси на финансовите посредници. Разчетната стойност на тези разходи трябва да се извади от лихвите, плащани от кредитополучателите на финансовите посредници и да се прибави към лихвите, получавани от вложителите. →₁ Разходите се считат за възнаграждение за услугите, предоставяни от финансовите посредници на техните клиенти, а не като плащане на лихви (вж. точка 2.108.1 и точка 2.109, буква и); (ЕСС 2010, точка 4.51). ←

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква нн) (адаптиран)

3. Рента (на земя и подпочвени активи)
(ЕСС 2010, точки 4.72 — 4.76)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква оо)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква пп)
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

3.080. →₁ Рентата съответства на извършените плащания в полза на собственика на непроизведените материални активи (земя и подпочвени активи) в замяна на предоставянето на тези активи на други единици. ← В Системата от сметки за

⁴² Лихвите за получаване съответстват на „Други сметки за получаване“ (F.8) във финансовата сметка.

селското стопанство тази позиция съответства основно на аренда върху земята, платена от наемателите на нейните собственици⁴³.

- 3.081. Ако собственикът плаща данъци или такси, пряко свързани със селскостопанската дейност (данък върху собствеността, разходи за поддръжка на земята и др.), наемите, които подлежат на отчитане следва да се намалят със съответната сума. Тези разходи се отчитат като други данъци върху производството (в случая с данъка върху собствеността) или междинно потребление (в случая с поддръжката на земята).
- 3.082. Арендата на земята не включва наема на сгради и жилища, разположени върху нея; тези наеми се разглеждат като плащане за пазарна услуга, предоставена от собственика на наемателя на сградата или жилищата и следва да се отчитат по сметките като междинно потребление на услуги или като разходи за крайно потребление (сметки на домакинствата) в зависимост от вида на наемната единица. Ако не съществува обективна причина, въз основа на която плащането да се разграничи между аренда на земя и наем на сгради върху земята, цялата сума се отчита като аренда на земя. ➔₂ Това правило представлява адаптирана версия на препоръката на ЕСС (вж. ЕСС 2010, точка 4.73) ➔₃⁴⁴ ←. ←
- 3.083. Арендата на земята следва да се отчита в този раздел, независимо от това дали земята е взета под аренда за по-малко или повече от една година.
- 3.084. Наемите не включват:
- наемната цена на жилищата в тези сгради; това е възнаграждение за пазарна услуга, което е компонент от личното потребление (т. е. наемателите плащат наем от техния нетен остатъчен доход);
 - наемите, платени за професионално използване на нежилищни сгради (вж. точка 2.109, буква а));
 - амортизацията на сградите;
 - разходите за текуща поддръжка на сградите (вж. точка 2.106);
 - данъка върху собствеността (вж. точка 3.048, буква а));
 - разходите, свързани със застраховането на сградите (вж. точка 2.109, буква ж)).
- 3.085. В случай на използване на земята и сградите от собственика не е необходимо да се отчитат условни наеми. Наемите, които съответстват на непроизведени нематериални активи, като активи от патенти и права върху производството (квоти за мляко), следва да се отчитат като междинно потребление (вж. точка 2.109, буква н)).

⁴³ Следва да се отбележи, че получените наеми не съответстват на Икономическите сметки за селското стопанство поради прилагането на концепцията за селскостопанския отрасъл (вж. точка 1.44).

⁴⁴ В съответствие с ➔₃ ЕСС 2010 ← цялата сума следва да се отчете като аренда на земя, ако се смята, че стойността на земята е по-висока от тази на сградата, и като наем на сградите в обратния случай.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква рр)

4. *Доход от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици (не е обхванат от ИССС)*

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква сс)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква тт)

3.086. →₁ Доходът от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици съответства на общите първични доходи, получени от инвестирането на застрахователни технически резерви и пенсионни фондове (вж. ЕСС 2010, точка 4.68). ← Тези технически резерви се разглеждат като активи, принадлежащи на застрахования. →₂ ЕСС 2010 ← предвижда изчисляването на предприемаческия доход да включва (като ресурс) получените доходи от инвестирането на застрахователни технически резерви. Доходите са на застрахования, тъй като доходите от собствеността са на държателите на полицата. Последният се разглежда като обратно платен на застрахователното предприятие във формата на допълнителни премии, тъй като на практика доходът се задържа от тях (вж. →₂ ЕСС 2010 ←, точка 4.69).

3.087. →₃ Доходът от инвестиции за разпределяне на притежателите на застрахователни полици не е обхванат от ИССС. ← По същество, за да бъде показателно, измерването на дохода на селскостопанската дейност следва:

- да включва всички потоци, свързани със застраховането, различно от животозастраховането (стойност на услугата, доходи на държателите на застрахователни полици, нетни премии и вземания): в този случай измереният доход се появява след описание на всички транзакции по редистрибуцията (между държателите на застрахователни полици и застрахователни предприятия и между периодите), свързани със застраховане, различно от животозастраховане, или
- да взима предвид само стойността на услугата (която е придобита от застрахователно предприятие) (вж. точка 2.109, буква ж)): в този случай измереният доход се появява преди описанието на всички тези транзакции по редистрибуция.

В Икономическите сметки за селското стопанство се предпочита второто решение.

Ж. ТРАНСФЕРИ НА КАПИТАЛ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква уу)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 4.145 — 4.167)

↓ 138/2004 (адаптиран)

3.088. Единствените трансфери на капитал, отчетени в Икономическите сметки за селското стопанство са вземанията по капиталовите трансфери, т.е. инвестиционни субсидии и други трансфери. Тези транзакции се отчитат в капиталовата сметка (вж. точки 1.41 и 1.48).

1. *Инвестиционни субсидии*

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква фф) (адаптиран)

3.089. Инвестиционните субсидии са капиталови трансфери в брой или в натура, извършвани от сектор „Държавно управление“ или от сектор „Останал свят“ към други резидентни или нерезидентни институционални единици, за финансиране изцяло или частично на разходите им за придобиване на дълготрайни средства за производство (вж. ЕСС 2010, точка 4.152). Инвестиционните субсидии от сектор „Останал свят“ включват субсидиите, пряко отпуснати от институциите на Съюза чрез Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква хх)

3.090. Лихвените субсидии не се включват в позицията на инвестиционните транзакции (вж. точка 3.064), дори ако те са насочени за улесняване на тези транзакции. Необходимо е да се има предвид обаче, че ако субсидията е отпусната не само за финансиране погасяването на дълг, но и за лихвени плащания по капитала, и ако разграничаването на тези два компонента е невъзможно, то тогава цялата субсидия се отчита като инвестиционна.

3.091. →₁ Най-съществените видове други субсидии, отпускани от ЕФГЗ, ЕЗФРСР, и инвестиционните субсидии за селското стопанство са: ←

- субсидии за възстановяване и обновяване на овощни градини и лозя, доколкото те подлежат на презасаждане (вж. точка 3.067),
- погасяване на заемите, сключени от производствените единици за финансиране на техните инвестиции за сметка на държавното управление,
- начални субсидии, отпускани за млади фермери за финансиране придобиването на активи.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква цц) (адаптиран)

3.092. Инвестиционните субсидии в брой се записват в момента, в който стават дължими. Инвестиционните субсидии в натура се записват при прехвърлянето на собствеността върху актива (вж. ЕСС 2010, точка 4.162).

↓ 138/2004

2. Други трансфери на капитал

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква чч)

3.093. Другите капиталови трансфери включват трансферите, различни от инвестиционни субсидии и данъци върху капитала, които сами по себе си не преразпределят доход, но преразпределят спестявания или богатство между различни сектори или подсектори на икономиката или сектор „Останал свят“. Те могат да се извършват в брой или в натура (случаите на поемане или анулиране на дълг) и представляват доброволни трансфери на богатство (ЕСС 2010, точка 4.164).

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6, буква
шш)

3.094. Други трансфери на капитал се различават от инвестиционните субсидии в два аспекта:

- само държавното управление може да отпуска инвестиционни субсидии, докато всички институционални единици могат да извършват други трансфери на капитал,
- инвестиционните субсидии се ограничават до плащания, свързани с придобиването на дълготраен актив, докато другите трансфери на капитал могат да бъдат свързани с всяка форма на трансфер на спестявания или на активи между структурните единици.

3.095. Другите капиталови трансфери могат да бъдат във формата на компенсация от държавното управление или от чужбина на собствениците на капиталови стоки, които са унищожени в резултат на военни действия или природни бедствия като наводнения и др. →₁ Те също включват трансферите от сектор „Държавно управление“ за покриване на загуби, натрупани в продължение на няколко финансови години, или извънредни загуби по причини извън контрола на предприятието (вж. ЕСС 2010, точка 4.165). ←

↓ 2019/280, чл. 1 и Приложение I, точка 6, буква щц) (адаптиран)
--

3.096. В селското стопанство другите капиталови трансфери включват:

- субсидии за окончателно преустановяване на отглеждането на овощни градини или лозя,
- субсидии за преустановяване или намаляване на производството на мляко (доколкото те по някакъв начин пряко или косвено засягат стойността на квотите),
- компенсация за извънредни загуби и загуби поради катастрофални събития на дълготрайните средства за производство, използвани в производството на селскостопански стоки (например животни и оборудване) (вж. точки 2.045 и 3.067),
- начални субсидии за млади земеделски стопани с цел, различна от финансиране придобиването на активи,
- субсидии, за да се компенсира намаляването на стойността на активите или за да се намалят дълговете,
- плащания на големи суми като компенсация за щети или наранявания, които не са покрити от застрахователни полици (с изключение на плащанията от сектор „Държавно управление“ или от сектор „Останал свят“, описани в ЕСС 2010, точка 4.165, буква а), по силата на съдебни решения или уредени по извънсъдебен ред, например компенсация за щети, причинени от големи експлозии, нефтени разливи и др. (ЕСС 2010, 4.165, буква з).

↓ 138/2004

3.097. Другите трансфери на капитал се отчитат при извършване на плащането (и в случай на трансфери в натура, когато собствеността върху актива се прехвърля или когато дългът се заличава от кредитора).

3. ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВЕН КАПИТАЛ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква ааа) (адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, точки 3.139 — 3.145)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 6,
буква ббб)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 7
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)

- 3.098. Прогнозируемостта на износване, повреждане и морално остаряване на стоките на основния капитал през отчетния период представлява разход, който е косвен до замяната на това основно средство чрез придобиване на ново. Износването, повреждането и остаряването се измерват чрез степента на потребление на основен капитал. Включването му в частта „Ползване“ в производствената сметка позволява разходите по формирането на основен капитал да се разпределят през целия период на използване.
- 3.099. Ако животът на средството за производство е по-дълъг от една година, потреблението на основен капитал представлява стойността на използвания в производствения процес основен капитал през отчетния период след нормалното му износване, повреждане и морално остаряване⁴⁵. В случай обаче че продължителността на използваните средства имат живот, по-кратък от една година, то износването и повреждането се отчитат като междинно потребление.
- 3.100. Всички стоки на основния капитал (т.е. продукти) са предмет на потребление на основен капитал (независимо че в дадени случаи се изисква определена гъвкавост; вж. точка 3.105). Това включва материални и нематериални дълготрайни активи, подобрения на непроизведените активи и разходите, свързани с трансфер на собственост. Потреблението на основен капитал не се изчислява за запасите, за текущата дейност, както и за непроизведените активи като земя, подземни залежи и патентовани активи.
- 3.101. Потреблението на основен капитал е само един от компонентите в изменението на стойността на активите (заедно с бруто образуване на основен капитал, други изменения в обема и номиналната стойност на приходите (след приспадане на загубите); вж. точка 2.134). Необходимо е да се отбележи, че потреблението на основен капитал не включва другите изменения в обема на активите (различни от тези по бруто образуване на основен капитал):
- извънредни загуби в резултат на природни бедствия (земетресения, войни, епидемии и др.),

⁴⁵ Включително провизии за загуби от стоки на основния капитал в резултат на инцидентни щети, срещу които може да се направи застраховка. Стойността на тези провизии следва да се отчита като стойност на нетните премии, платени за застраховане на стоки на основния капитал.

- непрогнозируемо морално остаряване, което представлява разликата между заделените провизии за нормалното износване и повреждане при потреблението на основен капитал, както и за случайни събития, предизвикващи по-голяма амортизация от отчетената на базата на прогнозираното потребление на основен капитал,
 - промени в класификацията на дълготрайните активи, т. е. промени в начина на използването им, каквито са случаите с обработваемата земя или сградите, които се реконструират за лично ползване или за различни от предназначението им дейности.
- 3.102. Потреблението на основен капитал (което следва да се разграничава от изчислените за фискални цели амортизации, които се появяват в отчетите на фирмите) е необходимо да се оценява на базата на запасите от стоки на основния капитал и (средния) предполагаем живот на различните категории стоки. Ако не съществува информация за стоковите запаси на основния капитал, препоръчва се те да бъдат оценени по метода на безсрочните запаси и да се изчисли цената им на придобиване през референтния период (т. е. възстановимата стойност на активите през референтната година, не на база на историческите стойности). Възстановимата стойност се установява посредством цените, които собствениците трябва да платят през даден референтен период, за да заменят една стока на основния капитал с нова, която е сходна в най-голяма степен по характеристики със старата. За точната оценка на нетния вътрешен продукт е необходимо да се процедира по гореспоменатия начин.
- 3.103. Потреблението на основен капитал се изчислява чрез прилагането на линейния метод за амортизация, т. е. чрез равномерното разпределяне на стойността на дадената стока от основния капитал за периода, през който е използвана. Степента на амортизация се определя по формулата $100/n$, където „ n “ е предполагаемият живот на тази категория стоки в години („ n “ може да варира като времето за различните страни). В някои случаи степента на амортизация може да бъде геометрична. С оглед използването на текущата възстановима цена и фиксираната норма на потребление на основен капитал, потреблението на основен капитал се променя през различните години, освен ако покупателните цени не останат непроменени през целия нормален жизнен период на актива.
- 3.104. Потреблението на основен капитал във формата на разходи, свързани с трансфера на собственост от произведени материални и нематериални активи, се изчислява въз основа на средния жизнен период, който като правило се залага за една година.
- 3.105. Потреблението на основен капитал във формата на животни съответства на очаквания спад на производителността на животните, ако те се използват за производствени цели (мляко, вълна и др.), което се отразява на бъдещите приходи, реализуеми от тези животни. Тъй като стойността на приходите от производителните животни намалява с времето, то тези животни ще се превърнат в обект на потребление на основен капитал. Като се имат предвид обаче трудностите, свързани с практическото изчисляване на потреблението на основен капитал за този вид актив, бе решено, че потреблението на основен капитал за производителните животни не е необходимо да се изчислява.

Решението да се изключат животните от тази оценка се базира върху следните фактори:

- амортизацията по отношение на производителността и икономическата стойност е свързана с възрастта, но не е нейна пряка, регулярна и непрекъсната функция, какъвто иначе безусловно е случаят с амортизациите,
- изтеглянето на животни от производителното стадо може да се дължи на икономическите условия (промените в цените на закланите животни и цените на храните за животни и др.).

3.106. Независимо че тези фактори не са пречка за изчисляване на потреблението на основен капитал за добитъка, те усложняват в голяма степен изчисленията по отношение на точното определяне на средния жизнен период и степента на потребление на основен капитал. В противен случай би се нарушила последователността между прогнозната и действителната средна амортизация на животните. ➔ Разглеждането по този начин гарантира съвместимостта между ИССС и ЕСС 2010 (вж. ЕСС 2010, точка 3.140) и микроикономическите сметки в мрежата от счетоводни данни за селското стопанство, и показва необходимостта от разграничаване на животните, които имат характера на дълготрайни средства за производство, от тези с характера на запаси. ←

IV. РАЗХОД ЗА ТРУД В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

4.01. Заетостта в селското стопанство включва както наетите, така и самонаетите лица, като осигурява трудови ресурси (за които се заплаща трудово възнаграждение и такива, за които не се заплаща) за резидентните единици, които извършват характерни дейности (селскостопанска и неразделна неселскостопанска вторична дейност) за селскостопанския отрасъл, включен в Икономическите сметки за селското стопанство.

Всички лица, достигнали пенсионна възраст, които продължават да работят, се включват в заетостта на селското стопанство.

Не се включват лицата, които не са достигнали пълнолетие.

4.02. Наетите се определят като лица, които на основата на договор работят за резидентна институционална единица (която е селскостопанска) и получават възнаграждение (отчетено като компенсация на наетите, вж. раздел В, глава III). Трудовите ресурси, осигурени от наетите, се наричат трудови ресурси, за които се заплаща възнаграждение. Като правило трудът на работници от несемейните стопанства се класифицира като разход на труд, за който се заплаща възнаграждение. Когато селскостопанската единица е организирана като конвенционална фирма (вж. точка 5.09), всички използвани трудови ресурси се класифицират като разход на труд, за който се заплаща възнаграждение.

4.03. Самонаетите лица се определят като лица, които са еднолични собственици или съсобственици на некорпоративни предприятия, в които работят. Трудовите ресурси, осигурени от самонаетите лица представляват разход на труд, за който не се заплаща възнаграждение. Членовете на семейството на собственика, които не получават компенсация, определена и изчислена в съответствие с реално извършената работа, се класифицират като самонаетите лица.

- 4.04. В случаите на специални фирми (вж. раздел Б, глава V) разходът на труд се разглежда по начин, подобен на некорпоративните предприятия (еднолични търговци). Директорите/акционерите участват в разпределянето на смесения доход на единицата (разход на труд, за който не се заплаща възнаграждение), докато наетите от тях работници получават възнаграждение (разход на труд, за който се заплаща възнаграждение).
- 4.05. Общият брой отработени часове представлява съвкупността от действителния брой отработени от наетия или самонаетия часове за резидентната селскостопанска единица през отчетния период.
- 4.06. ➔₂ Описание на това какво включва и изключва понятието „общо отработени часове“ може да се намери в ЕСС 2010 (точки 11.27 и 11.28). ⬅ Общият брой отработени часове не включва работата, извършена за личното домакинство на собственика или директора.
- 4.07. Годишните работни единици (AWUs) се определят като заетост равна на тази на пълно работно време (съответстваща на броя на часовете при работа на пълно работно време), т. е. общият брой отработени часове, разделен на средния годишен брой отработени часове на работните места на пълно работно време в рамките на конкретната икономическа територия.
- 4.08. Едно лице не може да представлява повече от една годишна работна единица. Това ограничение важи, дори ако някой отработва в селскостопанския отрасъл повече, отколкото са определените за пълно работно време часове.
- 4.09. Влагането на труд в селското стопанство от лица, които работят по-малко от определените за пълно работно време часове се изчислява като коефициент от броя на действително отработените часове (за седмица или за година) и броя на действително отработените часове при пълно работно време.
- 4.10. Не е задължително броят на действително отработените часове при пълно работно време да бъде еднакъв за всички категории труд. Възможно е броят на часовете, които представляват пълно работно време за самонаетите лица да е по-голям от този, необходим за наетите. В последния случай максималният брой часове на работа се определя в договора.
- 4.11. Броят на отработените от едно лице часове не бива да се коригира с коефициент за възраст (т.е. под 16 и над 65 години) или пол. Необходимо е да се прилага принципът за равнопоставеност. „Пълното работно време“ се определя като брой отработени часове, а не като оценка на обема и/или качеството на свършената работа.
- 4.12. Ако не съществуват причини за избор на алтернативни източници, годишната работна единица, която представлява работа на пълно работно време в селското стопанство, трябва да се базира на действащото в отчетите на ☒ Съюза ☒ определение за структурата на селскостопанските единици в съответствие с което минималният брой необходими часове се определя от националното трудовото законодателство. Ако разпоредбите не регламентират годишния брой на часовете, за минимум следва да се вземат 1800 часа (225 работни дни в годината по осем часа дневно).

V. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДОХОДА В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

- 5.01. Една от главните цели на Системата от икономически сметки за селското стопанство е измерването дохода на селското стопанство и измененията в него.

А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДА И БАЛАНСИРАЩИТЕ ПОЗИЦИИ

- 5.02. Доходът може да се определи като максимален обем, който получателят може да си позволи да използва за потребление за даден период без да намалява обема на активите си. Доходът може да бъде определен и като общ размер на потреблението и изменението на стойността на активите за определен период при всички други равни условия, тъй като той представлява това, което би могло да бъде използвано за потребление. Направеното в ➔₃ ЕСС 2010 ◀ разграничение между текущите сметки и капиталовата сметка позволява установяването на максимално възможното потребление чрез измерване на потреблението и икономите по текущите сметки, както и чрез измерване измененията в стойността на активите в капиталовата сметка.
- 5.03. Съгласуването на сметките (вж. точка 1.43) на селскостопанския отрасъл позволява да се изчислят три балансиращи позиции, които могат да се използват като агрегат на дохода за селското стопанство: нетна добавена стойност, нетен опериращ излишък (нетен смесен доход) и нетен предприемачески доход. Отношенията между тези позиции изглеждат по следния начин:

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 8, буква а)

Сметка „Производство“			Сметка „Формиране на дохода“			Сметка „Предприемачески доход“		
P.1		Продукция	B.1n		Нетна добавена стойност	B.2n B.3n		Нетен опериращ излишък/нетен смесен доход
P.2	–	Междинно потребление	D.1	–	Компенсация на наетите лица	D.41	+	Лихви за получаване ⁴⁶
P.51c	–	Потребление на основен капитал	D.29	–	Други данъци върху производството	D.41	–	Дължими лихви
			D.39	+	Други субсидии върху производството	D.45	–	Платена рента
B.1n	=	Нетна добавена стойност	B.2n B.3n	=	Нетен опериращ излишък/нетен смесен доход	B.4n	=	Нетен предприемачески доход
D.29	–	Други данъци върху производството						

⁴⁶

Само получените лихви от селскостопанските единици, които са под формата на дружества.

D.39	+	Други субсидии върху производството						
	=	Нетна добавена стойност по фактор цена/фактор доход						

↓ 138/2004 (адаптиран)

- 5.04. Нетната добавена стойност на отрасъла измерва стойността, създадена от всички стопански единици по видове дейност след потреблението на основен капитал. Като се има предвид, че продукцията се оценява по базисни цени, а междинното потребление — по покупателни цени, нетната добавена стойност включва субсидии за продукцията, намалени с данъците върху продукцията. Нетната добавена стойност по фактор цена (определена като нетната добавена стойност по базисни цени, намалена с другите данъци върху производството плюс други субсидии за производството) измерва възнаграждението на всички фактори на производството (земя, капитал, труд) и може да бъде наречено с термина „фактор доход“, тъй като то представлява цялата стойност, формирана от една единица ангажирана в дадена производствена дейност.
- 5.05. Нетният опериращ излишък измерва доходността от земята, капитала и разхода на труд, за който не се заплаща възнаграждение. Това е салдото на сметка Формиране на дохода, която показва разпределението на дохода между факторите на производство и сектора на държавното управление. Нетната добавена стойност и нетният опериращ излишък се изчисляват за отраслите.
- 5.06. Нетният предприемачески доход, получен в резултат на прибавянето на получените лихви от селскостопанските единици, организирани като фирми към нетния опериращ излишък и след приспадане на наемите (т. е. наеми за ферми и земя) измерва компенсацията за разход на труд, за който не се заплаща възнаграждение, възнаграждението от земята, която е собственост на агроединиците и дохода от използването на капитала. Това наподобява концепцията на корпоративното счетоводство за отчитане на текущата печалба преди разпределянето и облагането на доходите с данъци. Независимо че предприемаческият доход не винаги се изчислява за отделните отрасли, за селскостопанския може да се изчисли, тъй като е възможно да се определи частта от лихвите и наемите, свързани изключително със селскостопанската дейност (и с вторичните неселскостопански дейности).
- 5.07. В случая с едноличното предприемачество предприемаческият доход представлява от една страна компенсация за работата, извършена от селскостопанския собственик (и от членовете на семейството, на които не се заплаща възнаграждение), и от друга, доходът, който остава в предприятието

без тези два компонента да могат да се разделят (терминът „собственик“ както е използван в този текст включва всички лица, които се занимават с еднолично предприемачество в отрасъла). Поради това този доход се нарича смесен. Подобно на други отрасли обаче селскостопанският отрасъл включва производствени единици, които принадлежат към различни видове институционални единици: фирми и еднолични предприемачи. Между предприемаческия доход, формиран от едноличния предприемач и този от единици, организирани като фирми съществува значителна разлика. В последния случай той представлява „прав“ предприемачески доход, тъй като изключва доходи от труд (компенсацията за работа следва да се разглежда като компенсация за платен труд, ако той е свързан с административния персонал и акционерите на фирмата).

- 5.08. Необходимо е да се има предвид, че агрегатите на дохода, получени като балансиращи позиции при съгласуване на сметките на отрасъла, не са показатели за общия или разполагаемия доход на наетите в селското стопанство домакинства, тъй като последните освен чисто селскостопански доходи могат да имат и доходи от други източници (от неаграрна дейност, възнаграждение, социални помощи, доходи от собственост). С други думи, селскостопанският доход не трябва да се разглежда като доход на фермерите. Нещо повече, този показател за дохода се свързва с дохода, формиран от селскостопанска дейност (както и неделимите неселскостопански вторични дейности) през даден отчетен период, дори и ако в определени случаи съответните приходи не са получени до по-късна дата. Поради това този доход не представлява действително полученият по време на самия отчетен период доход.

Б. РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДОХОДА НА ЕДИНИЦИТЕ, ОРГАНИЗИРАНИ НА КОРПОРАТИВНА ОСНОВА

- 5.09. Едноличните предприемачи (или семейни стопанства) са най-често срещаната форма на селскостопански единици в Съюза. Някои селскостопански производителни единици обаче могат да бъдат организирани на корпоративна основа и да приемат формата на конвенционална фирма (т. е. организационната им структура е подобна на тази на фирмите от другите сектори на икономиката) или на фирма със специфични характеристики (като например, когато фермери, които по причини, свързани с данъчното облагане, създават специфична отделна фирма за търговската част от стопанската си дейност, или група от фермери, които формират асоциация с цел окрупняване на обработваемите земи в рамките на определени видове кооперативи).
- 5.10. Нетният предприемачески доход на селскостопанския отрасъл се състои от следните три компонента:
- „смесен“ предприемачески доход на едноличните предприемачески единици (некорпоративни предприятия),
 - „прав“ (чист) предприемачески доход на „конвенционалните“ фирми,
 - „смесен“ предприемачески доход на фирмите, специфични за селскостопанския отрасъл.

Тези три компонента са показани в графиката в точка 5.11.

- 5.11. „Правият“ предприемачески доход задължително изключва компенсациите на наетите, както и наемите, платени преди разпределянето на печалбите. За

повечето специфични за селското стопанство фирми обаче е трудно да разграничат възнагражденията за акционерите (за земята и разхода на труд) от разпределянето на печалбата. Поради тази причина се препоръчва критерий за измерване на селскостопанския предприемачески доход да бъде „смесеният“ доход за този тип селскостопански единици, т. е. да включва компенсацията на акционерите за извършената работа, както и наемите. Затова възнагражденията и наемите не бива да се приспадат от при изчисляване на предприемаческия доход при този специфичен вид фирми. За изчисляване на предприемаческия доход те се приравняват към групата на едноличните предприемачи. От друга страна, в случаите на конвенционалните фирми е необходимо ясно разграничаване между възнаграждението и разпределянето на печалбата.

В. ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ ЗА ДОХОД В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

5.12. Трите показателя за доход могат да бъдат описани по следния начин:

- показател А: индекс на реалния доход на факторите в селското стопанство за годишна работна единица.

Този критерий за измерване съответства на реалната нетна стойност по фактор цена на селското стопанство за общия размер годишни работни единици⁴⁷ ;

- показател Б: индекс на реалния нетен предприемачески доход в селското стопанство за годишна работна единица, за която не се заплаща трудово възнаграждение.

⁴⁷

За да се вземат предвид временната и сезонната работа, заетостта в селското стопанство или промените, свързани с нея, се измерват в годишни работни единици (виж. глава IV за повече подробности). Разграничават се годишните работни единици, на които не се заплаща възнаграждение и на такива, на които се заплаща, като заедно те формират общия размер годишни работни единици.

Този показател показва измененията в нетния предприемачески доход за определен период от време за една годишна работна единица, на която не се плаща трудово възнаграждение. Превърнат в индекс за всяка страна членка, той осигурява по-скоро информация за тенденциите, отколкото за равнището на дохода. Този показател е най-полезен за страните, в които селското стопанство е организирано във формата на еднолични предприемачи. От друга страна, като се има предвид съществуването на „конвенционални“ фирми, които формират предприемачески доход изключително с платен труд, показателят Б е надценен в сравнение с индивидуалния доход. Ако съотношенията на „конвенционалните“ компании силно се различават, този недостатък може да затрудни съпоставянето на равнищата на доход между държавите членки;

- индикатор В: нетен предприемачески доход в селското стопанство.

Този агрегат на дохода се представя като абсолютна стойност⁴⁸ (или във формата на индекс в реално изражение). Той позволява съпоставимостта във времето на дохода в селското стопанство между държавите членки.

Г. АГРЕГИРАНЕ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ ЗА ДОХОД ЗА СЪЮЗА

- 5.13. Индексите и темповете на изменение за Съюза като цяло могат да се изчислят като средно претеглени от националните индекси или от темповете на изменение, или директно на основата на агрегатите на ЕС, получени чрез превръщането на националните данни в евро или стандарти на покупателната способност (PPS). И в двата случая е необходимо да се избере базова година; това е годината, използвана за определяне на дяловете, включени от различните държави-членки в изчисляването на средните за ☒ Съюза ☒ обеми, или годината, за която са използвани валутните курсове за изчисляване на агрегатите.
- 5.14. Малко по-различни методи и различни базови години се използват в зависимост от това дали изчисленията се разглеждат като анализ на краткосрочните тенденции (промените в годината „n“ в сравнение с „n-1“) или на дългосрочните тенденции (като правило от 1980 г. до годината n).
- 5.15. За анализ на краткосрочните тенденции, темповете на изменение на показателите за доход (както в номинално, така и в реално изражение) в Съюза за годината n в сравнение с годината n-1 се изчисляват като среднопретеглени на съответните темпове на изменение в държавите членки, като коефициентите за тегло се изчисляват на базата на агрегатите за доход за годината n-1, превърнати в евро по валутните курсове за годината n-1; естествено, тези коефициенти са специфични за всеки агрегат. Този метод на базата на годината n-1 се оказва най-подходящ за краткосрочен анализ и е един от най-често употребяваните от държавите членки.

⁴⁸

Този измерител на дохода съответства на предишния измерител „нетен доход от семейна селскостопанска дейност“ за еднолични предприемачи.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 8, буква б)
(адаптиран)

- 5.16. За анализ на дългосрочните тенденции индексите и темповете на изменение на показателите за дохода в Съюза се изчисляват на основата на агрегатите на ЕС, изразени в евро по фиксирани валутни курсове: за стойностите в реално изражение (т. е. след приспадане на ефекта на средното нарастване на цените) използваните дефлатори са също на фиксирана годишна база.
-

↓ 138/2004 (адаптиран)

Д. ДЕФЛАЦИЯ НА ПОКАЗАТЕЛИТЕ ЗА ДОХОД

- 5.17. За всяка държава-членка индексите и измененията на стойностите на показателите за доход в реално изражение се получават чрез дефлация на съответните номинални данни с абсолютния ценови индекс на БВП.
- 5.18. Такива важни фактори като надеждност и съпоставимост са двата аргумента в полза на прилагането на този дефлатор. Абсолютният ценови индекс на БВП е общ ценови показател за всички стоки, продукти и услуги в икономиката. Ценовият индекс на националното крайно използване се разглежда като дефлатор. За разлика от ценовия индекс на БВП, той отчита директно ефекта на външната търговия, и поради това отразява по-бързо и по-ясно промените в цените на вноса (напр. движението в цените на енергоносителите). Независимо от това за запазване съпоставимостта с другите статистически отчети, изготвяни от Европейската комисия, бе взето решение да не се въвежда нов дефлатор.
- 5.19. Реалните агрегати на дохода за Съюза като цяло се получават при първото дефлиране на номиналните стойности (по текущи цени), отчетени от отделните държави членки, които прилагат абсолютния ценови индекс на БВП, след което се конвертират в евро (при валутните курсове от 1995 г. за дългосрочните анализи и по тези за годината n-1 за краткосрочните тенденции, както е отбелязано по-горе). Резултатите се сумират, така че да се получат реални стойности за Съюза. Именно на основата на тези агрегати (в реално изражение) се изчисляват индексите и темповете на изменение за Съюза, което означава, че „дефлатор на Съюза“ никога не се включва пряко.

VI. ОЦЕНКА НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

A. МЕРКИ ЗА ЦЕНИ И ОБЕМИ

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква а)
(адаптиран)

(вж. ЕСС 2010, глава 10)

↓ 138/2004 (адаптиран)
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква б)
→₂ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 1, буква а)
→₃ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква в)
→₄ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква г)

- 6.01. За целите на икономическия анализ при разглеждане на промените в стойностите е необходимо да се разграничават промените в стойностите поради промяна в обема, както и тези в резултат на промени в цената. →₁ В ЕСС 2010 (точки 10.13 — 10.23) е показано ясно, че компонентът за цените следва да включва само промените, свързани с цените, и че всички други промени се включват в компонента за обема. ← По този начин разликите в качеството на продуктите (физическите характеристики, видове обекти за продажба на дребно и др.) се взимат под внимание като промени в обема, а не в цените.
- 6.02. За много стоки и услуги съществуват различия в качеството. →₂ ЕСС 2010 ← определя няколко фактора, които предизвикват различия в качеството, но най-важният за Икономическите сметки за селското стопанство е този, свързан с физическите характеристики. С това се приема, че в определението на даден продукт може да има физически различия, което означава, че физическите единици (например един тон) не са еднакви в икономически смисъл. Като пример за това може да се посочат два тона зърно, продадено в две последователни години. Цялото продадено зърно през първата година е с качество годно за производство на брашно, докато през втората година по-малко от половината е подходящо за тази цел, а останалото се продава за фураж. Това означава, че средното качество на зърното се е понижило. →₃ Другата важна за ИССС разлика в качеството е при промяна в продажбата на продукта на пазари с различни цени, например на вътрешния и външния, за промишлени нужди и за индивидуално потребление (вж. ЕСС 2010, точки 10.13 — 10.18). ←
- 6.03. При показателите за обем и цена, използвани за обобщаване на данните по постоянни цени, е необходимо да се вземат предвид и промените в качеството. Поради тази причина се препоръчва работата да се извършва много прецизно за максимално доближаване и постигане на възможно най-пълна хомогенност

на основните продукти. Ако тези продукти са напълно еднородни, то промените в обема могат да се оценяват като промени в количеството.

- 6.04. Често пъти обаче наличната статистическа информация е в по-общ вид, и на това ниво степента на хомогенност на продуктите не може да бъде точно установена. ➔₄ В този случай ЕСС 2010 (точка 10.32) препоръчва дефлиране на стойността за текущата година с подходящ ценови индекс за оценка на промените в обема (ЕСС 2010, точка 10.01). ←
- 6.05. Степента на подробност, за която използваният индекс се приема за индекс на основните продукти (продуктите под наблюдение се считат за еднородни), се нарича основно ниво на обобщаване. В Икономическите сметки за селското стопанство основното ниво на обобщаване съответства най-малко на раздробената в най-голяма степен номенклатура на продуктите в рамките на трансмисионната таблица. По-висока степен на раздробеност обаче се препоръчва при изчисляването на ценовите индекси.
- 6.06. За всеки агрегат от стоки и услуги, показани в сметките, измерителите на цената и количеството се съставят така, че:

индексът на стойността = индекса на цената × индекса на обема

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква д)
(адаптиран)

Това означава, че всяка промяна в стойността на даден поток трябва да бъде отнесена или към промяна в цената, или към промяна в обема, или да бъде разглеждана като съчетание от двете (вж. ЕСС 2010, точка 10.12).

↓ 138/2004

- 6.07 Систематичната разбивка на измененията на текущата стойност по компоненти „изменения в цените“ и „изменения в обема“ се ограничава до потоците, представляващи трансакции със стоки и услуги и до елементите, включени в оценката на тези трансакции (продукция, междинно потребление, потребление на основен капитал, брутна добавена стойност, нетна добавена стойност, бруто образуване на основен капитал, изменение на запасите, данъци субсидии върху продукцията).

Б. ПРИНЦИПИ И МЕТОДИ ЗА СЪСТАВЯНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО ПО ПОСТОЯННИ ЦЕНИ

1. Избор на формулата на индекса

↓ 138/2004
➔₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква ж)

- 6.08. ➔₁ В съответствие с ЕСС 2010 (точка 10.20) в ИССС измененията в обема на производството се измерват с индексите от типа на Ласпер, а измененията в цените — с индексите от типа на Пааше. ←

Формулата на индекса на Ласпер за обем на производството е следната:

$$L(q) = \frac{\sum p_0 q_n}{\sum p_0 q_0} = \frac{\sum p_0 q_0 \frac{q_n}{q_0}}{\sum p_0 q_0} = \frac{\sum V_0 \frac{q_n}{q_0}}{\sum V_0}$$

Формулата на ценовия индекс на Пааше е следната:

$$P(p) = \frac{\sum q_n p_n}{\sum q_n p_0} = \frac{\sum p_0 q_n \frac{p_n}{p_0}}{\sum p_0 q_n}$$

За всеки основен продукт:

—	p_0	:	е цената, отчетена през базовата година 0;
—	p_n	:	е цената, отчетена през годината n;
—	q_0	:	е обемът, отчетен през базовата година 0;
—	q_n	:	е обемът, отчетен през базовата година n;
—	V_0	:	е стойността, отчетена през базовата година 0 ($V_0 = p_0 q_0$).

2. Базова година

- 6.09. Промените в обема на производството се измерват като се прилагат индексите от типа Ласпер: поради това промените в обема на основните динамични редове са претеглени по стойност за базовата година. Измененията в цената при прилагане на индекса на Пааше: поради това промените в цените на основните динамични редове са претеглени със стойността за текущата година по цени за базовата година.
- 6.10. Базовата година е годината, от която се използват цените за изготвянето на схемата на теглата.
- 6.11. Най-прецизният начин за измерване на промените в обема на производството през две последователни години е използването на последната базова година. Този подход гарантира, че теглата са относително актуални и се избягват проблемите, свързани с претеглянето на продуктите, които вече не се произвеждат и новите продукти, които се появяват. Затова, съгласно Икономическите сметки за селското стопанство се измерват измененията в обема на производството, като се използват теглата от предходната година.

3. Представяне на динамичните редове по отношение на референтната година

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква з)

- 6.12. Годината, използвана за подаване и представяне на данните по постоянни цени може да бъде различна от базовата година; тя се нарича референтна година. В динамичните редове на индексите референтната година е тази, за която се приема стойност, равна на 100.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква и)
(адаптиран)

- 6.13. Динамичните редове на индексите за обем в цените на референтна година се получават чрез подреждане във верига на индексите, изчислени в цените на предходната година (ЕСС 2010, 10.20).

↓ 138/2004

- 6.14. От значение е промяната на референтната година да не оказва влияние върху промените в обема по отношение на предходната година. Поради това данните по Икономическите сметки за селското стопанство са представени по отношение на фиксираната референтна година, като за всяка променлива референтните данни се определят индивидуално, независимо от това дали те са агрегати или основни индекси.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква й)
(адаптиран)

- 6.15. Пример:

Нека разгледаме два еднородни елементарни продукта А и Б. Динамичните редове по-долу са изготвени на основата на ценовата структура за предходната година:

	$n P n$	$n - n + 1$ Индекс за обем	$n + 1$ $P n$	$n - n + 1$ Ценови индекс	$n + 1 P$ $n + 1$	$n + 1 - n$ $+ 2$ Индекс за обем	$n + 2 P$ $n + 1$	$n + 2 - n$ $+ 1$ Ценови индекс	$n + 2$ $P n + 2$
А	100	105,0	105	110,0	115	102,0	117	108,0	126
Б	300	110,0	330	95,0	314	90,0	283	105,0	297
Общо	400	108,8	435	98,6	429	93,2	400	105,8	423

Индексът за обема и ценовият индекс за съвкупността (А + Б) зависи от теглото на всеки продукт — А и Б.

Ако тези динамични редове са представени по отношение на фиксирана референтна година (например година n), единственият начин да се запазят същите индекси за обем $n/n-1$ е да се подредят във верига поотделно. По този начин се получават следните динамични редове (базата е равна на 100 през година n):

	n	$n + 1$	$n + 2$
А	100	105,0	107,1

Б	100	110,0	99,0
Общо	100	108,8	101,4

$$(101,4 = 108,8 * 93,2/100)$$

Стойностите по постоянни цени, изразени по отношение на референтната година n, са:

	n	n + 1	n + 2
А	100	105	107,1
В	300	330	297,0
Общо	400	435	405,6

$$(405,6 = 400 * 101,4/100)$$

Вследствие на това сметката вече не е адитивна. Прибавянето на стойностите по постоянни цени за А и В дава следните динамични редове:

	n	n + 1	n + 2
А + В	400	435	404,1

Освен за годината след референтната година референтните динамични редове не са адитивни.

↓ 138/2004
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква к)

- 6.16. →₁ Съгласно ЕСС 2010 (точка 10.23) данните за адитивните постоянни цени се публикуват без корекции⁴⁹. ←. Това е и подходът, избран от ИССС. Следва, обаче, да се обясни на потребителите, че таблиците не са акумулативни.

↓ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква л)

4. Изчисляване на добавената стойност по фиксирани годишни цени

↓ 138/2004
→₁ 2019/280, чл. 1 и
Приложение I, точка 9, буква м)

- 6.17. Добавената стойност представлява балансираща позиция на производствената сметка. В качеството ѝ на такава е невъзможно добавената стойност директно

⁴⁹ Това не изключва възможността да съществуват обстоятелства, при които съставлящите лица да смятат, че е за предпочитане да се отстранят несъответствията, за да се подобри цялостната съгласуваност на данните.

да се раздели на ценови компонент и компонент на обема на производството.
 ➔₁ Теоретично правилният метод за изчисляване на добавената стойност по фиксирани годишни цени е да се извърши „двойно дефлиране“ (вж. ЕСС 2010, точки 10.31 и 10.32). ←

- 6.18. Брутна добавена стойност, изразена в цени от предходната година, се определя от разликата между измерената в цените от предходната година продукция и измереното в цените от предходната година междинно потребление. Нетната добавена стойност в цените от предходната година се определя от разликата между брутна добавена стойност в цените от предходната година и потреблението на основен капитал в тези цени от предходната година. Добавената стойност в цените от фиксираната референтна година се получават чрез повторно определяне на референтна година.

↓ 2019/280, чл. 1 и
 Приложение I, точка 9, буква н)

- 6.19. Пример:

Динамичните редове на текущите стойности и стойностите в цените от предходната година (обемите) по отношение на продукцията и междинното потребление са съставени по-долу:

	$n P n$	$n + 1 P n$	$n + 1 P n + 1$	$n + 2 P n + 1$	$n + 2 P n + 2$
Продукция	150	160	170	180	200
Междинно потребление	40	30	35	40	45

Добавената стойност, изразена в обем, се получава, като обемът на междинното потребление се извади от обема на продукцията. Получават се следните динамични редове:

	$n P n$	$n + 1 P n$	$n + 1 P n + 1$	$n + 2 P n + 1$	$n + 2 P n + 2$
Брутна добавена стойност	110	130	135	140	155

По този начин се получават следните индекси за обем в цените от предходната година:

	$n + 1$	$n + 2$
Брутна добавена стойност	118,2	103,7

$$(118,2 = 130/110 * 100) (103,7 = 140/135 * 100)$$

Брутната добавена стойност за конкретна година по цени от година n (фиксиращи годишни цени) се получава, като се умножи текущата стойност за година n по верижния индекс за обем.

$$VA_{n+1} \text{ (в цени за година } n) = 110 * 1,182 = 130$$

$$VA_{n+2} \text{ (в цени за година } n) = 110 * 1,182 * 1,037 = 135$$

↓ 138/2004

5. *Разбивка на данъците и субсидиите за производство на компоненти на обема и цената*
- 6.20. Разбивката на оценките по базисни цени на съответните компоненти на обема и цената предполага, че тази разбивка се прилага и по отношение на данъците и субсидиите за производство. Изборът, направен в Икономическите сметки за селското стопанство, е следният:
- 6.21. Индексът за обем на субсидията (или данъка) за продукта е идентичен на индекса за обем на производството по цени на производител. В този случай индексът за обем на производството е еднакъв, независимо дали е изразен по цени на производител или по базисни цени.
- 6.22. Това решение има и друго предимство — индексът за обем не зависи от метода на оценка. Следователно интерпретацията на индексите за обем и цена по базисни цени е ясна: за абсолютно еднородните основни продукти индексът е идентичен на количествения индекс; ценовият индекс отразява промяната на средната базисна цена.
- 6.23. Пример:

За даден продукт стойността на производството по цена на производител за годината n е 1 000; стойността за годината $n + 1$ е 900. Индексът за обем на производството е 102.

Този продукт се субсидира. Стойността на субсидията за годината n е 100; стойността на субсидията за годината $n + 1$ е 150.

Разбивката на обема/цената на субсидията се извършва по следния начин:

	Стойност n	$n + 1/n$ индекс за обем	Обем n $+ 1$	$n + 1/n$ ценови индекс	Стойност $n + 1$
Производство по цени на производител	1 000	102,0	1 020	88,2	900
Субсидиране на продукция	100	102,0	102	147,0	150
Производство по базисни цени	1 100	102,0	1 122	93,6	1 050

Индексът за обем на субсидията съвпада с индекса за обем на производството по цени на производител.

VII. РЕГИОНАЛНИ ИКОНОМИЧЕСКИ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (РИССС)

A. ОБЩИ ПРИНЦИПИ

1. Въведение

- 7.01. Регионалните сметки играят важна роля при изготвянето, изпълнението и оценяването на регионалните политики. Обективните, надеждни, последователни, взаимосвързани, съпоставими, относими и хармонизирани регионални статистически показатели осигуряват здрава основа за политики, насочени към намаляване на икономическите и социалните различия между регионите на Съюза.
- 7.02. РИССС са адаптация на ИССС на регионално ниво.
- 7.03. РИССС включват същия набор от сметки като ИССС, но проблемите с понятията и измерването водят до набор от сметки за регионите, чиито обхват и степен на подробност са по-ограничени от ИССС на национално равнище.
- 7.04. Като регионални сметки РИССС се съставят въз основа както на регионални данни, които се събират пряко, така и на национални данни, които имат регионални разбивки, като този процес се основава на допускания. Липсата на достатъчно пълна, навременна и надеждна регионална информация изисква да се правят допускания при съставянето на регионалните сметки. Това означава, че в регионалните сметки не са непременно отразени някои разлики между регионите (ЕСС 2010, точка 13.08).

2. Регионална икономика, регионална територия

- 7.05. При всяко съставяне на регионални сметки, независимо дали се отнасят до стопански отрасли или институционални сектори, е необходимо строго определяне на регионалната икономика и регионалната територия. На теория селскостопанският отрасъл в даден регион обхваща единиците (аграрните холдинги), занимаващи се със селскостопански дейности (вж. точки 1.60—1.65) на регионалната територия.
- 7.06. Дадена регионална икономика на определена държава е част от цялата икономика на тази държава. Цялата икономика се определя въз основа на институционални единици и сектори. Тя се състои от всички институционални единици, чийто център на основен икономически интерес се намира в рамките на икономическата територия на дадена държава. Икономическата територия не съвпада точно с географската територия (вж. точка 7.08). Икономическата територия на дадена държава се разделя на регионални територии и допълнителна регионална територия (extra-regio) (ЕСС 2010, точка 13.09).
- 7.07. Регионалната територия се състои от онази част от икономическата територия на дадена държава, която е пряко причислена към даден регион, както е предвидено в дефиницията в ЕСС 2010. Свободните зони, митническите складове и фабриките под митнически контрол се причисляват към регионите, в които се намират.

- 7.08. Посоченото разделение на територията обаче не е напълно в съответствие с понятието за национална икономическа територия, използвано в националните сметки. Допълнителната регионална територия (*extra-regio*) се състои от части от икономическата територия на дадена държава, които не могат да бъдат причислени пряко към един-единствен регион и които не са включени в РИССС, а именно:
- а) националното въздушно пространство, териториалните води и континенталния шелф в международните води, върху които държавата има изключителни права;
 - б) териториалните анклави, т.е. географските територии, които се намират в останалата част на света и по силата на международни договори или споразумения между държави се ползват от държавните органи на страната (посолства, консулства, военни бази, научни бази и др.);
 - в) находищата на нефт, природен газ и т.н., намиращи се в международни води, извън континенталния шелф на държавата, експлоатирани от резидентни единици.
- 7.09. Класификацията по Номенклатурата на териториалните единици за статистически цели (NUTS), установена с Регламент (ЕО) № 1059/2003, дава единна, унифицирана разбивка на икономическата територия на Съюза. За РИССС са необходими статистически данни на ниво NUTS 2, както е обичайно установено по силата на настоящите договорености съгласно посочения регламент. За национални цели регионалните сметки могат също така да бъдат съставяни на по-ниско регионално ниво, а именно на ниво NUTS 3, когато е приложимо (ЕСС 2010, точка 13.12).
3. *Основна единица при съставянето на РИССС*
- 7.10. Единиците, използвани за регионалните сметки по отрасли, са местните ЕВД. Местната ЕВД е наблюдаваната форма на производствената единица.
- 7.11. Статистическият подход (отрасъл) „се ограничава“ до наблюдавана единица дори ако това означава да се отклони от отделната дейност. Както при СНС 2008, при ЕСС 2010 се предпочита статистическият подход и се препоръчва използване на местната ЕВД при съставянето на националните сметки по отрасли. По този начин те определят една и съща единица за отраслите, независимо дали последните са обхванати на регионално, или на национално ниво.
- 7.12. Както при ИССС, при РИССС единицата „аграрен холдинг“ — „адаптирана“ в съответствие с определени правила, за да съответства на въпросните цели — се използва като основна единица за селскостопанския отрасъл. Има две причини, които са от решаващо значение за този избор. От една страна, единицата „аграрен холдинг“ е местната ЕВД за селското стопанство (вж. точки 1.09 — 1.17), определена като частта на ЕВД, която се отнася до местното ниво. Местната ЕВД е също така най-подходящата единица за селскостопанския отрасъл, дори ако включва неселскостопанските второстепенни дейности, които не могат да се показват отделно от селскостопанските дейности (вж. точки 1.15 и 1.16, както и 1.25—1.32).
- 7.13. Използването на аграрния холдинг като основна единица означава включване на неселскостопанските второстепенни дейности на въпросните аграрни холдинги в РИССС (вж. точка 7.12). Тъй като целта на ИССС е да се измери,

опише и анализира формирането на дохода от селскостопанска икономическа дейност, от тях се изключват единиците, при които дейността представлява единствено дейност в свободното време (например семейните градини и отглеждането за лични нужди на селскостопански животни). За разлика от тях, единиците, занимаващи се със земеделие за собствени нужди, се включват в ИССС (вж. точка 1.24).

- 7.14. Аграрният холдинг е референтната единица за статистическите изследвания, свързани със селското стопанство, независимо дали те са национални или регионални. Предимството на това е, че оценките на продукцията в количествено изражение могат да бъдат основани директно на статистическите системи за измерване на площи, добиви, размери на стадото и др. Изборът на единицата „аграрен холдинг“ спомага също така за по-добра отчетна последователност.

4. *Методи на съставяне на РИССС*

- 7.15. ЕСС (ЕСС 2010, точки 13.24—13.32) предлага два метода, приложими за стопанските отрасли или за институционалните сектори: възходящ и низходящ метод. Възходящият метод се състои от събирането на данните на ниво „единица“ (местни ЕВД, институционални единици) и след това в сумирането им, за да се получи регионалната стойност за различните агрегати. Чрез низходящия метод регионалните стойности се изчисляват, като националната стойност се дезагрегира с помощта на показател, който отразява възможно най-точно регионалното разпределение на въпросната променлива. Двата метода могат също така да бъдат съчетани по различни начини, като съчетанията се наричат в ЕСС „съчетание от възходящия и низходящия метод“. Трябва обаче да се избягва събиране на една и съща информация повече от един път, тъй като това би довело до дублиране при отчитането на данни. Все пак се дава приоритет на възходящия метод, въпреки че е ясно, че в много случаи всъщност се използва съчетание от възходящия и низходящия метод. Подробенности за конкретния метод и източниците се посочват при пълна прозрачност в докладите за качеството, като се посочва кои регионални данни са събрани пряко и кои данни се основават на национални данни с регионални разбивки, основани на допускания.

5. *Понятия за резидентност и територия*

- 7.16. Икономическите операции както на предприятията, така и на домакинствата могат да преминат регионалните граници. Предприятията могат също така да работят в повече от един регион, на постоянни обекти или на временна основа, напр. големите ферми могат да извършват работа в различни региони. Поради това е необходим ясен принцип, който да помогне на държавите членки последователно да разпределят междурегионалната дейност към даден регион.
- 7.17. Регионалните сметки на стопанските отрасли са основани на критерия за резидентност на производствената единица. Всеки отрасъл на регионално ниво се позовава на групата от местни ЕВД, осъществяващи същата или сходна основна икономическа дейност, чийто център на икономически интерес е на тази регионална територия. Най-често този център на интересите е свързан с конкретно дългосрочно местоположение в региона, като институционалните единици, към които принадлежат местните ЕВД.

- 7.18. Регионалните сметки обаче имат някои отличителни характеристики. При определени дейности не винаги е лесно регионът да се обособи като конкретна област. Връзката между местоположението на централното управление и физическото местоположение на аграрния холдинг може да създаде проблем, тъй като факторите на селскостопанското производство могат да бъдат управлявани от централно управление, намиращо се в друг регион. За РИССС е важно двата субекта да се разделят и по тази причина аграрният холдинг трябва да бъде причислен към региона, където се намират производствените му фактори, а не към региона, където е централата му. Поради това от едно централно управление може да се създадат няколко единици по отношение на РИССС, т.е. толкова единици, колкото са регионите на резидентност на местните ЕВД, които са извън региона на централното управление.
- 7.19. Алтернативна концепция, каквато обикновено не се прилага в националните и регионалните сметки, би била строго териториална. При тази концепция се предполага, че дейностите се разпределят към територията, на която те реално се извършват, независимо от резидентността на единиците, участващи в дейността.
- 7.20. Въпреки че подходът според резидентността се ползва с предимство при регионалното разпределение на операциите на резидентните единици, ЕСС 2010 предоставя известни ограничени възможности за прилагане на териториалния подход (ЕСС 2010, точка 13.21). Това се случва, когато са създадени условни единици за земя и сгради в региона или в държавата, където се намират земята или сградите.
- 7.21. В хипотетичния случай, когато единици, които са резидентни в даден регион, извършват дейности само на своята регионална територия, понятието за резидентност съвпада с понятието за територия. Такъв е случаят и с регионалното разпределение въз основа на условни единици, създадени за земя и сгради, както и за некорпоративните предприятия в други държави или в региони, които са различни от региона на резидентност на собственика.
6. *Селскостопански отрасъл и характерни единици*
- 7.22. Отрасълът се състои от всички местни ЕВД, които осъществяват еднаква или сходна икономическа дейност (вж. точка 1.59). Селскостопанският отрасъл, както е описан в ИССС, принципно съответства на Раздел 01 в NACE Rev. 2, като разликите са показани в точки 1.62—1.65. Обхватът на РИССС е определен въз основа на списъка с характерни дейности, изготвен за ИССС. Съществуват някои различия между селскостопанския отрасъл в ИССС, съответно и в РИССС, и отрасъла, установен за основната рамка на националните сметки (вж. точка 1.90).

Б. ОПЕРАЦИИ С ПРОДУКТИ

- 7.23. Оценяването на селскостопанската продукция поражда някои специфични проблеми. Най-важните от тях са свързани със сезонната продукция, продукцията от животновъдство и времето на вписванията в сметките. Методологията на ИССС установява точни правила, уреждащи начина, по който се вземат предвид въздействията от съхранението на сезонната продукция, начина, по който се измерва продукцията от селскостопански животни и как трябва да се отчитат продуктите, които представляват незавършено производство. Тези принципи се спазват при съставянето на

РИССС. Това обаче не изключва някои адаптации на регионално ниво, например при продукцията от животновъдството. Следва да се подчертае, че общият размер от регионалната оценка трябва да е идентичен с оценките на ИССС.

1. *Продукция*

а) Измерване на продукцията

7.24. В РИССС продукцията на даден регион представлява всички продукти в обхвата на ИССС, произведени през отчетния период в този регион от всички единици на селскостопанския отрасъл, независимо дали са предназначени за търговия извън отрасъла, за продажба на други аграрни холдинги или, в определени случаи, за използване от същия аграрен холдинг. Следователно:

- а) всеки селскостопански продукт, който напуска даден аграрен холдинг в региона, се записва като част от продукцията на региона независимо от местоназначението си или от единицата, която го закупува;
- б) определени селскостопански продукти, използвани като междинно потребление от същия аграрен холдинг, се включват в продукцията на региона (вж. точка 2.056).

7.25. Производственият процес при селскостопанските животни обикновено отнема няколко години. Когато се оценяват, трябва да се прави разлика между животните, класифицирани като дълготрайни активи (животни за разплод и впрегатни животни, млекодайни крави и др.), и тези, класифицирани като наличности (животни, предназначени главно за месо). По този начин, за да се избегне двойно отчитане, операциите, включващи движението на животни между аграрни холдинги (които се считат за положителни продажби за аграрните холдинги, продаващи добитък, и за отрицателни продажби за купуващите аграрни холдинги), се разглеждат, както следва:

- а) операциите между аграрни холдинги в един и същ регион, отнасящи се до животни, класифицирани като дълготрайни активи, се изключват взаимно, с изключение на разходите за прехвърлянето на собствеността⁵⁰. Те не се вписват като продажби на аграрния холдинг и поради това не се включват в продукцията на въпросния регион;
- б) животни, които са класифицирани като стокови наличности и са предмет на операция между региони, се третират като положителни продажби (заедно с износа) за региона на произход, а животните, закупени от други региони — като отрицателни продажби (заедно с вноса)⁵¹;
- в) когато разходите за прехвърляне на собствеността (транспорт, търговски надбавки и др.) са свързани с търговия с животни, класифицирани като стокови наличности, те се приспадат от продукцията; това се случва автоматично, когато става дума за покупки от аграрни холдинги в други региони, тъй като разходите са част от отрицателните продажби, докато

⁵⁰ Доколкото съответните продажби и покупки попадат в един и същ отчетен период.

⁵¹ Закупуването на животно никога не трябва да се вписва като междинно потребление (по същество това е придобиване на незавършено производство, вж. точка 2.067), като изчисляването на продукцията от животновъдство може да бъде направено само косвено въз основа на продажбите, GFCF и промените в наличностите.

при търговия с животни между аграрни холдинги в един и същ регион трябва да се направи корекция в продажбите и съответно в продукцията.

б) Оценяване на продукцията

- 7.26. Продукцията се оценява по базисни цени (вж. точка 2.082), т.е. с включени субсидии по продукти, минус данъците върху продуктите. Този метод на изчисляване означава, че данъците и субсидиите по продуктите трябва да бъдат дезагрегирани по региони.

2. *Междинно потребление*

а) Определение

- 7.27. Междинното потребление се състои от стоките (различни от дълготрайни активи) и пазарните услуги, използвани по време на производствения процес за производство на други стоки (вж. точки 2.097—2.110).

- 7.28. При съставяне на РИССС междинното потребление включва:

- а) селскостопанските продукти, закупени за използване по време на производствения процес от други аграрни холдинги (независимо дали в същия или в друг регион);
- б) определени продукти, използвани като вътрешно потребление и вписани като продукция (вж. точки 2.054—2.058 и точка 7.24).

- 7.29. Особеният случай с FISIM се третира в регионалните сметки по същия начин, както в националните сметки. Ако оценката на наличностите на заемите и депозитите е налична по региони, може да се използва възходящият метод. Обикновено обаче такива оценки не са налични по региони. Когато случаят е такъв, разпределянето на FISIM към отрасъла ползвател се извършва по втория по целесъобразност метод: като показатели за разпределянето се използват регионалната брутна продукция или брутна добавена стойност по отрасли (ЕСС 2010, точка 13.40).

б) Оценяване на междинното потребление

- 7.30. Всички продукти и услуги, използвани за междинно потребление, се оценяват по покупни цени (без подлежащия на приспадане ДДС) (вж. точки 2.109 — 2.115).

3. *Бруто капиталобразуване*

- 7.31. Бруто капиталобразуването за селското стопанство се подразделя на:

- а) GFCF;
- б) изменения на запасите.

а) GFCF

- 7.32. В селското стопанство е налице образуване на основен капитал всеки път, когато даден притежател придобие или произведе дълготрайни активи, които са предназначени за използване за срок от повече от една година като фактори на производство в процеса на селскостопанското производство. Критерият за разпределение за отчитането на GFCF се отнася до отраслите ползватели, а не до отрасъла, към който принадлежи юридическият собственик.

- 7.33. Дълготрайните активи, притежавани от многорегионална единица, се разпределят към местните ЕВД, където се използват. Дълготрайните активи,

които се използват на база оперативен лизинг, се записват в региона на собственика на активите, а тези, които се използват при условията на финансов лизинг, се записват в региона на ползвателя (ЕСС 2010, точка 13.33).

- 7.34. Новите активи, които се включват в основния капитал, се въвеждат бруто, т.е. без приспадане на потреблението на основен капитал. Освен това потреблението на основен капитал обикновено се изчислява спрямо тези активи. Нето капиталообразуването се получава чрез приспадане на потреблението на дълготрайни активи от бруто капиталообразуването.
- 7.35. Производствените единици могат да продават съществуващи активи една на друга, например машини втора употреба. Когато има движение на активите между отраслите и регионите, общата платена цена се включва в GFCF в един отрасъл или регион, а получената цена се приспада от GFCF в другия отрасъл или регион. Разходите по операции, свързани със собствеността върху активи, като например такси за правни услуги при продажбата на земя и съществуващи сгради, се зачисляват като допълнително GFCF от приобретателя, дори ако някои от разходите са платени от продавача.
- 7.36. GFCF за животни в даден регион трябва да се съставя в съответствие с ЕСС 2010 (вж. точки 3.124—3.138) и точки 2.149—2.161 от настоящото приложение. GFCF за животни се равнява на разликата между броя на придобитите животни през годината (естественият прираст и покупките извън региона, включително внос), включително от производството за собствена сметка, и броя на отписаните животни (за клане, продажба в други региони, включително износ, или друго крайно използване). Когато всички региони са агрегирани, е важно да се гарантира, че междурегионалните потоци се изключват взаимно (с изключение на разходите за прехвърляне на собственост), така че сумата от всички регионални GFCF да е същата като GFCF на националните сметки за селското стопанство. Когато се използва възходящият метод, се прилага следното: продажбите на животни за аграрни холдинги в други региони представляват отрицателно GFCF, докато покупките от други региони са положително GFCF. За изчисляване на GFCF за животните в даден регион може да се използва препоръчаният косвен метод (вж. точка 2.156).

б) Изменения на запасите

- 7.37. Запасите обхващат всички активи, които не са част от основния капитал и които в определен момент се притежават временно от производствените единици. Разграничават се два вида запаси: запаси при влягане и запаси от продукция (вж. точка 2.172).
- 7.38. При животни, класифицирани като запаси, търговската дейност, която трябва да се вземе предвид при изчисляване на измененията на запасите, включва продажбите на и покупките от други региони, както и вноса и износа.

В. РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНИ ОПЕРАЦИИ И ДРУГИ ПОТОЦИ

- 7.39. Практическите трудности, свързани с получаването на надеждна регионална информация за разпределителните операции в определени случаи, по-специално когато единиците извършват дейности в повече от един регион или когато регионът не винаги представлява ясно определена област, в която се извършват определени дейности, са причината поради която ЕСС обхваща регионалните сметки в селскостопанския отрасъл само по отношение на

няколко агрегата: добавена стойност, субсидии, данъци, възнаграждения на наетите лица, наеми и други доходи, лихви и GFCF.

1. Общи правила

7.40. Разпределителните операции се записват на основата на принципа на начисляването, т.е. в момента, когато икономическа стойност, задължение или вземане се създава, трансформира или заличава, или престава да съществува, а не в момента на действителното извършване на плащането. Този принцип на отчитане (на базата на права и задължения) се прилага към всички потоци, независимо дали те са парични, нито дали се осъществяват между единици или в рамките на една единица.

7.41. Когато обаче датата, на която вземането (дългът) е придобит(о), не може да бъде определена с точност, може да се използва датата на плащането или друго приемливо приближение на основата на принципа на начисляването (вж. точка 3.007).

2. Добавена стойност

а) Общи правила

7.42. Добавената стойност е резултат от производствената дейност на дадена икономика или на един от нейните отрасли през даден период от време, като тя е балансиращата позиция в сметка „Производство“. Тя е разликата между стойността на продукцията и стойността на междинното потребление. Тя е ключовата позиция при измерване производителността на дадена икономика или отрасъл (вж. точка 3.013), или на даден регион или отрасъл в рамките на регион.

б) Изчисляване на добавената стойност

7.43. Добавената стойност може да се въведе бруто (брутна добавена стойност по базисни цени) или нето (нетна добавена стойност по базисни цени), т.е. преди или след приспадане на потреблението на основен капитал. Следвайки метода за оценяване на продукцията (базисна цена) и междинното потребление (покупни цени), добавената стойност се измерва по базисни цени (вж. точка 3.013).

7.44. Използването на базисни цени означава, че данъците върху продуктите и субсидиите по продуктите трябва да бъдат отнесени към определени стоки и услуги, които след това трябва да бъдат разпределени между регионите.

7.45. С приспадане на другите данъци върху производството от добавената стойност по базисни цени и като се добавят другите субсидии за производство, се получава добавената стойност по факторни разходи. Нетната добавена стойност по факторни разходи представлява дохода от факторите на производството (вж. точка 3.014).

3. Потребление на основен капитал

7.46. В РИССС стоките и услугите, които съставляват основния капитал на аграрния холдинг (като насаждения, в които се отглеждат многогодишни растения, машини и сгради, основни подобрения върху земите, софтуер, разходи по прехвърляне на собствеността върху непроизведени активи), са обект на износване, повреждане и остаряване като средство за производство в производствения процес. Износването, повреждането и остаряването се

измерват като потребление на основен капитал. Както при ИССС, потреблението на основен капитал не се изчислява за продуктивни животни.

4. *Субсидии*

- 7.47. При РИССС се прилагат същите правила, както при ИССС: потоците, класифицирани като оперативни субсидии в ИССС, се класифицират по същия начин в РИССС, а за потоците под формата на капиталови трансфери се прилага подобно третиране.

5. *Данъци*

- 7.48. При РИССС се прилагат същите правила, както при ИССС: различните видове данъци се класифицират по същия начин в РИССС, както се класифицират в ИССС.

6. *Възнаграждения на наетите лица*

- 7.49. Що се отнася до производителите, възнаграждението на наетите лица се разпределя на местните ЕВД, в които са наети хората. Когато тези данни не са на разположение, възнаграждението на наетите лица се разпределя въз основа на отработеното време, като втори по целесъобразност метод. Ако няма данни нито за възнаграждението на наетите лица, нито за отработеното време, се използва броят на наетите лица в местните ЕВД (вж. ЕСС 2010, точка 13.42).

7. *Нетен опериращ излишък*

- 7.50. Нетният опериращ излишък се получава от нетната добавена стойност по базисни цени, като се приспадат възнаграждението на наетите лица и други данъци върху производството и се добавят други субсидии за производство.

8. *Лихви, наеми*

- 7.51. При РИССС се прилагат същите правила, както при ИССС: потоците, които са класифицирани като лихва и наеми в ИССС, са класифицирани по същия начин в РИССС.

9. *Предприемачески доход в селското стопанство: общи правила за изчисляване*

- 7.52. Пряко дължимият доход от собственост, произтичащ от селскостопански дейности и неселскостопански второстепенни дейности, т.е. лихви, плащани по заеми, взети във връзка с тези дейности, включително за закупуване на земеделска земя, както и наеми, плащани на собственици на земи, се приспада от опериращия излишък (вж. точки 3.070—3.087).

Г. КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

1. *Въведение*

- 7.53. Настоящият раздел има за цел да насочи вниманието към някои аспекти на методологията, по-специално избора на единицата „аграрен холдинг“ и измерването на продукцията.

- 7.54. Аграрният холдинг е референтната единица за статистическите изследвания, свързани със селското стопанство, както на национално, така и на поднационално ниво. Това е основно предимство на РИССС, тъй като означава, че оценката на количествата продукция може директно да се основава на статистическите системи за измерване на площи земя, добиви, размери на стадото и др. Друго предимство на избора на аграрния холдинг е, че дава възможност сметките да бъдат по-последователни. Продукцията и разходите за

нея всъщност се отнасят до идентични набори от единици, дори ако методите на екстраполиране варират от един източник до друг. И накрая, чрез избора на аграрния холдинг, заедно с понятията за характерни дейности и единици, се избягва нуждата от корекции, които могат да са спорни, какъвто би могъл да бъде случаят със семейните градини и отглеждането за лични нужди на селскостопански животни извън стопанство. Това правило улеснява сравняването между държавите. Действително, връзката със статистически данни във физически количества, които са от решаващо значение за селското стопанство и които гарантират, че измерванията на отчетните записи ще бъдат последователни, тъй като по този начин корекциите или „нестатистическите“ корекции са ограничени, очевидно опростява и подобрява изчисленията. Тези аспекти са също така в съответствие с целта да се дава приоритет на възходящия подход в РИССС.

2. *Определяне на регионалното селско стопанство*

- 7.55. За всеки регион селскостопанският отрасъл се състои от всички аграрни холдинги, чиито фактори на производство са разположени в самия регион. Този принцип, който е в съответствие с понятието за резидентност на производствените единици, може да доведе до няколко проблема: селскостопанската статистика обикновено определя местоположението на аграрните холдинги според местоположението на тяхната централа, а не директно според местоположението на факторите на производство. Тези две местоположения не винаги съвпадат, като вероятността те да са различни нараства с увеличаването на размера на аграрните холдинги. Поради това при съставянето на РИССС някои аграрни холдинги трябва да бъдат прекласифицирани между регионите и дори в някои случаи да бъдат разделени. Възможно е това да е трудно постижимо на практика, като в такъв случай може да е за предпочитане да се запази местоположението на аграрните холдинги от статистическите изследвания. Това предложение обаче зависи от две условия: първо, методът за определяне на местоположението трябва да бъде еднакъв за всички региони в страната и второ, всички отчетни записи трябва да бъдат оценени чрез ползване на източници, които използват едни и същи правила за определяне на местоположението на аграрните холдинги.

3. *Измерване на селскостопанската продукция*

- 7.56. Селскостопанската продукция включва определени растителни продукти, които се използват отново от същия аграрен холдинг под формата на междинно потребление; това се отнася основно до продукти за фуражи на животните. В частност при полските култури продукцията на регионално ниво често може да се определи въз основа на количествата, прибрани във всеки регион, на които след това се придава стойност чрез цени. В този случай се оценява цялата продукция, независимо дали е предназначена за предлагане на пазара извън отрасъла, за продажба на други аграрни холдинги или за използване от същия аграрен холдинг. Така продукцията на всеки регион се получава директно и в съответствие с понятието, прието за ИССС и РИССС. Цените, според които се оценява продукцията, формираща вътрешното потребление, могат да се основават и на регионални данни, съответстващи на цените, на които продукцията се предлага на пазара. Липсата на регионални данни за цените обаче създава общ проблем, когато става въпрос за оценяване на продукцията — както на предлаганата на пазара (регионална) продукция, така и на продукцията, която формира вътрешното потребление. Поради това оценката

на РИССС за продукти, формиращи вътрешното потребление, поражда същите трудности, както оценката на продукти, които се предлагат на пазара. Очевидно положението е различно, когато количествата не могат да бъдат оценени на регионално ниво. В този случай обикновено може да се използва единствено низходящ метод, основан на оценки на национално ниво⁵².

7.57. По отношение на животните, независимо дали те са класифицирани като запаси или като основен капитал, се вземат предвид следните елементи:

- оценките на регионално ниво на измененията на запасите и на GFCF по отношение на животните, като тези два потока са компоненти на косвения метод за изчисляване на продукцията;
- оценките на търговията с животни между регионите, като тази търговия е компонент на косвения метод за изчисляване на продукцията;
- разбивката на потоците на вноса и износа на животни между регионите;
- подходящото третиране на разходите за прехвърляне на собственост;
- методът за коригиране на РИССС спрямо ИССС.

7.58. В определени случаи косвеният метод за изчисляване на продукцията от животновъдството може да е прекалено труден на регионално ниво. Тогава е по-добре продукцията да се изчислява въз основа на модел, при който се използват физически данни, след което стойностите се коригират към тези в ИССС.

4. *Неделими неселскостопански второстепенни дейности*

7.59. Съществуват различни начини за включване на неделимите неселскостопански второстепенни дейности в РИССС в зависимост от вида дейност. Някои от тези второстепенни дейности са силно концентрирани на регионално ниво — например преработката на селскостопански продукти. В този случай при оценката на продукцията както по отношение на количествата, така и на цените, може да се разчита на местни статистически данни. За тази продукция стойностите в ИССС са на практика същите, като тези в РИССС. Други случаи обаче може да представляват по-голяма трудност. Например може да няма регионален източник за някои дейности, особено ако те не са концентрирани в определени региони от самото начало. За други дейности регионалните данни се предоставят чрез статистически изследвания или от информация от микроикономически сметки (например Системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ), но няма гаранция, че те са представителни на регионално ниво. Освен това данните може да са стари и да няма налични източници на надеждно актуализиране. И накрая, понякога не са налични качествени показатели на регионално ниво. Във всички тези случаи стойностите на ИССС са отправна точка за РИССС, като често трябва да се използва низходящият метод.

5. *Междинно потребление*

7.60. Междинното потребление в РИССС включва използваните от аграрните холдинги селскостопански продукти, независимо дали те се търгуват директно между притежателите в същия регион или в различни региони, или сменят

⁵² В зависимост от използвания метод, вътрешното потребление се коригира към стойностите на ИССС.

собственика си чрез посредници, които е възможно да станат собственици на продуктите, преди те да бъдат препродадени. Освен това някои селскостопански продукти за вътрешно потребление също се вписват като междинно потребление, главно някои растения, използвани като фуражи. Покупката на животни, дори внесени, не се вписва като междинно потребление.

- 7.61. Първият метод за изчисляване на междинното потребление на селскостопански продукти на регионално ниво представлява изчисляване на разликата между продукцията на РИССС и тази част от продукцията, която е предназначена да напусне отрасъла, на база отделни продукти⁵³. Това обаче не представя съвсем точно междинното потребление на селскостопански продукти във всеки регион, тъй като докато селскостопанските продукти, предназначени за междинно потребление от аграрни холдинги в други региони, са включени, тези, които са от аграрни холдинги в други региони, не са. Поради това междинното потребление трябва да бъде коригирано в съответствие със стойностите в ИССС.
- 7.62. Възможен е и друг метод на изчисляване с помощта на СЗСИ като източник на информация. Този източник позволява да се оцени междинното потребление на селскостопански продукти, независимо дали те са от продажби от други аграрни холдинги или от други източници, например внос. СЗСИ обаче не обхваща по абсолютно същия начин продуктите, които се използват като междинно потребление от същия аграрен холдинг, и съответно са необходими корекции. Поради това по аналогия междинното потребление трябва да бъде коригирано в съответствие със стойностите в ИССС.

⁵³

Внесените селскостопански продукти (освен животни) се изключват.

ПРИЛОЖЕНИЕ II

ПРОГРАМА ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ДАННИТЕ

За всяка отделна позиция за продукцията (позиции 01—18, в т.ч. и подпозициите) се предават стойността по базисни цени и нейните компоненти (стойност по цени на производител, субсидии по продуктите и данъци върху продуктите).

Данните за сметка „Производство“ и за бруто образуването на основен капитал (GFCF) се предават както по текущи цени, така и по цени от предходната година.

Всички стойности се изразяват в милиони единици на националната валута. Вложеният труд се изразява в хиляди годишни работни единици.

Данните за регионалните икономически сметки за селското стопанство (РИССС) се предоставят на ниво NUTS 2 и се предават само по текущи цени.

1. Сметка „Производство“

Позиция	Списък на променливите	Предаване на данни за референтната година n			
		а)	б)	в)	г)
		ноември година n (оценки в ИССС)	март година n+1 (оценки в ИССС)	септември година n+1 (данни в ИССС)	септември година n+2 (данни в РИССС)
01	ЗЪРНЕНИ КУЛТУРИ (в т.ч. семена)	X	X	X	X
01.1	Пшеница и спелта	X	X	X	X
01.1/1	Мека пшеница и спелта	—	—	X	X
01.1/2	Твърда пшеница	—	—	X	X
01.2	Ръж и смес от пшеница и ръж	X	X	X	X
01.3	Ечемик	X	X	X	X
01.4	Овес и смеси от летни зърнени култури	X	X	X	X
01.5	Царевица за зърно	X	X	X	X
01.6	Ориз	X	X	X	X
01.7	Други зърнени култури	X	X	X	X

02	ТЕХНИЧЕСКИ КУЛТУРИ	X	X	X	X
02.1	Маслодайни семена и плодове (в т.ч. семена)	X	X	X	X
02.1/1	Рапица и репични семена	—	—	X	X
02.1/2	Слънчоглед	—	—	X	X
02.1/3	Соя	—	—	X	X
02.1/4	Други маслодайни продукти	—	—	X	X
02.2	Протеинови култури (в т.ч. семена)	X	X	X	X
02.3	Суров тютюн	X	X	X	X
02.4	Захарно цвекло	X	X	X	X
02.5	Други технически култури	X	X	X	X
02.5/1	Влакнодайни растения	—	—	X	—
02.5/2	Хмел	—	—	X	—
02.5/3	Други технически култури: други	—	—	X	—
03	ФУРАЖНИ РАСТЕНИЯ	X	X	X	X
03.1	Фуражна царевица	—	—	X	X
03.2	Фуражни кореноплодни култури (в т. ч. фуражно цвекло)	—	—	X	X
03.3	Други фуражни растения	—	—	X	X
04	ЗЕЛЕНЧУЦИ И ГРАДИНАРСКИ ПРОДУКТИ	X	X	X	X
04.1	Пресни зеленчуци	X	X	X	X
04.1/1	Карфиол	—	—	X	—
04.1/2	Домати	—	—	X	—
04.1/3	Други пресни зеленчуци	—	—	X	—

04.2	Растения и цветя	X	X	X	X
04.2/1	Разсад	—	—	X	—
04.2/2	Декоративни растения и цветя (в т. ч. коледни елхи)	—	—	X	—
04.2/3	Насаждения	—	—	X	—
05	КАРТОФИ (в т.ч. семена)	X	X	X	X
06	ПЛОДОВЕ	X	X	X	X
06.1	Пресни плодове	X	X	X	X
06.1/1	Десертни ябълки	—	—	X	—
06.1/2	Десертни круши	—	—	X	—
06.1/3	Праскови	—	—	X	—
06.1/4	Други пресни плодове	—	—	X	—
06.2	Цитрусови плодове	X	X	X	X
06.2/1	Сладки портокали	—	—	X	—
06.2/2	Мандарини	—	—	X	—
06.2/3	Лимони	—	—	X	—
06.2/4	Други цитрусови плодове	—	—	X	—
06.3	Тропически плодове	X	X	X	X
06.4	Грозде	X	X	X	X
06.4/1	Десертно грозде	—	—	X	—
06.4/2	Други сортове грозде	—	—	X	—
06.5	Маслини	X	X	X	X
06.5/1	Трапезни маслини	—	—	X	—
06.5/2	Други маслини	—	—	X	—
07	ВИНО	X	X	X	X
07.1	Трапезно вино	—	—	X	—
07.2	Качествено вино	—	—	X	—

08	МАСЛИНОВО МАСЛО	X	X	X	X
09	ДРУГИ РАСТИТЕЛНИ ПРОДУКТИ	X	X	X	X
09.1	Растителни материали, използвани главно за сплитане	—	—	X	—
09.2	Семена	—	—	X	—
09.3	Други растителни продукти: други	—	—	X	—
10	ПРОДУКЦИЯ ОТ РАСТЕНИЕВЪДСТВО (01—09)	X	X	X	X
11	ЖИВОТНИ	X	X	X	X
11.1	Едър рогат добитък	X	X	X	X
11.2	Свине	X	X	X	X
11.3	Еднокопитни	X	X	X	X
11.4	Овце и кози	X	X	X	X
11.5	Домашни птици	X	X	X	X
11.6	Други животни	X	X	X	X
12	ЖИВОТИНСКИ ПРОДУКТИ	X	X	X	X
12.1	Мляко	X	X	X	X
12.2	Яйца	X	X	X	X
12.3	Други животински продукти	X	X	X	X
12.3/1	Сурова вълна	—	—	X	—
12.3/2	Копринени буби	—	—	X	—
12.3/3	Други животински продукти: други	—	—	X	—
13	ПРОДУКЦИЯ ОТ ЖИВОТНОВЪДСТВО (11+12)	X	X	X	X

14	ПРОДУКЦИЯ ОТ СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ (10+13)	X	X	X	X
15	ПРОДУКЦИЯ ОТ СЕЛСКОСТОПАНСКИ УСЛУГИ	X	X	X	X
15.1	Селскостопански услуги	—	—	X	—
15.2	Наемане на млечна квота	—	—	X	—
16	ПРОДУКЦИЯ ОТ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (14+15)	X	X	X	X
17	НЕСЕЛСКОСТОПАНСКИ ВТОРОСТЕПЕННИ ДЕЙНОСТИ (НЕДЕЛИМИ)	X	X	X	X
17.1	Преработка на селскостопански продукти	X	X	X	X
17.2	Други неделими второстепенни дейности (стоки и услуги)	X	X	X	X
18	ПРОДУКЦИЯ ОТ ОТРАСЪЛ СЕЛСКО СТОПАНСТВО (16+17)	X	X	X	X
19	ОБЩО МЕЖДИННО ПОТРЕБЛЕНИЕ	X	X	X	X
19.01	Семена и посадъчен материал	X	X	X	X
19.02	Енергия; смазочни материали	X	X	X	X
19.02/1	- електроенергия	—	—	X	—
19.02/2	- газ	—	—	X	—
19.02/3	- други горива	—	—	X	—
19.02/4	- други	—	—	X	—
19.03	Торове и подобрители на почвата	X	X	X	X

19.04	Продукти за растителна защита и пестициди	X	X	X	X
19.05	Ветеринарни разходи	X	X	X	X
19.06	Фуражи за животни	X	X	X	X
19.06/1	- фуражи, доставени от други аграрни холдинги	X	X	X	X
19.06/2	- фуражи, закупени извън селскостопанския отрасъл	X	X	X	X
19.06/3	- фуражи, произведени и използвани от същия аграрен холдинг	X	X	X	X
19.07	Поддръжка на материалите	X	X	X	X
19.08	Поддръжка на сградите	X	X	X	X
19.09	Селскостопански услуги	X	X	X	X
19.10	Косвено измерени услуги на финансовите посредници (FISIM)	X	X	X	X
19.11	Други стоки и услуги	X	X	X	X
20	БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ (18-19)	X	X	X	X
21	ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВЕН КАПИТАЛ	X	X	X	X
21.1	Оборудване	—	—	X	—
21.2	Сгради	—	—	X	—
21.3	Насаждения	—	—	X	—
21.4	Други	—	—	X	—
22	НЕТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ ПО БАЗИСНИ ЦЕНИ (20-21)	X	X	X	X

2. Сметка „Формиране на дохода“

Позиция	Списък на променливите	Предаване на данни за референтната година n			
		а)	б)	в)	г)
		ноември година n (оценки в ИССС)	март година n+1 (оценки в ИССС)	септември година n+1 (данни в ИССС)	септември година n+2 (данни в РИССС)
23	ВЪЗНАГРАЖДЕНИЕ НА НАЕТИТЕ ЛИЦА	X	X	X	X
24	ДРУГИ ДАНЪЦИ ВЪРХУ ПРОИЗВОДСТВОТО	X	X	X	X
25	ДРУГИ СУБСИДИИ ЗА ПРОИЗВОДСТВОТО	X	X	X	X
26	ДОХОД ПО ФАКТОРНИ РАЗХОДИ (22-24+25)	X	X	X	X
27	ОПЕРИРАЩ ИЗЛИШЪК/СМЕ СЕН ДОХОД (22-23-24+25)	X	X	X	X

3. Сметка „Предприемачески доход“

Позиция	Списък на променливите	Предаване на данни за референтната година n			
		а)	б)	в)	г)
		ноември година n (оценки в ИССС)	март година n+1 (оценки в ИССС)	септември година n+1 (данни в ИССС)	септември година n+2 (данни в РИССС)
28	НАЕМИ И ДРУГИ ПЛАЩАНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАЕТА НЕДВИЖИМА СОБСТВЕНОСТ	X	X	X	X
29	ДЪЛЖИМИ ЛИХВИ	X	X	X	X
30	ЛИХВИ ЗА ПОЛУЧАВАНЕ	X	X	X	X
31	ПРЕДПРИЕМАЧЕС КИ ДОХОД (27-28- 29+30)	X	X	X	X

4. Елементи на капиталовата сметка

Позиция	Списък на променливите	Предаване на данни за референтната година n			
		а)	б)	в)	г)
		ноември година n (оценки в ИССС)	март година n+1 (оценки в ИССС)	септември година n+1 (данни в ИССС)	септември година n+2 (данни в РИССС)
32	GFCF В СЕЛСКОСТОПАНСК И ПРОДУКТИ	—	—	X	X
32.1	GFCF в насаждения	—	—	X	—
32.2	GFCF в животни	—	—	X	—
33	GFCF В НЕСЕЛСКОСТОПАН СКИ ПРОДУКТИ	—	—	X	X
33.1	GFCF в материали	—	—	X	—

33.2	GFCF в сгради	—	—	X	—
33.3	Друго GFCF	—	—	X	—
34	GFCF (БЕЗ ПОДЛЕЖАЩИЯ НА ПРИСПАДАНЕ ДДС) (32+33)	—	—	X	X
35	НЕТНО ОБРАЗУВАНЕ НА ОСНОВЕН КАПИТАЛ (БЕЗ ПОДЛЕЖАЩИЯ НА ПРИСПАДАНЕ ДДС) (34-21)	—	—	X	X
36	ИЗМЕНЕНИЯ НА ЗАПАСИТЕ	—	—	X	X
37	КАПИТАЛОВИ ТРАНСФЕРИ	—	—	X	X
37.1	Инвестиционни субсидии	—	—	X	—
37.2	Други капиталови трансфери	—	—	X	—

5. Вложен труд в селското стопанство

Позиция	Списък на променливите	Предаване на данни за референтната година n		
		а)	б)	в)
		ноември година n (оценки в ИССС)	март година n+1 (оценки в ИССС)	септември година n+1 (данни в ИССС)
38	ОБЩО ВЛОЖЕН ТРУД В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО	X	X	X
38.1	Вложен труд, за който не се плаща трудово възнаграждение	X	X	X
38.2	Вложен труд, за който се плаща трудово възнаграждение	X	X	X

ПРИЛОЖЕНИЕ III

Отмененият регламент и списък на неговите последователни изменения

Регламент (ЕО) № 138/2004 на
Европейския парламент и на Съвета
(ОВ L 33, 5.2.2004 г., стр. 1,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/138/oj>)

Регламент (ЕО) № 306/2005 на Комисията
(ОВ L 52, 25.2.2005 г., стр. 9,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2005/306/oj>)

Регламент (ЕО) № 909/2006 на Комисията
(ОВ L 168, 21.6.2006 г., стр. 14,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/909/oj>)

Регламент (ЕО) № 212/2008 на Комисията
(ОВ L 65, 8.3.2008 г., стр. 5,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/212/oj>)

Регламент (ЕО) № 1137/2008 на
Европейския парламент и на Съвета
(ОВ L 311, 21.11.2008 г., стр. 1,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1137/oj>)

Само точка 5.5 от
Приложението

Регламент (ЕО) № 1350/2013 на
Европейския парламент и на Съвета
(ОВ L 351, 21.12.2013 г., стр. 1,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1350/oj>)

Само точка 2 от
Приложението

Делегиран регламент (ЕС) 2019/280 на Комисията
(ОВ L 47, 19.2.2019 г., стр. 7,
ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2019/280/oj)

Регламент (ЕС) 2022/590 на
Европейския парламент и на Съвета
(ОВ L 114, 12.4.2022 г., стр. 1,
ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2022/590/oj>)

ПРИЛОЖЕНИЕ IV

ТАБЛИЦА НА СЪОТВЕТСТВИЕТО

Регламент (ЕО) № 138/2004	Настоящият регламент
Членове 1, 2 и 3	Членове 1, 2 и 3
Член 3а	Член 4
Член 3б	Член 5
Член 4	Член 6
Член 4а	Член 7
Член 4б	Член 8
Член 5	Член 9
Приложения I и II	Приложения I и II
—	Приложение III
—	Приложение IV